

Şube'den

ODA GENEL KURULUNUN ARDINDAN

Mimarlık ortamının gelecek iki yıldaki vizyonunu belirleyecek, ülkeler arasında yoğunlaşan hizmet ve mal dolaşım sisteminde mimarlık hizmetlerinin yaygınlaşarak uluslararasılaşacağı bir süreçte Oda Genel Kurulu, 12,13,14 Nisan 2002 tarihlerinde Ankara'da yapıldı.

Yaklaşık 880 delege ile toplanan Genel Kurulumuz, mimarlık ve mimarın gündemini yakalamakta zorlanan temposu ile yukarıda tanımlanan süreçlere dönük dinamik kararlar geliştirmekten uzak, günlük tartışmalarda yalnızca seçime endeksenerek çalışmalarını tamamladı.

Yıllardır UIA kapsamında uluslararası ilişkilerde etkin bir rol üstlendiğini vurgulayan, bu çerçevede 2005 UIA Kongresi'nin İstanbul'da yapılmasının üstlenen Odamız, küreselleşme politikalarının açılımlarından olan Uluslararası Hizmet Ticareti Anlaşmasını (GATS) gündemine taşımakta zorlanmıştır.

Mesleki uygulama alanımıza uluslararası hukuk güvencesinde dayatılacak olan yabancı hizmet sunumu ile ilgili gelişmeler karşısında, kendi iç hukukunu gündemine alamayan ya da gündeminde gelişmeleri yakalayamayan meslek kuruluşumuz, kendi meslek düzeninin yasal çerçevelerini tamamlayamamış bir konumdadır.

1990'larda tartışmaya açılan "Meslek Yasası" kavramı da Oda platformlarında unutulmuş, neredeyse hiç bahsedilmez olmuştur. Uluslararası Hizmet Ticareti Anlaşmasına yalnızca koruyucu politika ve önermelerle karşı durmak yeterli etkiyi hiçbir zaman sağlayamamıştır ve sağlamayacaktır.

Ülkemizde de doğrudan meslek alanımızla ilgili bir dizi yeni yasal düzenleme gerçekleştirilmektedir. Yapı Denetimi Kanunu, İmar Kanunu değişikliği vb. bütün düzenlemeler giderek mimarlık mesleğinin toplum yararına tam ve eksiksiz olarak verilmesinde Meslek Odasının işlevlerini yok edecek içeriklere dönüşmektedir.

Oda Genel Kurulumuzun, kaynağını ve önceliğini mesleki uygulamadan alamayan gündem ve tartışmalara yoğunlaşması tanımlanan süreçlerde geride kalınmasına neden olmaktadır.

Bir yandan ulusal ve uluslararası hizmet üretiminin vazgeçilmez öğelerinden olan; bilginin güncel olarak edinilmesi ile ilgili meslek içi eğitim aksları, diğer yandan ülkemizde sektörel ekonomik daralmaların yarattığı iş yetersizlikleri gibi çelişkiler en önemli gündemlerimizi oluşturmaktadır.

Oda yönetim politikası ve programlarının tanımlanan süreçler ile ilgili etkin ve dinamik bir çalışmaya dönüşebilmesi bütün birimlerin katılımının sağlanması ile başarılabilir. Meslek alanımızın giderek zayıflayan yetki ve sorumluluk kavramlarını yeniden kazanması, ayrıntılı, duyarlı ve özenli bir çabayı gerektirmektedir.

Mimarlık meslek hukukunu oluşturabilen ve kurumsal yapısını bu oluşuma göre yeniden tanımlayabilen bir düzeyi mutlaka yakalamak ve başarmak zorundayız. Uluslararası ve ulusal gelişmeler iyi analiz edildiğinde Meslek Odamızın bu süreci gündemine almak zorunda olduğu görülmektedir. İstemek de tanımlanan gelişme ve arayışlar, bu esaslı bizlere dayatmaktadır.

YÖNETİM KURULU

Ege Mimarlık'tan

Bu sayımızın ana temasını, 3 Kasım 2001 tarihinde gerçekleştirdiğimiz "Değişen Kentler - Değişen İzmir" paneli oluşturuyor. Gürhan Tümer'in yöneticiliğini yaptığı panele İlhan Tekeli, İhsan Bilgin, Sezai Göksu ve Hasan Topal konuşmacı olarak katıldılar.

Panelin ilk bölümde İhsan Bilgin, özellikle Avrupa kentlerinin son yüzyıllardaki gelişimi üzerine tarihsel bir arkaplan oluşturduğu bir sunuş gerçekleştirdi. Kentte yaşama duygusunun değiştiğini söyleyen Bilgin, kentte günlük hayatın bir rekreasyon duygusu ile geçmeye başladığını belirtti. İlhan Tekeli, "vizyon" kavramına kuramsal bir açılım getirdikten sonra sunuşunu "kent vizyonu", "kent kimliği" ve "kentlilik" temaları ile zenginleştirdi. Sezai Göksu, son yıllarda İzmir'in mekansal gelişimi üzerine tartışılan üç farklı senaryoyu dile getirdiği konuşmasında, bunların ışığında İzmir'in olası geleceğinin önemli bileşenlerini tartışarak, dördüncü bir senaryoya verebileceği ipuçlarını aktardı. Hasan Topal ise sunuşunda, Büyükşehir Belediyesi'nin kente bakışı, İzmir kentinin mekansal kimliği ve planlama politika ve uygulamaları açısından konuya açılımlar kazandırdı.

İkinci bölümde, İzmir'in kimliği / kimlikleri, tarihsel gelişimi, İzmirli beklentileri ve kent yönetiminin hedefleri tartışıldı. İzmir'in mekansal değişiminde ve gelişiminde, kentin tarihine ve kimliğine saygılı, çağdaş ve sağlıklı bir sürecin izlenmesi için oluşturulacak politikalar ele alındı. İzleyicilerden gelen katkı ve sorular ile devam eden panelin son bölümünde ise bugünlerde kentin gündemini oluşturan uygulamalar, özellikle "İzmir Liman Bölgesi İçin Kentsel Tasarım Uluslararası Fikir Yarışması" ve İzmir Limanı'nı geleceğine ilişkin görüşler tartışıldı.

Meslek alanımıza ilişkin kentsel uygulamalara katkıda bulunmak, fikir zenginliği yaratmak ve öneriler geliştirmek amaçlarına yönelik olarak düzenlediğimiz panelin oldukça zengin bir içerik taşıyan metninin de ilgi göreceğini umuyoruz.

42. sayımızda ayrıca;

Yıldırım Oral "Şehirlerin Dönüşüm Sürecinde Yaşanan Kimlik Bunalımları" başlıklı yazısında, panelde de tartışılan önemli kavramlardan "kimlik"i kentlerin dönüşümü bağlamında irdeliyor.

Murat Günaydın ve Serdar Bolposta, makalelerinde mimari tasarım ve yapım sürecinin günümüzdeki önemli bileşenlerinden "Proje Yönetimi Uygulamalarının Yapımda Kullanılmasını Etkileyen Faktörler"i ele alıyorlar.

Hasan Begeç, Salepçioğlu Cami'sini ve Mine Tanaç ile Nezihat Köşklük Ayvalık Kız Meslek Lisesi'ni (Despina Evi) ele aldıkları yazıları ile mimari mirasımızın iki önemli yapısı hakkında detaylı bilgi sunuyorlar.

İhsan Duygulu, "Satılmanın Mimarlığı veya Niye Vaktimizi Başka Yerde Değerlendirmiyoruz" başlıklı yazısında önceki sayımızda yer verdiğimiz "Değişen Tüketim Alışkanlıkları ve Mekanları: Alışveriş Merkezleri" dosya konusuna bir açılım getiriyor.

M. Bülent Özkan, Çiğdem Coşkun ve Yurdanur Okutgan, 2003 yılında Rostock'ta düzenlenecek "IGA 2003 Uluslararası Bahçe Sergisi" hakkında bizlere bilgi sunuyorlar.

Yapı tanıtımı bölümünde ise 8. Ulusal Mimarlık Ödülleri'nde yapı dalında ödül adaylarından biri olan Serhat Akbay'ın "Urta'da gerçekleştirdiği "bağevi" uygulamasını sunuyoruz

"Türkiye'de Yiğma Yapılara Bakış ve Türkiye Şartlarına Uygun Bir Yapım Teknolojisi Olarak Takviyeli Yiğma Yapım" başlıklı makalesi ile Ahmet Vefa Orhon, ülkemizde henüz kullanılmayan bir yapım sistemini bizlere tanıtıyor.

Kültür – Sanat köşemizin bu sayıdaki konuğu, meslektaşımız Deniz Dokgöz. Kendisini bu kez karikatürleri ile tanıyoruz. Söyleşiye Sevgi Molva geçkeleştirdi.

Bir sonraki sayıda buluşmak üzere, iyi okumalar...

YAYIN KOMİTESİ

BÜYÜK ÖDÜL (Sinan Ödülü):

"56 yıllık mimarlık deneyimi süresince verdiği bütün ürünlerde gözlenen geleceksel değerlerden süzülmuş seçkin arayış, yenilikçilik ve titizlik, eğitim alanında teori ile tasarımın içiçeliğini yeni kuşaklara başarıyla kazandırmış olması; düşüncelerini yayın yolu ile kalıplaştırması ve ülkemiz mimarlığı için geliştirdiği ayrıntıcı kimlik nedeniyle, Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nün yeniden yapılanma sürecindeki unutulmaz çalışmaları yanında etik ile estetiğin sürekliliğini en önemli ilke kabul edışıyle bilinen usta mimar sayın **Utarit IZGI**'ye verilmiştir."

BAŞARI ÖDÜLLERİ

"... 52 yıllık meslek yaşamı boyunca yalnızca uygulama alanında havaalanları, kent konutları, endüstri yapıları gibi çeşitli ve nitelikli mimari ürünlerle katkıda bulunmakla kalmayıp, mesleki örgütlenmenin gelişmesi, mimarlığın toplumsal işlevinin ve kimliğinin öne çıkarılması için çaba gösteren, mimarların toplumdaki saygınlığını yaşam felsefesi ile bütünleştiren alçakgönüllü ve saygın kişiliği ile meslek odamızın önde gelen onurlu üyelerinden sayın **Nejat Ersin**'e verilmiştir."

"42 yıllık meslek yaşamında mimarlık alanında eğitimci ve tasarımcı kimliğini kendi alçakgönüllü, öncü ve sakin kişiliği ile pekiştiren; hizmet verdiği Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde genç kuşakların tasarım düşüncesinde yön bulmalarına eğitim ortamındaki çabaları ve yayınladığı dergi ile yol gösterici olan; aynı bölümdeki yöneticiliğini eğitim alanındaki etik ve ilkesel kararların alınması ve etkili olarak uygulanmasına adanmış; özverili çalışmaları ile Türkiye kır konutunun anlaşılmasında "Barınaktan Öte" adlı yapıtıyla öncülük eden, sayın **Kemal Aran**'a verilmiştir"

JÜRİ ÖZEL ÖDÜLÜ:

Seçici Kurul, bu yıl ayrıca yerel yönetim birimleri ile mimarları, mimarlık kültürü ve koruma çevresinde buluşturmak için yıllardır çaba sarfeden, ulusal varlıklarımızın gözetilmesi konusunda yurtiçi ve yurtdışında yaptığı sürekli ve başarılı çalışmaları için sayın **Metin Sözen**'e Jüri Özel Ödülü verilmesini kararlaştırmıştır.

Yapı Dalı Başarı Ödülleri:**Dış Ticaret Kompleksi Birlik Büroları - İstanbul "**

Emre Arolat

Medya Şehir - İstanbul

Murat - Melkan Tabanlıoğlu

Yedi Evler Konut Yerleşmesi - Sapanca - Atilla Yücel**Yapı Dalı "Koruma - Yaşatma" Başarı Ödülü:****Cafer Bozkurt Evi - Arnavutköy / İstanbul - Cafer Bozkurt****Yapı Dalı "Koruma - Yaşatma Onarım Özel Ödülü****Ayasofya Müzesi Güneybatı Köşesi - İstanbul**

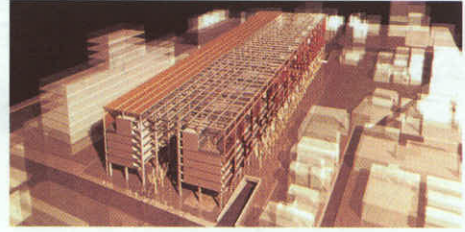
Metin - Zeynep Ahunbay

Yapı Dalı "Yaşam Çevresi" Başarı Ödülü**Bilgi Üniversitesi Dolapdere Kampüsü - İstanbul**

Elif Özdemir ve Ahmet Yılmaz

Proje Dalı Başarı Ödülleri:**Konut Kompleksi - Japonya**

Emre Arolat

ABS Alçı Blok Sanayi A.Ş. Genel Müdürlük Binası - İstanbul

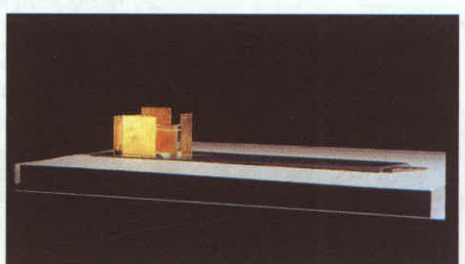
İpek Yürekli, Sevim Aslan, Arda Inceoğlu, Cen Altun ve Deniz Aslan

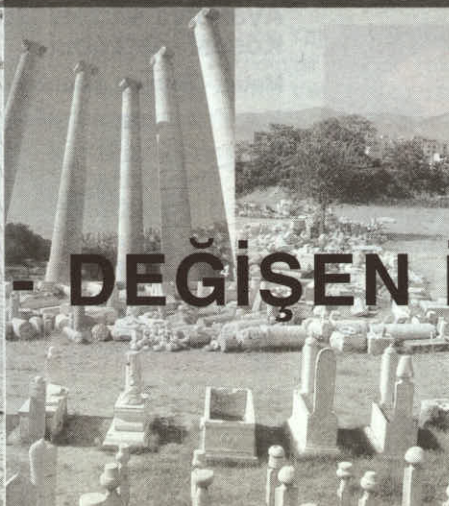
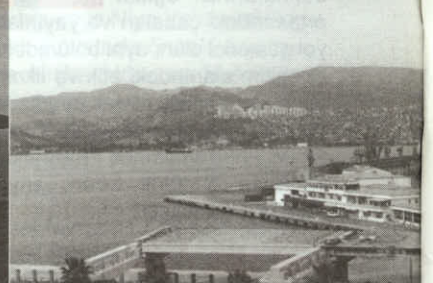
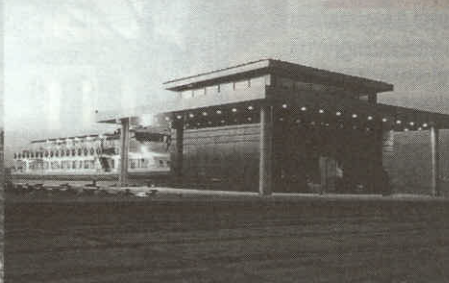
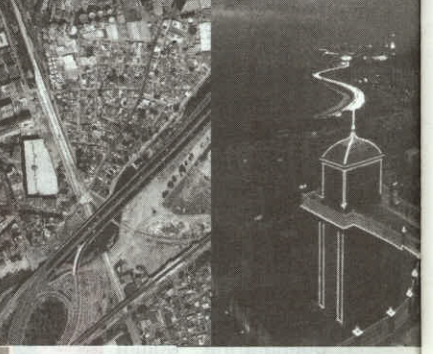
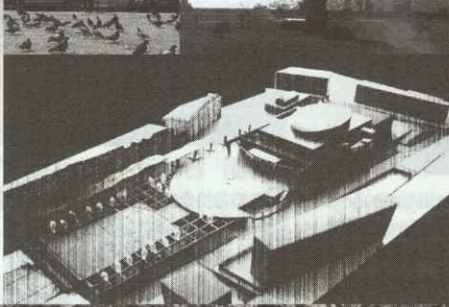
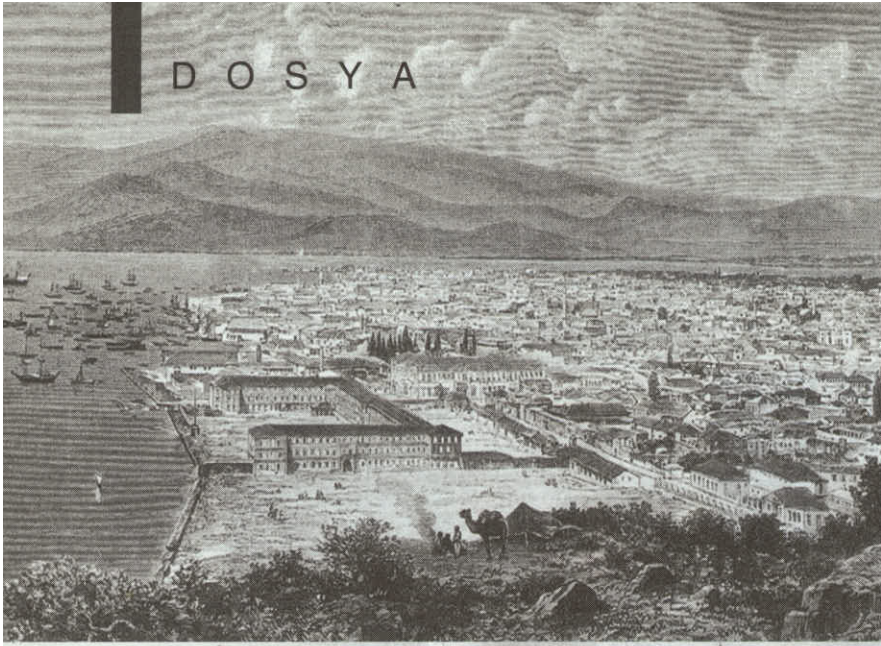
Proje Dalı "Düşler - Düşünceler" Başarı Ödülleri**Boşluk Üzerine Eklemeler**

Deniz Aslan, Niyazi Erdoğan ve A. Burcu Serdar Köknar

Ahşap Heykel Müzesi Değirmendere / İzmit

Şevki Pekin

DEĞİŞEN KENTLER - DEĞİŞEN İZMİR

“Değişen Kentler - Değişen İzmir”

“Evren, Dünya, toplumlar, sınırlar, kavramlar değişiyor. Herşey değişiyor.

Kentlerde çağımızın kentlerin de, metropollerinde, megapolerinde değişim hangi etkenlerin dürtüsü ile ortaya çıkıyor, nasıl bir süreç izliyor, nereye yöneliyor?

... ve İzmir.

İzmir 20. yüzyıldan, 21. yüzyıla nasıl geçiyor?

İzmir’de neler, nasıl değişiyor? İzmir’de neler, nasıl değişmeli?

Hedefler, tasarımlar, uygulamalar, ütopyalar.

Eleştiriler, değerlendirmeler, öneriler...

Gürhan Tümer- Panelin konusu, “Değişen Kentler- Değişen İzmir”. Buradaki anahtar sözcüğün ya da anahtar sözlüklerden birinin “değişim” olduğunu görüyoruz. İsterseniz bu kavram üzerinde biraz duralım.

İ.Ö. 6. yüzyılda yaşamış olan Yunan filozofu Elealı Parmenides *“aslında varlık birdir, tektir, değişim diye birşey yoktur”* der; *“Peki, bu gördüğümüz değişimler nedir?”* sorusunu soranları, *“Bunlar sadece duyuların yanıltmasıdır, bir aldatmacadır”* diye yanıtlar. Elea okulunun yandaşlarından olan başka filozof var: Zenon. O da değişimi yadsıyor ve daha da ileri giderek, hareketin de mümkün olmadığını söylüyor, çünkü hareket değişim demek. Bu savını da şöyle kanıtlamayı öneriyor: *A noktasından B noktasına gidebilmeniz için aradaki mesafenin yarısını kat etmeniz gerekir. Ama, o yarıya yani C noktasına gelebilmemiz için AC’nin yarısını kat etmelisiniz. Bu mantığı böyle sonsuza kadar yürüttüğünüzde, yerinizden kıpırda-*

“Değişen Kentler - Değişen İzmir” temalı panelimizi, 3 Kasım 2001- Cumartesi günü kalabalık bir izleyici topluluğunun katılımı ile İzmir Sanat Salonunda gerçekleştirdik. Gürhan Tümer’in yöneticiliğini yaptığı panele İlhan Tekeli, İhsan Bilgin, Sezai Gökso ve Hasan Topal konuşmacı olarak katıldı.

Panel, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina’nın da aralarında bulunduğu, çoğunluğunu meslektaşlarımız, kent plancıları ve öğrencilerin oluşturduğu izleyenlerin beğenisi kazandı.

Şubemizin meslek alanımıza ilişkin kentsel uygulamalarda katkıda bulunmak, fikir zenginliği yaratmak ve öneriler geliştirmek üzere gerçekleştirdiği bu önemli etkinliğin metnini yayınlıyoruz

yamazsınız. Zenon, bu konuşmayı yaparken çok heyecanlanmış, elini kolunu sallamış. Derken kolu çıkmış. O zaman, acı ile bağırmağa başlamış. Ama dinleyicilerin arasındaki bir doktor demiş ki: *“Yapma canım, neden bağıırıyorsun? Kolun çıkmış olamaz, çünkü o zaman hareket etmiş olması gerekir, oysa böyle birşey olamaz.”* O zaman Zenon ne yapmış, fikrini değiştirmiş mi, bilemiyorum.

Tasavvufçular da, bir anlamda değişmezliği savunurlar. “Vahdet-i vücut” felsefesinde bu biraz vardır. Onlara göre, var olan her şey tanrının bir görünümüdür; dolayısıyla, gözümüze görünen o büyük çeşitlilik aslında bir tekliktir, çünkü Tanrı tektir.

Öte yandan, evrende değişmeyen birçok şey, bir dizi değişmez vardır. Örneğin fizikteki “Avagadro Sayısı”. Sonra, o ünlü “Pi Sayısı”. Bir dairenin yarıçapı 1 metre de olsa, 1 kilometre de olsa o sayının değeri hep aynı kalıyor.

Buna karşılık değişimin esas ve mutlak olduğunu savunanlar var. Örneğin, söyledikleri kolay anlaşılmadığı için, “Karanlık Filozof” diye adlandırılan Efesli Herakleitos. Onun, herkesin bildiği bir özdeyişi var: *“Aynı nehirde iki kez yıkanılmaz.”* Neden? Çünkü ikinci kez girdiğinizde hem siz değişmişsinizdir, hem de nehrin suları. Bu felsefesini, “Panta rei” (“Her şey akar”) diyerek de ortaya koymuş Herakleitos.

Tabii, değişimin varlığını öne çıkaran, bir de Marks var. Ona göre de; *“önemli olan dünyayı anlamak değil, onu değiştirmektir.”*

İşte böyle bir süreç sözkonusu. Bu örnekler daha da çoğaltılabilir. Ama ben şimdi hemen kentlere, kentlerdeki değişime gelmek istiyorum.

Bir anlamda, kentler değişiyor. Fetih zamanının İstanbul’uyla, Kanuni zamanının İstanbul’u arasında farklar vardı elbette

ki. Ünlü şair Charles Boudelaire, 1870’lerde Haussmann tarafından değiştirilen Paris’ten yakınıyor ve diyor ki; *“Paris artık eski Paris değil; bir insanın gönlü ne yazık ki, kentler kadar çabuk değişemiyor.”*

Bizler İstanbul’un “son zamanlarda” değiştiğini söylüyoruz. Oysa ki Refik Halit Karay, ta 1910’larda bakın neler demiş: *“İstanbul, daha ziyade eski devirde şahsiyetli ve ehemmiyetliydi; şimdi renksiz ve sefil. Gençliği ve gençliğimin kışlarını, kış gecelerini hatırlıyorum. Islak kaplamalı, çürük, harap evlerde dalgalı ve benekli şişeleri köşe başındaki bakkallardan alınan sekiz numara petrol lambasının ışığına toplaşarak ne hoş zamanlar geçirirdik.”* Refik Halit bunları düşünürken, Şişli’de oturuyor ve devam ediyor: *“Pencereyi açtım, balkona çıktım; örtülü bir kış sabahı, gökte sedef rengi bir aydınlık, ne pembe bir çizgi, ne mavi bir yırtık, ne minareler, ne medrese damları, ne de kale duvarları. Şişli’nin çırılçıplak yarı ihmal edilmiş, araları fasılaya uğrayan zevksiz bir mahallesinde, şimdi kulağıma alacakaranlığın içinden bir ezan sesi gelse ve gözüme şöyle uzakta eski İstanbul’un bir parçası görünse memnun olacağım.”*

İzmir’e gelince, evet o da değişti. Ama yine de değişmeyen bir şeyler var mı acaba İzmir’de? Gerçekten de, bu kenti 18., 19. yüzyıllarda ziyaret eden gezginler, buranın “bir ticaret kenti” olduğunu söylüyorlar. İzmir, hala daha bir ticaret kenti değil mi? Gezginler İzmir’in bir “dolce vita” kenti olduğunu yazıyorlar, “İzmir’de çok güzel yemekler yenir, çok rahat yaşanır,” diyorlar. Bu özellikler, bugünün İzmir’inde de yok mu?

Şimdi gelin biraz da Sabahattin Eyüboğlu’na kulak verelim. O da, Paris’in değişip değişmediği tartışmasına şöyle yaklaşıyor: *“Büyük şehirlerin hayatı kolay kolay değişmiyor. ‘Nerede eski Paris? Hayat müthiş pahalı, Parisliler’in ahlaki bozul-*

muş' gibi sözler, kolay bir konuşma zeminini bulmak, kendimizi merakla dinletmek yahut da, sadece el âleme uymak için söyleniyor sanıyorum. Bir selden sonra suları biraz artmış, bulanmış bir nehir gibi Paris; yine eski yatağından, eski köprülerin altından aynı uğultuyla akıp gidiyor, sürüklediği yeni insanların ve fikirlerin onu başka bir Paris yapması için kim bilir ne kadar yıllar lâzım?"

Bence bu nokta çok önemli. Kentlerde çoğu kez bir takım değişiklikler oluyor ama her zaman her şey hemen değişmeyebiliyor. Yani bir kentin ruhu, belki de fiziksel yönü kadar çabuk değişmiyor.

Böyle bir panorama içinde değişen İzmir'i, değişen İzmir'e yönelik ve geleceğe dönük farklı vizyonları konuşacağız.

Ama önce 20. yüzyıldan 21. yüzyıla geçerken, dünya kentlerinin nasıl değiştiklerine bir göz atmakta yarar var.

İhsan Bilgin- Konumuz "kentlerin değişimi"; ama herhalde hepimizin aklında öncelikle İzmir'in nasıl değişeceği var. Çünkü bu konuyu İzmir için gündeme getiren uluslararası bir yarışma var gündemde. Türkiye'de pek alışık olmadığımız ölçekteki bir yarışma bu. Bir mimarî yarışma; ama mimarların alıştığı ölçüğe göre çok geniş bir alanı kapsıyor. Öte yandan da dar anlamda, yani sadece neyin nerede olacağına karar verilmesi istenen bir planlama yarışması da değil. Fiziki form kararlarıyla neyin nerede olacağına ilişkin kararların birarada alınması gerekiyor. Dünyada örnekleri olan, ancak bu biçimiyle bizde yeni olan bir kararlar silsilesi tanımı. Zannediyorum bu vesileyle İz-

mir'in geleceği şimdiye kadar alıştıklarımızdan başka şekilde de konuşulmaya başlanacak. Bu yarışmanın sonuçlarının çeşitli plâformlarda tartışılabileceği zeminler oluşturmalarını hem İzmir Belediyesi'ne, hem de Mimarlar Odası'na şiddetle tavsiye ediyorum. Bu tartışmaları yönetmenin bizatihi kendisinin başlıbaşına bir proje yönetimi işi olduğunu düşünüyorum.

Bu panelde bana ilk söz verilirken biraz da diğer konuşmacıların üzerinde konuşacakları kanalları açma, içinde konuşacakları çerçeveyi çizme görevi de verildi. Bunu yerine getirmeye çalışacağım.

"Şehir" dediğimiz yer öncelikle bir yoğunlaşma alanı. Yani, insanların dolayısıyla insanlararası ilişkilerin yoğunlaştığı, sıkıştığı yerler şehirler. Bu sıkışma aracılığıyla bir kutuplaşma yaratıyorlar kendi dışlarıyla. Daha gevşek, daha boş, öte yandan da daha bilinmez, dolayısıyla daha tekinsiz olan dışarısına karşı sıkışmış, büzülmüş, kendi üzerine kapanmış bir yer olarak şehir. Orta çağların sonuna kadar bu karşıtlık çeşitli biçimler altında sürüyor.

19. yüzyılın alt-üst edici değişimleri kalıcı bir biçim olarak "büyük şehir" kavramı ile dile gelen olguyu getiriyorlar gündeme.

"Büyük şehir", Orta çağların sonuna kadar geçerli "şehir" tanımında köklü değişikliklere yol açıyor; ancak değiştirmedeği çok temel bir şey var; o da şehrin yekpareliği. Birbirinden kopuk alanlar yok 19. yüzyılın büyük şehirlerinde. Şehir ile dışı arasındaki ayırım sürüyor hala. Şehir büyümekle birlikte henüz kendi içinde parçalanmış bir bünye değil. Bu açıdan bir değişiklik yok.

Değişen şehirlerdeki ilişkilerin, konumların durağanlığını kaybetmesi; görece yavaş değişen statik yapının yerini dinamik, değişken yapıların alması. Bu umut ve yenilenme enerjisi olduğu kadar belirsizlik, güvensizlik ve tekinsizlik de demek. İşte demin Gürhan Tümer'in konu ettiği Baudelaire'in gündeme getirdiği yabancılaşma temalarının ardında da bu tekinsizlik var; gelecekte ne olacağının bilinemesinden gelen bir endişe var. Ortaçağ şehrinin temel özelliği olan tanıdıklık, tanışıklık ortadan kalkmaya başlıyor bu hareketlilik içinde.

Şehir her zaman en karmaşık ilişkilerin yaşandığı, entrikaların döndüğü, ticaret, politika vs. işlerin mekanı olmuş. 19'uncu yüzyıl bu açıdan bir yenilik getirmiyor. Getirdiği değişiklik, artık içinde yaşayanların yarın ne olacağı hakkında geçmişteki deneyimlerine bakarak kestirimde bulunmalarının eskisi kadar kolay olmaması.

19'uncu yüzyıl şehrindeki esaslı yapısal değişimlerden biri "ayrışma" (segregation) eğilimidir. Ama bu, yekpare bir bünyenin içindeki ayrışmadır. 19'uncu yüzyılda bir sanayi devriminden bahsedilir hep, ama 19'uncu yüzyılın sanayi kapitalizminin çok ilkel koşullarda yaşandığını, sanayinin henüz doğru dürüst kurumlaşmadığını da hatırlamak gerekiyor. Tipik bir 19.yy. kapitalistin tasarlanmış bir gelecek perspektifi yoktur mesela. Hırsı ve umutları vardır kuşkusuz, ancak önünü bugünkü yatırımcıların görmeyi umdukları kadar bile göremez, bunu hayal bile edemez. Bugün küçük şirketlerin bile bir büyüme hedefi, gelecek perspektifi vardır; bunlar bünyelerine sinmiş, teknikleri geliştirilmiş alışkanlıklardır. Kısacası büyümeye ve enerjiye her düzeyde bir belirsizlik, bir kontrol altına alınmamışlık eşlik ediyor. Şehirlerin fiziki yapıları da nasipleiyorlar bu durumdan.

Sanayi kapitalizminin kurumlaşması esas olarak 20'nci yüzyılın ilk yarısında gerçekleşiyor. Sınıf üretim artık 19'uncu yüzyıldaki parçalı ve belirsiz yapısından çıkıp kurumlaşıyor. Gerçi bu anlamda kurumlaşmış modern sanayinin toplam üretim içindeki payı İngiltere, Almanya gibi ülkelerde bile 1920'lerin sonunda hala yüzde 10-15'ler seviyesinin üzerinde değildi, toplumun yüzde 10'undan fazlasını istihdam etmiyordu. Ama belirleyici hale gelmişti, yani toplumsal üretimin yönünü belirleyecek bir kapasiteye ve örgütlülük düzeyine ulaşmıştı ki, bu yüzden 20.yy.'in ilk çeyreğini dönüm noktası olarak tanımlayabiliyoruz.

Bu dönüşüme paralel giden ve şehirlerin bünyesini 100 yıl aradan sonra ikinci kez dramatik bir biçimde değiştiren olgu da otomobilin icadıdır. Tabii bir teknik icat olarak değil, hızla kitleselleşecek biçimiyle icat edildiği için çok önemli otomobil. 19.yy.'ın icadı, ulaşım makinası trendi. Ancak tren bireysel olarak tüketilebilecek bir araç değil. 19.yüzyılda daha çok uzak mesafe taşımacılığı için kullanılıyor. Bazı üst-orta tabaka banliyölerinin dışında şehirlere damgasını vuracak kadar gündelik hayatın içine sinmiyor. Demiryollarının şehrin fiziki formuna damgasını vurması metro ağlarının örülmesiyle mümkün oluyor. Bu da ancak 20.yy.'ın 2. yarısında gerçekleşen bir süreç. Bu gelişmeye paralel olarak, 20'nci yy. ortalarına doğru, Amerika'dan başlayarak ve gittikçe yayılarak, 20. yy.'ın asıl büyük mucizesi gerçekleşiyor: Otomobil; yani kendi kendine hareket eden makina. Tabii otomobili 19.yy. icadı trenden ve onun kentsel formu olan metrodan ayıran temel özelliği "kişiselleştirilebilir", "özelleştirilebilir" (privatisation) olması. Tarihte ilk defa bu kadar pahalı, dolayısıyla lüks bir ürün, bu kadar kısa bir zaman aralığında (yaklaşık yarım yüzyıl) ucuzlayarak, dolayısıyla lüks olmaktan çıkarak kitlelere maloluyor; gündelik yaşamın tanıdık nesnelere arasında karışıyor.

Otomobilin bireysel kullanımı şu demek: Bireylerin giderek daha fazla bir bölümü istediği yere, istediği anda gidebileceği bir kapasiteye kavuşuyor. Başkalarına bağımlı olmadan. Düşünebiliyor musunuz anarşiyi: Binlerce, onbinlerce bireyin aynı anda farklı yönlerde doğru hareket ettiğini? Bugün artık içinde yaşaya yaşaya kanık-sadığımız bu "alelade" durum, 20.yy.'ın başında hayali bile kurulamayacak bir yaşam senaryosu idi.

Otomobilin bireysel kullanımının yaygınlaşmasıyla, şehirler tarihlerinde ilk defa bütünsel bir bünye olmaktan çıkıp, fragmanterleşmeye, yani parçalanmaya başlıyorlar. Bütün mekân algısını ve mekân kurgusunu tamamen değiştirmiş olan bir gelişme anlamına geldi bu. Bugün içinde yaşadığımız şehirler büyük oranda bu tarihsel kırılma sonrasında izlerini taşıyor.

Ancak bu kadar değil: bir de 1970'lerin bütün dünya ekonomik sistemini derinden etkileyen krizinden sonra içine girilen yeni "birikim rejiminin" etkilerini de taşıyor. Hatta güncel, yani su yüzünde olan etkiler daha ziyade bunlar. 20.yy.'ın ilk üç çeyreğindeki gelişmeler bugün artık üzerinde yeniden işlem yapılmak üzere gündeme gelen veriler haline geldiler.

Biraz açayım: 1970'lerdeki kriz ortamında şekillenen eleştirel görüşlerin de etkisiyle, 20.yy.'ın ilk üç çeyreğinde şehirlerde oluşmuş çeşitli boşlukların kentsel yaşama katılmasıyla uğraşılıyor bugün büyük oranda. Bu boşluklar, 1980'ler sonrasında birikim rejimine de uygun olarak, yeni yatırım ve yeniden-üretim alanları olarak gündeme geliyor ve değerlendiriliyor. Sizin yarışmanızı da ben bu çerçevede değerlendiriyorum: Bir önceki dönemin gelişme dinamikleri içinde, tamamen boşalmış değilse bile, iyice seyrelmiş, seyrek ilişki örüntülerinin sahnesi haline gelmiş bir bölgede, üstelik de İzmir'in makro formu içinde mafsal noktası rolü oynayabilecek bir alanda, ilişki örüntüleri nasıl yoğunlaştırılabilir? Bu yoğunlaştırma nasıl hem kamusal açıdan meşru, hem de kârlı bir yatırım haline getirilebilir?

Son iki onyılın dünya trendlerine baktığımızda bu yeni imar girişimlerinin ortak özelliklerinin "esneklik" olduğu ortaya çıkıyor; yani gelecekteki çeşitli belirsizliklere içerecek tarzda kurulmuş olmalarında. Bir başka deyişle geleceğin alternatif kullanımlarına açık olmalarında. "Mixed development" in yaygınlığı bu eğilimin başlıca işareti olsa gerek. Dolayısıyla senaryo artık sınırları keskin biçimde çizilmiş işlevlerden hareketle yazılmıyor; hatta "form" (binanın, kompleksin, şehir parçasının formu olabiliyor bu) senaryonun önceliği olabiliyor çoğu kez: İçi farklı kamusalılıklarla doldurulabilecek şu veya bu forma öncelik verilmesi artık alıştığımız bir problem tanımı haline geldi. Kentsel gelişmenin bu yeni trendini "rekreatasyonlaşma" olarak adlandırmanın uygun bir tanım olduğunu düşünüyorum: her şeyin "rekreatif" bir etkinlik olarak biçim kazanması...

İzlediğiniz periyodikleri gözünüzün önüne getirin: Son 5 yılda baktığınız dergilerde kaç tane "müze" projesi gördünüz? Bir de 1960'ları ve 70'lerin dergilerine yeniden bakın: aradaki fark gerçekten çarpıcı olacaktır. Ya da "kültür-sanat merkezleri" ve mesela çarşılar... Tabii bu arada bu işlevlerin kapsamları da köklü bir biçimde değişmiş oluyor. Mesela müze artık bazı kıymetli –ve eski- kültürel objelerin sergilendiği bir yer olmaktan çıkıyor: sadece "kıymet" ölçütlerinin değişmesi, eskiden kıymetli olarak görülmemiş nesnelere de toplanır olması değil söz konusu olan. Günümüz kentlerinde sayıları iyice artan ve çeşitlenen yerler müzelerin en çok vakit geçirilen yerleri "cafe"leri, "souvenir-shop"ları, kırtasiye ve kitapçıları haline geldi. Eskiden sadece "sanatperverler" gider, resim, heykel vs. görür ve dönerler-

İhsan Bilgin: ... Bu yarışmanın sonuçlarının çeşitli plâftformlarda tartışılacağı zeminler oluşturulmasının, hem Belediye'nin, hem Mimarlar Odası'nın buna öncülük etmesinin çok faydalı olacağını düşünüyorum. ...

di. Şimdi kentli orta sınıfların ve turistlerin çoğu gidiyor, müzeyi vareden kolleksiyonla daha az (bazende hiç) ilişki kuruyor, vakit geçirip ayrılıyor. İşte "rekreatifleşme" ile bu türden gelişmeleri kastediyorum. "Kültür-sanat merkezleri"nde, fuarlarda hatta çarşılarda bile aynı türden ilişkiler geçerli olabiliyor: Ailece Pazar günlerini alış-veriş merkezlerinde geçirenler sadece ihtiyaçlarını satın almıyorlar, satın almayla rekreasyonu birleştirerek yaşamış oluyorlar. Etkinlikleri daha da genişletebilirsiniz: Festivaller, konserler, bienaller, tematik parklar vs... Peki kentliler daha "kültürlü" hale mi geliyorlar bütün bunların sonunda? Böyle olmadığı malum gibi geliyor bana. Ancak bu her şeyin aynı kaldığı anlamına da gelemez herhalde. Belki bir "yüzey etkisi" söz konusu: Giderek daha fazla şey yayılıyor etrafa, dolayısıyla giderek daha geniş bir kesim nasipleniyor bunlardan. Bir yüzeyden yayılma söz konusu. Herkese biraz –eskisinden daha fazla- değişiyor her şey; ancak bunun bedeli de içinin biraz –bazan çok- boşalması oluyor. Yayılma, çeşitlenme ve boşalma: "rekreatifleşme" dediğim eğilim bunların hepsini aynı sürecin parçası haline getiriyor.

İşte bu toplantının başlığı olarak saptanan "Değişen Kentler" temasını ben böyle yorumluyorum. Kentlerin "rekreatifleşme" eğilimini günümüzün başat yönelimi olarak yorumluyorum. Şu anda gündemde olan İzmir Yarışması'nı da bu eğilimin İzmir'deki ifadesi olarak görüyorum.

Son olarak şunu eklemek istiyorum: Yüz yılın ilk üç çeyreğinde ortaya çıkan boşlukların doldurulmasından söz ettim; "rekreatifleşme" eğiliminin bu boşlukların dol-

durulması ile gerçekleştiğini söyledim. Ancak bu hiç bir yerde yeni bir kentsel-kamusal bütünleşme anlamına gelmiyor. Her proje, her girişim ağırlıklı kendi içinde yaşamaya ve diğerlerinden kopmaya meyleniyor. Yeni türden bir fragmanterleşme biçimi bu; 20.yy'dakine benzemeyen yeni türden bir fragmanterleşme deneyimi sergiliyor yeni kent parçaları. İstanbul Akmerkez'de ya da Berlin Potsdamer Platz'da olduğu gibi, kentin ortasında olduklarında dahi içinde buldukları yerden kopuk bir deneyim sunuyorlar çektikleri yeni kentlilere.

İzmir'de başlattığınız projenin bu türden sonuçları olacağını şimdiden hesaba katmakta fayda var diye düşünüyorum: istenen veya istenmeyen bir şey olarak.

G. Tümer- İnsan yerleşmelerinin 8-10 bin yıllık bir tarihi var. Sayın İhsan Bilgin, bizi Ortaçağ'dan başlayarak bilgilendirdi. Oradan başladık, 1990'lara ve günümüze geldik.

Sayın Tekeli, değişim söz konusu olduğunda, "vizyon"dan söz ediliyor. Nedir vizyon, nasıl bir şeydir?

İlhan Tekeli- Dün burada bir toplantıya katıldım Belediyedeki plânlama çalışmalarıyla ilgili. Orada bugün "vizyon" üstüne konuşmak için söz verdim. Çünkü vizyon kavramı bizim yaşamımıza girdi. Herkes bir vizyondan bahsediyor. Ama, vizyonunun ne olduğunu çok fazla bilindiğini sanmıyorum. Vizyona, onu yücelten ona efsanevi güçler yükleyen bir bakış açımız var. Ama bu kadar kıymetli, önemli olan vizyonun ne olduğunu bilmiyoruz. Hatta, bu işin vizyonu gereklidir dediğimizde, bir vizyon geliştirelim dediğinizde; "canım, o vizyonu sonra yaparız" gibi geriye bırakmaya çalışıyoruz. Bunun nedeni de vizyon konusunda düşünmeyi bilmememiz..

Vizyon üstünde nasıl düşünebiliriz, vizyon nedir sorusunu teorik bir meseleden çok, vizyon denildiğinde, kafamda neyin canlandığını analiz ederek ele alacağım. Vizyon, mutlaka iyi bir şey olmayabilir; kötü bir vizyon da olabilir. İyisini kötüsünden nasıl ayırabiliriz gibi bir soru üzerinde de durmaya çalışacağım. Bunun da standart olan, kitaplarda var olan bir yanıtını aktarmayacağım. Bu konudaki düşüncelerimi biraz da şimdi konuşurken de geliştirerek sizinle paylaşmaya çalışacağım.

Eğer bir vizyon geliştirmemiz söz konusuysa, vizyondan ne bekliyoruz; önce ona bir netlik kazandıralım ki, geliştireceğimiz şey o beklentilerimizi karşılasın.

Önce tabii şöyle bir şey denilebilir: "Yahu, eskiden biz plan yapmıyor muyduk? Yapıyorduk. Vizyon diye bir şey yoktu, yine de plan yapıyorduk. Şimdi bu vizyon ne-

reden çıktı?" Tabii, bu aslında İhsan'ın dedikleriyle ilgili bir konu. Bu "postmodernite"yle ilgili bir konu. "postmodernite"de, siyaset modernitede olduğu gibi ahlâk öncelikli olarak yapılmıyor; siyaset estetize edilerek yapılıyor. Yani, bu "postmodernizm"ın siyaset yapma biçimiyle yakından ilişkili. Çok sık yapılan bir saptama bu. "Postmodernizm"ın siyaseti nasıl estetize edilerek yapılıyorsa, işte planlaması da vizyonla yapılıyor. Burada da bir estetizasyondan meşruluk sağlama çabası var. Meşruluğu "ethical" yahut ahlâksal olanın üstüne dayandırmaktan çok, onu aşarak bir vizyona dayandırmak çabasının olduğu söylenebilir.

Şimdi sorabiliriz, peki ne işe yarayacak bu vizyon? Vizyonun bir işe yarayabilmesi için gelecekteki eylemlere yol göstermesi, yani içinde bir gizil olarak program içermesi gerekiyor. Aslında vizyon, böyle çok uzun ifadeler filan değil; kısa ifadeler oluşturuyor. Peki bu kısalık nereye kadar indirgenebilir? Konuşmamın sonunda bir kelimeye indirgeyeceğim bir örnek vereceğim. Ama, bu kısa ifade bize, birden bir program ufku açıyor. Bir örnek vereceğim; Türkiye'de "HABİTAT" sırasında ki tartışmalarda, içinde benim, İhsan'ın filan bulunduğu bir ekip, "megapol" kelimesini kullanmamaya çalıştık. Bunun yerine "dünya kenti", "dünya kenti İstanbul" gibi bir ifade kullanmaya çalıştık. Niye buna çalıştık? Dünya kenti İstanbul dediğim zaman, bu bana bir program veriyor. Yani, işte hangi kuruluşlar bunun içinde yer almalıdır, dünyayla nasıl bağlanmalıdır, yaşam kalitesi ne olmalıdır; buna işaret yapıyor. Ama, megapol dediğim zaman, bir ağlama, yakınma, şikâyet etme, başa çıkamama gözümde canlanıyor. İşte bu iki terimin bize verdiği vizyon çok farklı.

Demek ki, işe yaraması için bir eyleme yol gösterecek. Yol göstermiyorsa, vizyonun anlamı yok. Tabii, bu vizyon, yol gösterdiği bu eylemlerin tutarlılığını da sağlayacak, o vizyonun bütünlüğü bu tutarlılığı getirecek.

Tabii vizyonun içinde bir başka şey daha var. Vizyonun içinde var olana, akıp gidene razı olmama, onu aşma, onun ötesine geçme gibi bir şey var. Eğer var olana razı olunmuyorsa vizyon da daha üst kademeye, daha ileri bir noktaya taşınmayı içerecek.

Ama, bu vizyon, bir ölçüde de olsa müphem olacak. Öyle çok belirli olursa da, vizyonun vizyonluğu kalmaz. Vizyon biraz müphem kalacak. Bu müphem kalmanın altında iki nedenin olduğu düşünülebilir: Bunlardan birincisi müphem olanın üstün-

de uzlaşmanın kolay olmasıdır. Herkes o vizyondan biraz farklı şey anladığı için, o kendi imajındaki vizyon üstünden o vizyonu benimsemesi kolay olur. Uzlaşmazlık doğma olasılığı azalır. İkincisi ise, müphemliğin vizyonu kişilerin yaratıcılığına açık hale getirmesidir.

Vizyondan beklentilerimizin ne olduğunu gördükten sonra, şimdi ikinci soruyu sorabiliriz; vizyona kim sahip olacak? Şimdi, bir vizyonun sahibi kimdir diye bir soru var karşımızda. Firma düzeyinde bu kolay. Firmanın patronu, vizyonun sahibi olacak yahut bir insanın kendisinin geleceği için bir vizyon söz konusuysa, o insan sahip olacak; ama, kent söz konusuysa vizyonun sahibi kim olacak?

Bu soru karşısında tabii ilk akla gelen o kentin Belediye Başkanıdır. Bir biçimde Belediye Başkanı bu vizyonun sahibi olacak. Onun kurtuluşu yok. Ama acaba yalnız onun vizyon sahibi olması yetiyor mu? Günümüzde büyük kentlerde tek Belediye başkanı yok, birçok belediye başkanı var. Hepsi sahip olacak diyelim, hadi Belediye Meclisi üyeleri de sahip olacak diyelim. Ama, tabii bu yine de küçük bir azınlık. Tabii esas soru bunun ötesi için anlamlı: halk bu vizyonun sahibi olacak mı, olmayacak mı? Halkın, bu vizyonun sahibi olması olaya ne farklılık getirecek? Bir Belediye reisinin vizyona sahip olması yanısıra halkın da vizyona sahip olması ne farklılık getirecek?

Şimdi, vizyondan beklentilerimiz konusunda söylediklerimizi hatırlayalım: Vizyon eylemlerimize yol gösterecek. Tabii, Belediye Başkanının eylemlerine onun vizyonu yol gösterecek. Ama biz, bir kentin oluşumunu, yalnız Belediye Başkanının yaptığı işlerden bekleyemeyiz. Yani, halkın yaptığı işler de o vizyona katkıda bulunursa bir sonuç alınacaktır. O zaman, bu vizyonların üst üste düşmesinden söz edilebilir. Çok basit bir örnek vermek için Bodrum üzerinde duralım. Bodrum'da turizm kenti diye bir vizyon varsa, tabii Belediye Başkanının da burada yapacağı bir şey vardır ama, dükkân sahiplerinin, ev sahiplerinin de o vizyona katkı için yapacağı şeyler vardır. Tanımı böyle bir tek güç sahibinin vizyonu olmaktan çıkartıp, halkın vizyonu olmak düzeyine taşımaya başladığımızda şöyle bir şey sezmeye başlıyoruz: Acaba bu vizyon kimlik mi, kimlikle bu vizyon arasında bir akrabalık ilişkisi var mı diye bir soru ortaya çıkmaya başlıyor. Bu soru şimdilik kalsın; konuşmamın sonuna doğru bu soruya bazı yanıtlar verilecek.

Şimdi vizyona ilişkin üçüncü bir soruyu ele alalım: vizyon nasıl bir ifade biçimidir? Ne vizyondur, ne vizyon değildir ya da alternatif vizyon ifade biçimleri neler olabilir?

İlk olarak belirtilmesi gereken vizyonun görmeye ilgili olmasıdır. Şimdi size çok kısa bir hikâye anlatacağım bunun önemini vurgulamak için.

Bizim günümüzde kuram dediğimiz teoriye eski Osmanlıcada nazariye deniyordu. Nazar da gözden geliyor, bakıştan. Türkiye'de dilin özelleştirilmesi söz konusu olduğu yıllarda teori karşılığında bir kelime uyduruluyor "görem" diye. Ve bu öneriyi götürüyorlar, bizim ünlü felsefecimiz Nusret Hızır'a. Soruyorlar, diyorlar ki, "Hocam, nazariyeyi göreme çevirsek olur mu?" Nusret Hızır da diyor ki, "nazariye, eski Yunan'ın bilim anlayışından geliyor, orada somut görüş anlamında bir şey vardır, halbuki, şimdiki teori nazariye olmaz, ancak kurgu olur, onun için de kuram diyelim" diyor. Şimdi, vizyonun altında da böyle bir görsellik meselesi var. Yani, vizyonun gerisinde böyle bir somuta yaklaşmak, bir görseli içermek gibi bir kaygı bulunuyor.

Peki, kentin neyi tanımlanacak? Eğer biz görsel bir şeyden söz ediyorsak, bu görsellik bir fizikî görüntü tanımı mıdır? Olabilir de, ama bu yetmeyebilir. Çok küçük bir yerleşme için belki bu yeterli bir vizyon tanımı olabilir; ama devasa İzmir için böyle bir vizyon yetmeyebilir, İzmir'in karmaşıklığını kavrayabilir.

O zaman, acaba bunun işlevlerini mi tartışmalıyız? Turizm kenti, liman kenti; bunlar birer vizyon mudur? Liman kenti dediğimizde, eğer o liman, limanın arkasındaki işlevler vesaire, bir program öneriyorsa, bunun içinde bir vizyon, bir somutluk, bir gizil program bulunabilir. Ama, İzmir gibi çok büyük, devasa bir metropolü böyle bir işlevle vizyon hâline getirmek de kolay değildir.

Acaba vizyon, belirli koşullar mıdır? Şimdi çok moda olan sürdürülebilir olmak bir vizyon mudur? Bu bir koşuldur. Bu koşul size bir program verebilir, sürdürülebilir yapmak için ne yapmanız gerektiği üzerinde durarak bir program çıkartılabilir. Ama bunun total bir vizyon olduğu söylenemez, galiba şöyle bir fark var: Ben size bir şey tanımlasam, desem ki, bir yuvarlak meyve olsa, bu meyvenin tadı da tatlı olsa, işte rengi de kırmızıyla sarı gibi olsa, şeftali mi, elma mı belli olmaz. Yani yalnız, koşullar bunun farklılığını bize vermez. Bunun ötesinde bir derinliği içermesi gerekebilir.

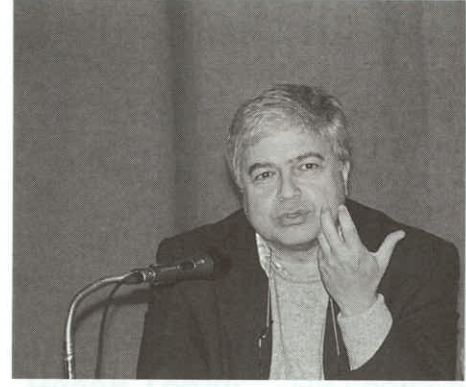
Şimdi yeni bir soruya geçebiliriz, vizyonu niçin geliştiriyorum? Birilerini ikna etmek ve aynı görüşü bölüşmek için. Demek ki, vizyonun gizil olarak bir muhatabı var. Ben, o muhatap için vizyonu geliştiriyorum. O zaman, benim vizyonum o muhatap tarafından ne kadar belirleniyor? Eğer o muhatapın hayal gücü sınırlıysa, benim hayal gücüm zenginse, o vizyonun muhatabı arasındaki ilişki nasıl kurulacak? Yani, vizyonun muhatabının hayal gücünden gelen sınırlılık, eğer ben onu etkilemek istiyorsam, benim vizyonumun formülasyonunu nasıl değiştirilmeli gibi bir başka soruyla karşı karşıya kalıyoruz. Yani vizyon, temelde satılabilir bir hayali içermelidir, geniş kitleye satılabilir bir hayali içermelidir. Ve ama bu satılabilirlik de, bu hayaller, herkesin satın aldığı sandığı hayal, aynı şeye tekabül etmeyebilir.

Konuşmamın buraya kadar olan bölümünde çeşitli yerlerden gelerek vizyon kavramını kuşatmaya çalışalım.

Böyle bir kuşatmayı yaptığımız zaman, bir plâncı olarak, şöyle bir soru sorabiliriz: Bunu nasıl gerçekleştireceğiz? Tabii, bunun plâna, daha somut ölçeklere inmesi için bir stratejik plân kavramı, bir denetim kavramı, onunla ilgili problemler var. Ama onlara girmeyeceğim. Eğer ben bu vizyonumla bir stratejik plânı da yönlendirmek istiyorsam, o vizyonun yapısıyla stratejik plânın varsaydığı denetim güçleri ve uygulamayı yapan aktörlerin nitelikleri arasında belirli bir tutarlılığın kurulması gerekir. Stratejik plânın strüktürüyle bu vizyon arasında bir tutarlılık olmazsa, bu vizyonun stratejik plânı etkileyip, uygulamada etkili olması da söz konusu olmaz. Yani, vizyon uygulamaya bir stratejik plânla tercüme olacaksa, onun için de bir çalışma yapmak gerekiyor. Örneğin İstanbul bir azman sanayi kenti olarak büyüyor. Ama, bunu dünya kentine çevirelim diyoruz. Bu bir teşhis. Kısa bir teşhis. O kadar kısa bir vizyonla bir dönüşmeye işaret ediyor. İzmir için bunu söyleyemiyorum. İzmir'i yeterince içten kavrayamadığım için, burada da tartışma konusu olmasın diye söyleyemiyorum. Ama, eğer İzmir'in bugünkü büyümesinden rahatsız olduğum bir yön varsa, o büyümesini bir biçimde kısaca ifade edebiliyorsam ondan farklıyı da aynı şekilde kısaca ortaya koyduğumda vizyonu da ortaya koymuş olabilirim.

Bu noktada vizyon konusunda daha önce yaptığımız bir saptamayı hatırlamakta yarar var. Vizyon somut bir şey olacak.

Selanik kentine gitsem ve Selanik kenti için bir vizyon geliştirmek istesem ve şö-

İlhan Tekeli: ... Vizyonun işe yarayabilmesi için gelecekteki eylemlere yol göstermesi, yani içinde gizil olarak bir program içermesi gerekiyor... Bir eyleme yol göstermesi, akıp gidene razı olmaması, onu aşması, onun ötesine geçmesi, ... müphem olması gerekiyor. ...

le desem: Selanik'i İzmirleştireceğim desem. İzmir ne olur? İzmir Selanik için vizyon olur. Bu halde somut bir işaret bulunmaktadır.

O halde şöyle bir şey sorabilirim? Acaba Türkiye'de de, İzmir dediğimizde, bir yeri İzmirleştirmekten sözettiğimizde ne anlayabiliriz?

Bana öyle geliyor ki, İzmir'in, diğer kentlerimizden tarihî, kültürü vb. özellikleri bakımından şöyle bir farklılığı var: Günümüzde bazı aksaklıklar da olsa, dünyaya açık bir kapı sezgisi, dünyayla bütünleşmeye açık bir yer sezgisi; stressiz olan bir yaşam kalitesi, biraz demokrasinin öncülüğünü yapan özgür bir yer, böyle bir şeyler var İzmir'le ilgili. Acaba şöyle bir şey yapabilir miyiz? İzmir kelimesinin kendisini vizyon hâline getirip, nasıl Selanik için İzmir bir vizyon oluyorsa, İzmir'i İzmir için vizyon yapabilir miyiz? O zaman ne oluyor? Biraz önce yaptığımız gibi bunun içeriğini doldurmak problemiyle karşı karşıya kalıyoruz.

Şimdi ben bu noktada bırakayım. Biraz bulmaca gibi oldu. Ama ben de daha açık bir noktaya varmayı amaçlamamıştım. Ortada dolaşan vizyon kavramını mıcıklayabileceğiniz, onun üzerinde düşünebileceğiniz bir hâle getirdim sanıyorum.

G. Tümer- Evet, gerçekten de öyle oldu. İlhan Bey'in konuşmasıyla birlikte, İzmir'e odaklanmaya başladık.

Dilerseniz şimdi de, bir başka akademisyenin, Sayın Sezai Gökso'nun İzmir'e ilişkin vizyonuna ya da vizyonlarına kulak verelim.

Sezai Göksu: ...Sadece İzmir'de değil, Türkiye'de böyle çok yerleşmeli ve mutabakat temelli, müzakerelere, pazarlık ve uzmanlaşmalara dayalı bir planlama anlayışının kurulabilmesinin gerek demokrasi projesi ile gerekse hukuki yapılar ile ilgili ciddi açmazlarının olduğu bir durumda bu alternatif senaryonun da gerçekleşmesi öyle kolay değil. ...

Sezai Göksu- Uzun bir süredir, üzerinde tartıştığımız ve fikir ürettiğimiz İzmir'e ilişkin üç temel senaryo vardır. Ben, bugün, bu senaryoları, değişik yerlerde aktarmış olmamıza rağmen, burada bir kez daha açacağım, ikinci olarak bu senaryoların önemli limitleri üzerinde durmaya çalışacağım, son olarak dünyadaki gelişmelerle birlikte İzmir'in muhtemel geleceğinin önemli bileşenlerini tartışarak bunların bir dördüncü senaryoya verebileceği ip uçlarını göstermeye çalışacağım.

İzmir'in önünde, gerçekleşme ihtimalleri farklı olmak kaydıyla, üç değişik gelecek senaryosunun bulunduğu ileri sürülebilir.

Bunlardan birincisi, asıl gövdesini çanak içinde sınırlı tutan kentin, kendisini yamaçlara doğru yayarak büyüme eğilimidir.

İkincisi, çok daha uzun vadeli ve gerek iktisadi gerekse toplumsal her türlü maliyeti yüksek bir strateji olarak çanak içini etaplar halinde yenileyerek sermaye birikimini çok daha sınırlı bir mekanda gerçekleştirecek bir yeniden yapılanma hareketidir.

Fahrettin Altay Meydanı

Üçüncüsü ise, kentin bundan böyle tamamen çanak dışındaki büyüme potansiyellerini harekete geçirerek, ana kentin hemen komşuluğundaki yeşil kuşağın ardından ikinci bir yerleşmeler kuşağı oluşturulmasıdır.

Türkiye'nin içinde bulunduğu kriz ortamında, özellikle de krizin adamaklı derinleşerek sermayenin bile önemli bir kesimini sokağa döken son gelişmeler kentin çanak yamaçlarına yayılma eğilimini aktüel kılabilecek ilave taleplerin oluşmasında en önemli engel olarak görünür. Hatta, bırakın kenti ve kentsel sermayeyi ayağa kaldıracak ilave talepleri, mevcut bir sermaye stoku olarak İzmir'de 50.000 civarında konut biriminin üzerinde satılık ilanları var. İzmir'de, çok sağlıklı olmakla birlikte, böyle global bir bilgiye erişebilmenin en iyi yolu, bir tanesi İzmir Emlak Komisyoncuları Odası, diğeri ise İzmir Emlak Müşavirleri Derneği olmak üzere iki örgüt ile ilişki kurmaktır. Bu örgütlerden aldığımız bilgiye göre, İzmir Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde satılık konut birimi 20.000 civarındadır. Geri kalan 30.000 konut birimi, İzmir'in 1980'li yıllarda gayrimenkul sermayesinin gözbebeği olan ve bütün büyüme umutlarını beslediği güney ve kuzey büyüme eksenlerinde yer alıyor. Asıl yığılma merkezleri ise, kuzeyde Çiğli - Menemen arası, güneyde ise Ayrancılar - Torbalı eksenini oluşturuyor. Çarpıcı bir örnek olarak, sadece Torbalı'da 15.000 satılık konut birimi olduğunu söyleyebiliriz. İzmir'de neredeyse bir Sinop kentinin satılmakta olduğu bir halde ilk senaryonun gerçekleşme olasılığının sifıra yakın olduğu rahatlıkla söylenebilir. İzmir'in nüfus artış oranının Türkiye ortalamasının üzerinde olması, kentin göç veren değil, tersine halen ve her geçen gün göç alan bir kent olma özelliğini sürdürmesinin yukarıdaki gerçeklikle çelişkisi sorgulanabilir. Yani denilebilir ki, madem bu kente bu kadar insan ilave ediliyor, o halde bu kadar satılık konut neden var? İlk bakışta çelişki gibi görünen bu durumun çok basit bir açıklaması şudur; satılan konut stoku, yani bir başka deyişle konut arzı, kente ila-

Atıksu Arıtma Tesisleri - Çiğli

ve olan nüfusun talebini niteliksel olarak karşılamaktan uzaktır. Diğer bir deyişle, gelenlerin efektif olarak talep ettikleri konut özellikleri ile satılık olan arzın nitelikleri farklıdır. Nüfus artış oranına paralel olarak artan gecekondu(lu)lar ile yeni gecekondu alanları ve kent merkezi geçiş alanı diye tanımladığımız bölgelerde boşalan yerlerde giderek büyüyen dışlanmış konut alanları yeni gelenlerin taleplerini nasıl karşıladıklarının açık bir göstergesidir.

Gerçekleşme olasılığı öncesine göre daha yüksek olan ikinci senaryoya, diğer bir deyişle, sermayenin bütünüyle çanak içine yönelik bir yenileme hareketine bağlı olarak kendisini yeniden üretebileceği ve böylece İzmir merkez kentinin, olduğu yerde, bir yandan gevşek dokulu bölgelerde diğer yandan çanak içindeki yapılaşma dışı olan yerlerde yeni bir kentin yükseltilmesi bir büyüme tarzının kovalanması gerekiyor. Esasen, bu senaryo üzerinde uzun zamandır çalışıldığını İzmir medyasına yansıyan "duayen" söylemlerinden biliyoruz. Ne var ki, çanak içi yenileme senaryosunun gerçekleşebilmesi için sadece "İzmir VIP'i"nin bunu istiyor olması yetmiyor. Aynı zamanda, İzmir sermayesinin de bu senaryoya yatması ve hatta bizzat kendi yerelinin içinden yetiştirip çıkarttığı siyasi aktörlerinin Ankara'dan yeterli desteği de almaları zorunlu görünüyor. Özellikle son yıllarda, başta İzmir'in İstanbul - Ankara ittifak eksenine bir türlü dahil olamayışına ilişkin makus tarihini de yenebilmek üzere, yapılan bütün akademik ya da akademik olmayan toplantılarına İzmir'in vekillerinin çağrılıp üstelik el üstünde tutulması, yerel basının önemli köşe yazarlarının bunu sıklıkla dile getirmeleri ve özellikle Selçuk Yaşar'ın "mesajları"nda bu ilişkilerin önemine bolca işaret edilmesi, bunun açık bir göstergesi olsa gerek. Ayrıca bu senaryonun en önemli açmazlarından birisini tüketmiş ya da tükenmekte olan kapasiteler sebebiyle kentin performans kriterlerini sağlayamayacak olmasıdır. Buradaki bir başka temel çelişki ise, mekânın sınırlı ama zamanın sınırlı olmamasıdır. Yenile-

Yıkılan Ragıppaşa Dalyanı

me, yani kapital birikiminin kendisini yeniden üretebileceği sürenin uzun olması kapitalin geri dönüşü için önemli bir limittir. Bu itibarla, sermayenin böyle uzun erimli bir geri dönüşü yüksek enflasyonist bir ortamda kabul etmesi mümkün değildir.

Üçüncü senaryonun en azından bugüne kadar gerçekleşmemesinin sebebini ise Türkiye'nin henüz tanışmadığı bir kentsel planlama anlayışının pratiğinin kurulamayına bağlı olarak açıklayabiliriz. Zira, İzmir'in çanak dışında halen mevcut olan yeşil kuşağın arkasında ikinci bir yerleşme kuşağı oluşturarak bütün idari ve mekansal örgütlenmesini de bu şemaya uygun hale getirebilmesinin ön koşulu merkez kent ile kuşak yerleşmeler arasında kurulacak bir mekansal gelişme mutabakatıdır. 1997 yılında İzmir il sınırları içerisinde İzmir Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde başlatılan böyle bir gelişme şemasının oluşturulmasına ilişkin başlatılan girişimin tam bir başarısızlıkla sonuçlanmasının arkasında da zaten böyle bir mutabakatın kurulamayışı vardı. Sadece İzmir'de değil, Türkiye'de böyle çok yerleşmeli ve mutabakat temelli, müzakerelere, pazarlık ve uzmanlaşmalara dayalı bir planlama anlayışının kurulabilmesinin gerek demokrasi projesi ile gerekse hukuki yapılar ile ilgili ciddi açmazlarının olduğu bir durumda bu alternatif senaryonun da gerçekleşmesi öyle kolay değil.

Gelecekte nasıl bir İzmir ya da İzmir'in ne yönde değişeceği meselesini elbette bu kadar sınırlı ve sığ senaryo metinleri üzerinden tartışmak yeterli olmayacaktır. O zaman soru şudur: Geleceğin önemli kentsel – sosyal bileşenleri neler olabilir?

Öyle tahmin ediyorum ki, gelecekte;

1. Üretim yapma tarzı bu coğrafyada da değişecek ve bu da mekansal organizasyonu etkileyerek dönüştürecektir. Buradaki dönüştürücü güç, esneklik ve eylem içerisinde öğrenme olacaktır.

2. Kentsel – sosyal yapının bir yandan küresel ağlara bağlanması ama aynı anda da kültürel olarak heterojenleşerek kozmopolitleşmesi kaçınılmaz gibi görün-

mektedir. Buradaki dönüştürücü güç ise, açık, demokratik ve esnek (unbounded) bir metropolis yapısıdır.

3. Kentin içini dışına çıkararak bir dış kent oluşturması, ama aynı zamanda dışarıyı içerisine alarak iç kenti küreselleştirmesi en muhtemel mekansal organizasyondur. Buradaki dönüştürücü güç, yerel kapitalin dışarıda mekansal polarizasyon stratejileri ile içeride küresel olanla yapacağı "partnership"liktir.

4. Kentsel – sosyal yapının kompartmanlaşarak çok kültürlü coğrafyaların tezahürü ile karşı karşıya kalacağımızı da söylemeliyim. Böyle bir değişimin itici gücü ise muhtemelen her türlü (biyolojik – sosyolojik) çeşitliliğin kendini ifade imkanı bulabileceği ahlak ve adalet zeminleridir.

5. Gelecekte güvenlik meselesinin de önemli bir bileşen olacağı ve bunun sonucu olarak daha fazla polisiye edilmiş bir kentsel ortamın oluşacağı kanaatimi muhafaza ediyorum. Şimdiden başlamış ve giderek artan bir hızla çoğalan "gated" topluluklar ve alınacak resmi ya da gayri resmi polisiye önlemler bunun en önemli dönüştürücü gücüdür.

6. Son olarak iletişim olanaklarının artması üzerinde durmalıyım. Teknolojik gelişmeler, gelecekte yeni bir ev – işyeri ilişkisi ortaya çıkaracaktır. Bu nedenle de bizim fordist kent şemalarımız çalışmaz hale gelecektir. Toplumun ve iş görme süreçlerinin ağ tipi örgütlenmesi bu gelişmenin en önemli dönüştürücü gücüdür diye düşünüyorum.

Önümüzdeki soru ise şudur;

Bütün bu muhtemel gelişmeleri göz önünde tutarak bir dördüncü senaryo nasıl yazılabilir? Ve bu senaryo nasıl bir kentsel – bölgesel vizyon ile bağlanabilir.

G. Tümer- İzmir'le ilgili, belki birçok kişi, birçok kurum birtakım senaryolar üretiyor. Örneğin rant peşinde koşanların, spekülasyonların senaryoları var. Kimilerinin senaryosu ve vizyonu ise, İzmir'i bir kültür kenti yapmak. Ama bunlar benim görebildiğim kadarıyla, yeterince olgunlaşmış, somutlaşmış değil. Bunların çoğunun bi-

Hasan Topal: ... Bir kentin geleceğe hazırlanmasında, kentlinin yaşamını kolaylaştıracak uygulamalar ve alan kontrollü stratejilerin geliştirilmesi, kentlinin de mutlaka bu sürece dahil edilerek, vizyonların buluşturulması, uzlaştırılması ile mümkün olabilecektir. ...

raz önce İlhan Bey'in ortaya koyduğu koşulları, öğeleri içerdiğini sanmıyorum.

Şu sıralarda, İzmir'le ilgili belli senaryolar, belli vizyonlar üreten en önemli kuruluş, öyle sanıyorum ki, Büyükşehir Belediyesi. Büyük Kanal Projesi, yeşil alanlar yaratılması gibi, İzmir'i büyük ölçüde değiştiren birtakım uygulamalar yapıldığını hepimiz görüyoruz. Ayrıca, bir kentin değişiminde, tek boyut mekansal boyut değildir. Kültürel değişim, yaşam kalitesinin değişimi gibi daha başka etkenler de vardır.

Şimdi sözü Sayın Hasan Topal'a vereceğim ve kendisinden, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin kentimizin geleceği ile ilgili senaryolarını, vizyonlarını bizlere aktarmasını rica edeceğim.

Hasan Topal- İzmir kentinin tarihsel gelişimi irdelendiğinde, kurulduğu günden bugüne çevresine ve bölgesine etken önemli bir Liman ve ticaret kenti olma kimliği ile bu işlevlerin geliştirdiği bölgesinde bir kültür kenti kimliğini izleyebiliyoruz.

Ancak özellikle son elli yıllık gelişmeler, kentimizde sağlıklı yaşam çevreleri oluşmasına olanak sunmamış ve varolanları da ortadan kaldıracak düzeye ulaşmıştır.

Bayraklı Kıyı Düzenlemesi

Bostanlı İskelesi

Park Düzenlemesi - Bornova

Kentin eriştiği yoğunluk ve nüfus ile kent dokusu, olması gereken bütün sosyal ve teknik donatıların son derece yetersiz ve var olanlarında son derece işlevsiz olduğunu göstermektedir.

Her kesimden kentlinin (özürlü, yaşlı, çocuk, vb.) kolayca erişip yararlanabileceği uygar mekansal düzenlemeler yok denecek kadar azdır.

Ulaşımdan, yerleşim alanlarının kalitesine, sahip olduğu doğal tarihsel ve kültürel mirasın tahribine kadar birçok alanda çok önemli sorunlarla çözümsüzlük sınırına dayanmıştır.

Aslında başka örnekler ve saptamalarla çoğaltılabilecek bu sorunlara ve kente, uygar kentleşme yaklaşımları kapsamında çözümler üretmek yönetimlerin en önemli gündemleri olmaktadır.

Ayrıntılı araştırmalarla saptanan bu sorunların giderilip, yaşanabilir, sağlıklı bir kent kimliğini yeniden kazanabilmenin politikalarının ortaya konması zorunludur.

Bu kapsamda öncelikle kentsel gelişmenin toplumun da benimseyebileceği bir planla yönlendirilmesi ve kentin geleceğe hazırlanmasının araçlarının belirlenmesi gerekmektedir.

İstenilen sağlıklı kentleşmenin, günümüzdeki örnekleri irdelendiğinde, kentin bir vizyon'a sahip olması bu vizyona dönük ilke ve hedeflerin ortaya konması, bu ilke ve hedeflerin araçlarının belirlenmesi, kente ve kentliye benimsetilerek gerçekleştirilmesinin yöntemlerinin oluşturulması gerekmektedir.

Diğer sunuşlarda altı çizilen ve üzerinde uzlaşma olabilecek tanım ve çerçevede İZMİR KENTİNİN VİZYONU'nun İzmir'i İzmir olarak yeniden yaratacak kent kimliğini oluşturan "KÜLTÜR-SANAT TİCARET VE TURİZM" öğeleri olarak belirlenebileceği ortaya çıkmaktadır. Ancak; bu sürecin en başında vizyonu da barındıran İzmir ve yakın çevresinin mekansal gelişmesine dönük bir strateji planı bir yapısal planın elde edilmesi öncelik oluşturmaktadır.

Belediyenin bu konudaki çalışmaları hızla devam etmekte olup önümüzdeki aylarda daha ayrıntılı değerlendirmelerin bütün kesimlerle ve sektörlerle birlikte yapılması programlanmaktadır.

Yukarıda çok özetle tanımladığım çalışmalar sürerken bugünkü yerel yönetimin, yaşayan kentin talep ve ihtiyaçlarına cevap verecek kısa süreli müdahale ve çözüm programlarını da belirlemesi gerekmektedir ve bu yapılmaktadır.

Bu nedenlerle, önceliklerin saptanması ve saptamaların uygulamaya geçirilmesi-

ne dönük projelerin belirlenerek hızla tamamlanması çalışmaları ele alınmıştır. Tanımlanan kapsamdaki projeler ise;

- Kentin ayrıcalıklı konumunu belirleyen körfezin temizlenmesine dönük sürdürülen projenin kararlılıkla yeniden ele alınarak öncelikle tamamlanması olmuştur. Bugün gelinen aşama hızla tamamlanan kollektörler kuşaklama kanalları ve arıtma tesisi sonunda İzmir Körfezine giden atıkların 4 te 3'ü arıtma tesisine gitmekte, körfez yeniden canlanmaya, temizlenmeye başlamaktadır.

Atıklar nedeniyle yıllardır süren ve körfezin geri bölgelerini yaşanmaz kılan kenti olumsuz etkileyen koku, Melez çayı deltasının ıslah edilmesiyle önlenmiştir.

Islah edilen Melez Deltası bir kentsel açık alan olarak, kent peyzajını da olumlu etkileyen fiziksel görünüme kavuşmuş durumdadır.

- Yine kentimizin önemli sorunlarından birini oluşturan ulaşım konusu hızla ele alınarak, bir plan bütünlüğü içinde "Taşıtların erişimini değil, kentlilerin erişimini" öncelikli görerek uygulanmaya konmuştur.

Bu kapsamda toplu ulaşım hizmetlerinin hat ve güzergahlarının birbirini tamamlaması için "Otobüs, Vapur, Metro" sistemlerinin entegrasyonu ile bütünleşmesi sağlanmıştır. Deniz ulaşımı devralınarak yeni deniz araçlarıyla güçlendirilmiş önemli ölçüde yolcu artışı gerçekleştirilmiştir. Metro'nun 12 km.lik kısmı hizmete girmiş günlük yaklaşık 90 bin yolcu kapasitesine erişmiştir. Üçyol-Üçkuyular aksında proje çalışmaları tamamlanmıştır.

- Bir anlamda İzmir kentinin omurgasını yeniden oluşturacak olan Aliağa - Menderes arasındaki 90 km.lik demiryolu hattı metro standartına yükseltilerek kentiçi ulaşımında etkin hale getirilmek üzere projelendirilmiştir. DPT onayı ve YPK onayları alınarak, önemli bir aşaması katedilmiş olup Kentin kuzey-güney aksında (raylı sistem) toplu ulaşımına kavuşması sağlanacaktır.

- Diğer yandan kentiçi yolların kapasitesinde kullanımına dönük ve işlevselliğinin sağlanması amacıyla, sinyalizasyon çalışmaları ile birlikte kavşaklarda, meydanlarda ve şeritlerde düzenlemeler yapılarak ulaşım standartları yükseltilmektedir.

Kentin ana arterleri, kent girişleri ve kavşak meydanları çizgi, işaret levhaları ve düzenlemelerle çağdaş bir görünüme kavuşturulmaktadır.

- Kentsel yaşamın kalitesini artırmak, İzmir'e bir deniz kenti yaşamını yeniden kazandırmak ve sağlıklı yaşam çevrelerinin geliştirilmesi bağlamında;

- Kenti denizle buluşturacak kıyı düzenlemelerini geliştirmek ve uygulamak hedeflenmiş olup,

- Kentin çok acil ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeşil alan ve rekreasyon alanları düzenlemeleri yapmak, hızla kentlinin kullanımına sunmak, (Kordon, Bostanlı, Çamdibi, Bornova Peterson Köşkü vb.)

- Kentin kültür mirası zenginliklerini kentsel yaşamın bir parçası haline getirecek uygulamaları yapmak, (Sayaç Atölyesi, Sahne ve Gösteri Sanatları Merkezi olarak, eski İtfaiye Binası Kent Tarihi Müzesi ve Kent Arşivi olarak restorasyonu süren bazı uygulamalardandır.)

Agora ve çevresi koruma-yaşatma projesi, Kadifekale ve çevresi koruma ve yaşatma projesinin yanısıra, Peterson Köşkü'nün restorasyonu, Perili Köşk'ün restorasyonu, bu kapsamda sıralanabilecek diğer örneklerdir.

- Kentin bir kültür kenti olması ve kent kültürünün geliştirilmesine dönük mekansal düzenlemeler ve kültür sanat mekanlarının geliştirilmesi yine öncelikli uygulamalar olmaktadır. Açık kültür mekanlarının yanısıra Kültürpark'ta İzmir Sanat Binası tamamlanmış, Güzelyalı eski trolleybüs garajının alanında Adnan Saygın Kültür ve Sanat Merkezi binası bir mimari proje yarışması ile elde edilmiş, önümüzdeki günlerde inşaat ihalesi tamamlanarak uygulamaya başlanacaktır.

- İzmir kentini 21.yüzyıla hazırlarken yine kentsel dönüşüm ihtiyaç ve talepleri duyulan Alsancak Liman Arkası - Halkapınar-Bayraklı - Turan kesimi, kentin kültür, sanat, ticaret, turizm işlevlerinin geliştirilmesi, açık yeşil alan ihtiyacının geliştirilmesi, kıyı ilişkilerinin güçlendirilmesi III.İzmir'in aranması konsepti içinde Uluslararası Kentsel Tasarım Fikir Projesi Yarışmasına çıkarılmıştır. Yarışmaya 130 ülkeden 350 başvuru olmuştur. Bir anlamda dünyada mimarlık ortamı son 3 aydır İzmir'i gündemine almış, arayışlarda bulunmaktadır. Yarışma Ocak 2002 ayında sonuçlanacaktır.

- İzmir kentinin uluslararası kimliğine katkıda bulunacak 2005 Dünya Üniversiteler Yaz Spor Oyunları organizasyonu İzmir'de düzenlenmek üzere programlanmıştır. Bu organizasyon kapsamında kentin birçok bölgesindeki spor alanlarının geliştirilip standartlarının yükseltilmesinin yanısıra Halkapınar'da 5-10 bin kişilik bir Kapalı Spor Salonu yapımı çalışmaları hızla sürmektedir.

- Başta söylediğim gibi, kentin değerlerine sahip çıkarak o değerleri kentin kimliği ile çatıştırmadan ve kentin önceliklerini doğru saptayarak projeler üretilmesi projelerin

kentin vizyonuna dönük altlıkları oluşturması öncelikli amaçlardan olmuştur.

Tanımlamaya çalıştığım sürece ve kentin vizyonuna bir başka ülkeden bir örnek yansıtmak istiyorum.

İspanya'nın Bask bölgesinde bulunan Bilbao kenti, 1989 yılında öncelik ve hedeflerin belirlendiği, kararların uygulanmaya konmasını sağlayacak bir çalışma ile, Metropolitan Bilbao'nun yeniden canlandırılmasını sağlayacak bir STRATEJİ PLANI'nı hazırlamıştır.

Plan temel olarak kenti 21.yy. hazırlarken ve şekillendirirken "açık, çoğulcu, çağdaş, yaratıcı, sosyal ve kültürel bir kent" olarak vizyonunu belirlemiştir.

Bu vizyonu kente kazandırmak için 8 ana noktanın üzerinde durulmuştur. Bunlar İNSAN, HİZMET, ULAŞIM, ÇEVRE, KENT, KÜLTÜR, YÖNETİM ve SOSYAL EYLEM alanlarıdır.

• Böylece saptanan alanlar için, İnsan kaynaklarına yatırım ön plana alınmış, bu kapsamda eğitim politika ve mekanları gerçekleştirilmesi programlanmıştır.

• Çağdaş bir sanayi bölgesinin hizmet kalitesini yükseltmeyi, bu kapsamda uluslararası bir sergi merkezi yaratmayı hedeflemiştir.

• Ulaşım ve ulaşılabilirlik ele alınmış bu konuda mimarlık eyleminden de yararlanılarak;

Norman Foster'ın tasarımı metro İstasyonları, Calatrava'nın tasarımı havaalanı inşaatları projelendirilmiştir.

• Çevrenin elden geçirilerek kalitesinin artırılması kararı uyarınca, Cesar Pelli'nin tasarladığı yayalar için kamusal ve yeşil alan gerçekleştirilmiştir.

• Kentsel Yenileme konuları ile alınmış,

• Bir Kültür Merkezi yapılması kararlaştırılmış,

• Kongre ve Müzik Merkezi planlanmış,

• Frank Gerry, Bilbao Guggenheim Müzesini tasarlayarak gerçekleştirmiş,

• Sosyal eylem planları hazırlanmıştır.

Bu yapıların bir bölümü sınırlı yarışmalarla gerçekleşmiştir ve 10 yıldır da çeşitli aşamalarla sürmektedir. Bu projelerle Bilbao bir Avrupa kenti kimliğine geçmektedir.

Örnekte görüldüğü gibi, bir kentin geleceğe hazırlanmasında, kentlinin yaşamını kolaylaştıracak uygulamalar ve alan kontrollü stratejilerin geliştirilmesi kentlinin de mutlaka bu sürece dahil edilerek, vizyonların buluşturulması, uzlaştırılması ile mümkün olabilecektir.

Sanırım benzeri uygulamaların ülkemiz ve kentimizin yerel koşulları gözetilerek araştırılmasında önemli yararlar olacaktır.

FORUM

G. Tümer- Panelimizin ikinci oturuma başlıyoruz. Bu oturumda, soruları, katkıları alacağız ve tartışacağız. Ama önce, konuşmacılara 5'er dakikalık bir süre vereceğim. Bu süre içinde, eksiklerini tamamlayabilirler ya da diğer konuşmacıların söyledikleri üzerine fikirlerini belirtebilirler. böylece, tartışmaya daha hazır hale gelebileceğimizi düşünüyorum.

İ. Bilgin- Bu kez kısaca "kültür" meselesi üzerinde duracağım: Bir şehrin uzmanlığı "kültür" olabilir mi? Başta vurguladığım gibi şehir herşeyden önce bir konsantrasyon alanıdır. Bu konsantrasyon tarih boyunca hep ticaret, yönetim, servis ya da tarımsal olmayan üretim aracılığıyla gerçekleşmiştir. "Kültür" önceliğiyle kurulmuş ve işlenmiş bir şehir tanımlıyorum ben.

Gelelim istisnalara: Mesela Floransa'yı düşünelim. Floransa nasıl kültür şehri hâline geldi, neden aklımıza hemen o geliyor? 15. ve 16.yy'ı düşünelim. Ticaretin, dolayısıyla paranın epeyce yoğunlaşmış olduğu bir yer Floransa. Bu birikmiş artığın sanatta ve kültürde eşik atlatacak bir biçimde kullanılması, Rönesans vs. Fakat, Floransa'nın bugün bir kültür kenti olarak anılmasının nedeni, orada donup kalmış olması aslında, sonradan yeterince gelişmemiş olması, "yüksek kültür"ü, bir zamanlar ortaya çıkmış olduğu haliyle saklamış olması. Sadece resimleri, heykelleri değil, şehrin bizzatı kendisini de bir sanat eseri olarak saklamış olması.

Ya da mesela Viyana: Neden geliyor akla? 18.yy. Avrupa coğrafyasının imparatorluklarından birinin başkenti. Tetikleyicisi kültür olmayan bir yoğunlaşmanın zaman içinde birikmiş, kayda değer bir biçimde birikmiş kültürel ve sanatsal bir ifadesi. Ya da "Paris": adı üstünde 19.yy.'ın başkenti. Bugün dünyanın sanat ve kültür merkezi olmak konusunda hiç bir yer New York'la yarışamaz herhalde. Ancak bu "kültür" ve "sanat" New York'ta oldukça kompleks bir zincirin parçasıdır ve kimse'nin aklına New York deyince sadece -hatta öncelikle- sanat gelmez herhalde.

Şimdi bunlar hep "yüksek kültür"le ilgili konular. Bir de popüler kültür endüstrisi var. Bunun da başlıca merkezi olsa olsa Los Angeles'tir. Seyrettiğimiz filmlerin yüzde kaçının Hollywood'da üretildiğini düşünmek yeter bunu anlamak için.

Dolayısıyla epeyce problemleri bir alan bu. Üstelik de, ister "yüksek kültür", isterse de "popüler kültür endüstrisi" anlamında olsun, pek öyle önceden kurularak, "design" edilerek ortaya çıkarılabilen sonuçlar değil bunlar.

Şimdi bu saptamayı da aklımızda tutarak, başta kentlerin değişimiyle ilgili söylediklerimi yeniden hatırlayacak olursak: Kentsel yaşamın "rekreatifleştirilerek" yeniden örgütlenmesi, biçimlendirilmesi aslında kamusal yaşamın "kültüralize" edilmesi, kültürle donatılması ile paralel işleyen süreçler. 1990'lardan önce "kültür endüstrisi" vardı. 1990'larda bu sektörün yaygınlaşmasına, genişlemesine, herşeyi içine almasına şahit oluyoruz. Herşey "kültür" alanına doğru çekiliyor; ancak endüstrileşmiş bir kültür alanı bu; dolayısıyla önce kültür endüstrileşiyor, sonra da eskiden başka kanallarda seyreden faaliyetler bu alanın, bu endüstrileşmiş kültür alanının içine çekiliyor. Eğilim bu. Bu anlamdaki bir "kültür", bir "kültür kenti" olma durumu tabii ki design edilebilir. Hemen somut bir örnek vereyim: Sizin bir enternasyonal fuarınız vardı, halâ da var. Ulusal temelde örgütlenmiş bir sanayi fuarıydı bu. Ama artık başka bir şeye dönüştürmek istiyorsunuz. Spesifik organizasyonlar yapıp, mesela bir tekstil fuarını "moda" gösterisine, etkinliğine dönüştürmek tam da bugüne uygun bir eğilim olurdu. Defileler, sergiler, festivaller, sempozyumlar; hepsi birarada tekstil sektörünü kültür alanı içinden dile getirip, kültür alanı içinde temsil edebilirlerdi. Bugün "kültür kenti" olmaya aday olmak, mesela 1920'lerde ya da 1950'lerde sanayi kenti olmaya aday olmak gibi bir şey...

Bütün bunların dışında bir de İzmir'in tarihine damgasını vuran bir liman kenti olma durumu var. Tıpkı Amsterdam, Rotterdam ya da mesela Hamburg gibi. İzmir'in baskın özelliği bu. Buradan türeyen bir yaşam kültürü deneyimi, bir iç denizin ufkuyla, perspektifiyle beslenen bir kozmopolitizm de İzmir'in güncelleştirerek devralabileceği, design ederek sürdürülebileceği bir zemin olabilir.

G. Tümer- Söz serbest. Herhangi bir kısıtlama yok. Ama ben yine de bir dileğimi belirtmek istiyorum: Bundan önceki oturumda, kuramsal düzeyde konuştuk ve üst düzeyde sunuşlar dinledik. Lütfen, tartışmayı da öyle sürdürelim. Yani ayrıntılara, örneğin kaldırım yüksekliğine takılıp kalmayalım.

Yeşim Aktuğlu- Ben, Hasan Bey'in söylediği son örneğe bir katkı yapmak istiyorum, Bilbao örneğine. Sanırım Hasan Bey onu ilâve etmeyi unuttu.

Bilbao çok güzel seçilmiş bir örnek; Foster'ın metro giriş istasyonları gibi ünlü mimarlara bazı köşelerinin çözdürülmesi konusunda. Fakat, Bilbao'da o kadar muhteşem bir opera binası var ki, Paris'te

Charles Garnier'nin opera binası bile o kadar muhteşem değil. Bilbao'nun geçmişten gelen bir kültürü var zaten. Yani, o kültüre sahip bir birikim sonunda Foster'a metro istasyonları verildi. Bu önemli bir nokta.

Alp Burkut- Şunu merak ediyordum ben: Bu değişim nasıl olmuş?

Üst düzeyden bakıldı, daha büyük bir perspektiften bakıldı bu değişime ve şu ortaya çıktı: Her şey doğal sürecinde oldu. Özellikle İhsan Bilgin Bey'in söylediği gibi, bu gelişim, bu değişim tam anlamıyla bir doğal süreçti. İnsanlık bir gaza bastı, ondan sonra yavaş yavaş frenledi, biz ne yaptık mı dedi yoksa, bu değişim kendi kendine mi oldu veya tam anlamıyla insanların birtakım dikteleri, birtakım ideolojiler, birtakım erkler mi buna sebep oldu?

G. Tümer- Biraz orta düzeye de inebilirsiniz.

Alp Burkut- Her şey değişti, her şey güzelleşti. Daha da güzel şeyler yapılacak. Hasan Bey bunu net ifade etti. Birtakım hedeflerimiz var. Ulaşımı çözeceğiz. Denizden belki balık tutacağız. Bu bir değişim. Bu, bir kaybın geri kazanılması esasında. Böyle bir değişime neden ihtiyaç duyuldu; ben bunu öğrenmek istiyorum.

İ. Tekeli- Değişim meselesine hangi düzeyden baktığınıza göre konu değişiyor.

Eğer siz, İhsan arkadaşımızın anlattığı gibi, bütün dünyada geçerli olabilecek bir genel teorik çerçeve koyuyorsanız, bir şeyin tarihinin kendisini değil de, üst anlatısını kuruyorsanız, o zaman her yerde, dünyanın her yerinde her şey aynı şekilde oluyor kanısına kapılırsınız. Ve bu ayrınlık olunca da olup biten her şey normal görülür. Bir kentin kendi tarihinin yerine bir üst anlatı geçmiş olur.

Halbuki İzmir'in tarihini yazsaydık, diyelim ki, vaktimiz olsaydı ve bu olayı İzmir özelinde anlatsaydık şöyle bir şey olabilirdi: Çeşitli dönemlere ayırırdık; o dönemlerde, şu belediye başkanı vardı derdik, şu başbakan vardı derdik, şu imar operasyonu oldu derdik ve bunun tarihini ayrıntılı olarak kurabilirdik.

O zaman şöyle bir soru ortaya çıkıyor: Bu üst anlatı nerede duruyor, altta öteki türlü yazdığımız tarih nerede duruyor ve bunların ilişkisi nasıl kurulabilir; soru temelde bu.

Üst anlatılar şunları veriyor: İnsanların kendi iradesiymiş gibi anlattığımız şeylerin bir kısmı aslında o kişilerin iradesi gibi görünmekle birlikte, ulaşım teknolojisi vb. değiştiği için ona göre karar veriyor. Onun için biz burada yazarken, Ahmet Bey buna karar verdi diye yazıyoruz ama, bunun yerine Mehmet Bey de olsa, biraz farklı olarak benzer kararı verecekti.

O zaman, bize üst anlatı da, alt anlatı da her ikisi de lüzumlu. Eğer biz, o alt anlatıyı yahut da esas tarihin detaylı anlatısında kalır ve üst anlatıyı kavramazsak, o zaman, sanki insanların kişisel iradeleriyle her şey oluyor gibi görürüz. Ama, bunu bağlayan, o dönemden gelen, genel yapıardan gelen bağlayıcılıkları ihmal etmiş oluruz. Oysa, bu demek değildir ki, o üst bağlayıcılık burada, bunun tarihini fiilen gerçekleştirenlere hiçbir seçme hakkı bırakmaz. Onlar, o seçme haklarında onu gerçekleştirerek oranın özgüllüğünü yaratır. Eğer öyle olmasaydı, zaten oranın tarihini ayrıca yazmak gerekmezdi. Ama, yalnız oranın tarihini yazıp, onu dünya içinde bir yere oturtmazsak da, o dünyanın dönüşümünden gelen olayları da o mekâna taşımakta eksik kalmış oluruz. Yani, bu ikisinin arasında bir denge sorunu var. Bugün tabii kaçınılmaz olarak üst anlatı düzeyinde kalındığı için haklı olarak o sizin sorduğunuz soru ortaya çıkıyor.

Şimdi ikinci bir meseleye geleceğim; bu denizi biz kirlettik, niye temizliyoruz yahut yeniden kazanıyoruz.

Bu kapitalizmin niteliğiyle ilgili bir olay. İşte kapitalist gelişme dönemine baktığımız zaman, kapitalizm içinde insanın aklının iki farklı düzeyde kullanıldığını görüyoruz: Birisi, kısa erimli kullanım. Yani, diyelim bir sanayiciler grubu var. Bu sanayiciler kârlarını maksimize etmek için en rasyonel kararı veriyorlar. Sonunda görüyorlar

ki, orası batıyor, kirleniyor. Ama modernitenin olaya bakışı, hep yaptığı iş üstünde düşündürmektir ve sonuçlarını irdelemektir. Yıkıcılık, tahrip edicilik vesaire getiren aynı modernite, uzun erimli aklını devreye soktuğu zaman da korumacılık, çevresel dengeyi yeniden kazanmak vesaire getiriyor. İnsan, yaptıklarından, hatalarından ders alıyor, düşüncesini de sistem içine sokuyor.

Bu modern dönemin dünyaya bakış açısı bakımından çok önemli bir farktır. Tarihte başka dönemlerde de yıkıcılık var olmuştur. Ama, bu yıkıcılıklar kendi içlerinden doğal olarak bir korumacılık çıkartamamıştır. Hem yıkıcılığı da, hem korumacılığı aynı modernite projesi içinde yaşadık; çünkü ikisi farklı erimli mantıklara dayanıyordu.

İ. Bilgin- Galiba söylediklerim yanlış anlaşıldı, ya da ben iyi anlatamadım. Ben "önce gaza basıldı, şimdi de frene basılıyor" anlamına gelecek bir şey söylemiyordum. Tam tersine, bu metafor üzerinden konuşmaya devam edeceksek, "önce gaza basıldı, şimdi de daha fazla basılıyor" demek istiyordum. Bunu belki en iyi örnekleyecek şeylerden biri de turizm sektörüdür; daha doğrusu 1980'lerden sonra turizmin bir sektör haline gelmiş olmasıdır. Gezmek, başka ülkelere, şehirlere gitmek 1980'lere kadar bütün dünyada ağırlıkla bireysel bir aktiviteydi, bugün artık kitlesel bir aktivitedir. Bugün insanların gruplar halinde gezdirilmesinin, götürülüp getirilmesinin, tatil yaptırılmasının kazandığı boyutları kastediyorum. Böylelikle dünya üzerinde dolaşan insan sayısındaki artışı, bu kitlesel dolaşım aracılığıyla dünyada harcanan, hareket eden paranın miktarındaki artışı bir düşünün. Örgütlenmiş, modern sanayinin mantığıyla örgütlenmiş bir sektör olmaksızın imkansız olurdu bu. Bugün artık "gezmek" bir endüstri faaliyetinin içinde bulunmak anlamına geliyor.

Tabii turizm sektörü en çarpıcı örneklerden olsa da yalnız başına değil. Hizmet sektörünün genişlemesinin bir parçası. Modalar, stiller, yaşama biçimleri, bu kanallarda seyreden herşey bu sektörü ge-

Alisancak Limanı

fotoğraf: Emre Ulaş

nişletiyor; gaza biraz daha fazla basmak anlamına geliyor...

Yeşim Özgen- Ben araştırma görevlisiyim İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü'nde.

Ben tersten giderek iki soru sormak istiyorum, üst düzeyde değil de birey olarak karşılaştığım iki şey: Birincisi, beş yıldır İzmir'deyim, İzmir'de, bir sürü yer var, potansiyel bina da var mekân olarak, fakat niçin yaşamıyor?

Bir sürü kararlar alınıyor, bir sürü paralar dökülüyor, uygulamalar yapılıyor, fakat kanun ve standartlardaki birtakım tikanlıklar hâlâ buranın yaşamasını engelliyor. Kordon'da çok güzel üst örtüler yapıldı, çok şık. Kafeler var yan yana. Gündüz gidip orada kahvaltı etmeniz mümkün değil; çünkü yanınızdaki arabesk müzik açıyor, ses kontrolü de yok. Kültürse bu ve orada bir caz müzik çalıyor ve bir dergi koyuyorsa oraya okunsun diye, yani bu kentlinin içinde var olan ve bunu sürdürebileceği bir şey olabilecekse eğer, ortamın da buna izin vermesi lâzım. İzmir'in en çok sevdiğim şeyi buydu, asla bir kültürel eşik yoktu. Herkes yan yana yaşayabilir İzmir'de. Bu çok güzel bir şey. Ama, herkesin yan yana yaşayabileceği olanaklar sağlanmıyor.

Belediye var olduğu için ve temsilcisiyle tanışık olduğumuz için biraz da buna güvenerek böyle konuşuyorum.

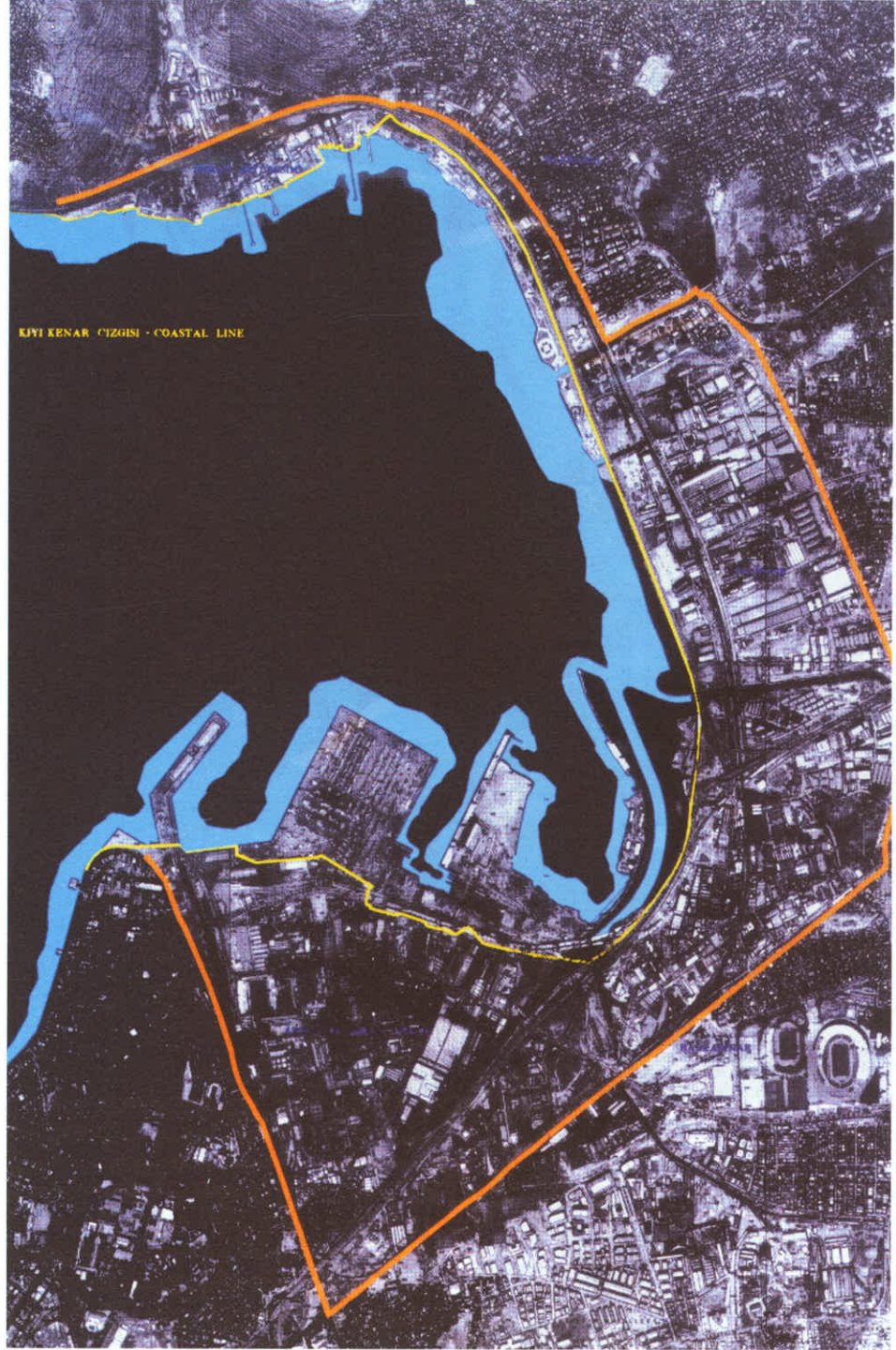
Bir de, bu uygulamalar yapıldıktan sonra bunun yaşayabilmesi için gerekli olan hizmetin de sunulması gerektiğini düşünüyorum.

Seçkin Kutucu- Yarışmanın genel stratejileri ya da İzmir'in kimliği üzerine ya da oluşabilecek olan kimlikler üzerine, "liman", "kültür" üzerine değinildi. Yarışma henüz sonuçlanmadı, fakat yarışmadan sonra teslim edilen projeler ya da kazanan projelerin nasıl bir süreçten sonra realize edileceği konusunda kafamda bazı sorular var.

Çünkü Türkiye'de bu çapta yarışma çok az yapıldı. Nasıl bir süreç olmalı, nasıl bir süreçten sonra biz o bölgede yeni bir kent inşa edeceğiz? Aslında belki Hasan Bey bu konuda daha somut fikirlere sahip olabilir.

G. Tümer- Yarışmalar genellikle bir kentin vizyonunu ancak belli bir ölçüde etkiler. Oysa, İzmir Liman Bölgesi Yarışması çok kapsamlı ve bu nedenle de İzmir'in geleceğe dönük vizyonunda önemli bir boyut oluşturuyor.

Hasan Topal- Yarışma alanı plânlı bir alan. Yani, yürürlükteki imar plânlarımızda belli imar haklarının olduğu bir alan. Ancak, gerek kentin geçirdiği dönemler

Liman Bölgesi Yarışma Alanı

içerisinde, gerekse günümüzde yaşanan gelişmeler kapsamında sürekli dönüşüm talepleri olan bir bölgesi kentin. Bu kapsamda yarışma, bir şeyleri dikte eden değil, daha çok, böyle bir alanda, kentin bu kadar önemli bir merkezinde insanları fikir üretmeye çağıran bir konsepti içeriyor.

Tabii ki bunun uygulanma sürecini yine hep birlikte yaşayacağız. Ağırlıklı olarak bu bölgeye, kent bütününde, bölge bütününde getirilecek olarak bakış açıları neler? Şartnamede bu kapsamda belli veriler, belli beklentiler ortaya konmuş durumda. Bu alanda bir fikir zenginliğinin oluşturulması esas. Bunun ötesine geçen noktada

da, sanıyorum, normal plânlama süreçlerine dönük olarak bir dizi kararın gelişmesinde önemli verilerin elde edilmesi olacaktır. Yarışmanın çok somut beklentisi ve getireceği yaklaşım budur diye söylemek isterim.

G. Tümer- Sanıyorum yanıt oldukça net. "Bu bir fikir projesidir deniliyor." Bu tür çalışmalarını küçümsememek gerekir. Mimarlık tarihi yalnızca uygulanmış projelerin tarihi değildir; kağıt üzerinde kalmış olanların birçoğu, en az ötekiler kadar ilginç olabilir.

İbrahim Somay- Ben mimar değilim, şehirci değilim. Böyle bir elit panelde bulunmaktan da çok mutlu oldum.

Liman Bölgesi Yarışma Alanından Ayrıntı

Şehir nasıl gelişir, tarihte nasıl gelişmiştir, bütün bunlar hep burada tartışıldı. Bir sinema şeridi gibi İhsan arkadaşımız, ortaçağdan bu yana şehrin gelişmelerini; toplumsal, ekonomik ve daha birçok sebeplerden nasıl bir araya gelip bir konsantrasyon yarattığını anlattı.

Şimdi çok mühim bir şey daha burada var. Burada otorite de var. Yani Belediye otoritesi var, devlet otoritesi. Şehircilikte "spontane" oluşmanın dışında bir de kendisini dışlayamadığımız çok mühim bir faktör var; otorite. Jansen, Mustafa Kemal Atatürk'e, "her şeye hâkim olabilirsin ama, benim yaptığım plânı titizlikle sonuna kadar koruyamazsın" demiştir. Bu bir anekdot mudur, yoksa olmuş mudur bilmiyorum.

Siyasî etkilerin ve yerel otoritenin bu gelişmeyi kendisinin teşvik etmesi ve onun, gideceği istikametten başka bir istikamete gitmesine mâni olmalıdır diye düşünüyorum.

New York, dünyanın parasını sarf ediyor, bütün dünyanın en büyük sanatkârlarını Amerika'ya getiriyor, fakat bir kültür şehri değil; hâlâ bir ticaret şehri.

İzmir tarihi bir şehirdir. Yani Roma ve Atina devrinin şehridir. Onlardan gelen kalıtlar ve onlardan gelen bazı esintileri yeni şehir planında gösterebilirsek çok mutlu oluruz diye düşünüyorum.

Öztürk Başarır- Ben, Sayın Tekeli'nin, "vizyonu mıncıklayalım" sözünden yola çıkarak bir-iki şey söylemek istiyorum vizyon konusunda.

Yerel yönetim vizyonu var, oluşmuş belediyelerin; kentlinin bir vizyonu var. Ama başka vizyonlar da var ki, bu vizyonlar vizyon çatışması şekline dönüşebilecek durumda. Yarışma söz konusu oldu. Sayın Bilgin dedi ki, "burada biçim elde edilecek, sonra içi doldurulacak", yanlış anlamadıysam. Sonra Sayın Göksu "kentlerin içi boşaltılacak" veya "boşalacak ve buraya küreselleşmenin getirdiği birtakım şeyler ge-

lecek" dedi yine yanlış anlamadıysam, Şimdi, bunların hepsi de ayrı vizyon.

Bir de, bu yarışmada belli kurallar, belli metrekareler, belli istekler jüri tarafından belirtilmesine rağmen hiç istenmeyen bir başka vizyon daha çıktı ortaya yere; Sana ve Ticaret Odası'nın vizyonu, "ille de ben limanı buradan çıkartmak istemiyorum" diyor, "liman burada olacak, başka yere gidemez" diyor. Bu da bir vizyon.

Plânlamada veyahut da bir kentin değişimini sağlayacak olan süreçte bu vizyonlar çatışma şeklinde mi ortaya konacak, hangi aşamada, nasıl bir arada, uyum içinde yansiyacak, yoksa sürecin içine bırakıp, yarışma bittikten sonra da belki ileride yarışmanın aleyhine orası liman olarak kalacak.

Bir de, bu kültür meselesi hep konuşuluyor. Sayın Topal da, "kent kimliğine saygılı bir kültür kenti yapmak istiyoruz" dedi,

Ben bundan sekiz sene önce İzmir'in saygın kişilerinin bir araya geldiği, "EGEV" in oluşturduğu bir "Arama Karar Konferansı"na katılmıştım. Orada, İzmir'in kimliğiyle ilgili birtakım hususlar ortaya çıktığında bayağı önemli gibi olduğunu söyledikleri bir şey vardı; "ot kültürü". Bu Arama Karar Konferansının yazılı metinlerinde de aynen geçiyor ve ben de orada kulaklarım duyduğum için, bu ot kültürünün kent kimliğindeki fonksiyonunun ne olduğunu o zamandan beri hep düşünürüm. Bir türlü çıkaramam.

Eski bir İzmirli olarak Sayın Tekeli'nin bu konuda aydınlatıcı olacağını düşünüyorum.

İ. Tekeli- Çok sayıda vizyonun yarışması diye bir şey söz konusu, tabii bir toplumda değişik çıkar grupları varsa, onların her birinin ayrı bir vizyonunun olması doğal görülebilir.

O halde de, bunlar nasıl uzlaşır, acaba uzlaşabilir mi diye sorular ortaya çıkıyor.

Eğer İzmir'de yeni bir plân süreci başlayacaksa, bu sürecin üç konuyu çözmesi gerektiğini düşünüyorum: Birincisi, plânın, bir tür plânlar silsilesi için bir fikir geliştirmesi. Yani, tepesinde bazı vizyonları olan, altında onun hedeflere tercüme edilmiş stratejik plânı olan, sonra uygulama plânlarına inen böyle bir plân. Tabii bunun tek başına bir anlamı yok. Bunun paralelinde, yine bununla tutarlı olarak bir kontrol stratejileri bütününün geliştirilmesi gerekiyor. Eğer bir şeyi kontrol etmiyorsanız, plânlamanın çok da anlamı yok. Ama, kontrol etmek demek, bir pasif kontrolden ibaret değildir. Proje yaparak, kendiniz uygulayarak da kontrol edebilirsiniz. Ama günümüzde kontrol kavramının dayanacağı demokratik süreçler de değiş-

yor. Dünyada ve bizde de tartışmaları yapılan, yönetim kavramından yönetim kavramına geçiş böyle bir değişme dolaşısıyla ortaya çıkıyor.

Geçmişte hiyerarşik bir kontrol problemi varken, bugün demokratik bir toplumda kontrol problemi bir alan kontrolü haline geliyor. Yani değişik aktörlerin birbirini kontrolüne dayanan yeni kontrol biçimleri geliyor ve bunun demokrasiye yansımaları söz konusu oluyor. Ve plânın pasif bir kontrol plânı olmaktan çıkıp bir müzakere aracı hâline gelmesi gibi yaklaşımlar bundan kaynaklanıyor. Ben nasıl bir plân silsilesi düşünüyorsam, buna paralel bir kontrol silsilesi de düşünmem gerekli ve bu kontrol silsilesiyle plânın tutarlı olması lâzım. Ama, bu ikisi de bugün bir plân için yeterli değil; bir üçüncü şeye ihtiyacımız var. O üçüncü şey de, bu kontrol silsileleri ve plân silsilelerine paralel olarak bunların meşruiyetlerinin hangi süreçlerle nasıl kurulacağıdır.

Eğer bu süreçlerin işletilmesini günümüzde bir kontrolün meşru olabilmesi için geçilmesi gereken aşamalar olarak kabul edersek değişik vizyonların nasıl uzlaşacağı, o süreç içinde nasıl bir ortak vizyona doğru yol alınacağı gibi konularda bunun içinde çözümlenir.

Tabii bu ot kültürü meselesi için de birkaç kelime söylemem gerekiyor. İzmir'in Adalı ve Girtili nüfusundan gelen bir kültürel öğesi. Ben de İzmirli olduğum için otu biliyorum.

Ama, şimdi bu acaba hangi grup içinde kategorize edilebilir? Yaşam kültürünün bir parçası, alt kategorisi olarak konulabilir bir yere. Ama, tabii önde gelen esas meselelerden biri olarak durmaz tabii.

Ahmet Piriştina- Bu liman meselesi çok önemli; ona bir açıklık getirmek için söz aldım. Ama öncelikle şu ot meselesine de bir açıklık getirelim; çünkü orada ciddi bir haksızlık söz konusu. Bu arama konferansı sekiz yıl önce yapıldı. İzmir vizyonuna yönelik bir arama konferansıydı. Arama konferansının da yöneticisi vardı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden bu konuyla ilgili uzman. Sizin de katıldığınız bu toplantıda günlük yaşama ilişkin İzmir'i diğer kentlerden ayıran nedir gibi bir konu üzerine kimisi "boyoz", kimisi "simit" dedi, kimisi "balkondan balkona konuşma, komşuluk ilişkileri" dedi diye hatırlıyorum o zaman. Ama, toplantının bütününe baktığınızda, İzmir'e ilişkin bir vizyonun bağlandığı noktaya gelindiğinde de Akdenizin yıldızı diye bir vizyon çıktı. Şimdi, bu anlamda eğer burada ironisi yapılacak bir şey varsa, o hocanın arama konferansı tekniği; işi öyle başlatmış. Eksiklikse bu, eksiklik de orada, mizahsa mizah da orada. Katılımcıların veya o toplantıdaki heyetin çıkardığı, beğensek de, beğenmesek de, en azından vizyon nedir tanımına aykırı düşen bir şey olmadığını söylemek isterim. Beğenmeyiz, yanlıştır, ama oradaki heyet de bir Akdeniz vizyonu çıkardı.

Geçtiğimiz haftalarda "EGEV" yine öncülük etti, böyle bir organizasyon yaptı. Ve İzmir vizyonu bu kez turizm, ticaret, yüksek teknoloji bir sanayi, bölgenin, Akdeniz'in kültür sanat merkezi, kent kimliğine sahip bir liman şehri çıktı. O açıdan liman çok önemli. Liman gerçekten dışa açılan pencere. Tarihinde de, bugününde de, yarınında da böyle bir rol oynayacak.

Öztürk Bey'in hassasiyetine aynen katıldığım için o konudaki duyarlılığı sizlerle

paylaşmak istedim. Ve gerçekten bunda tam bir mutabakat, olabildiğince yüksek bir mutabakat da sağlanması gerekiyor İzmir'in bütün konuyla ilgili çevrelerinin.

Ortada bir liman var. Limanın çevresi için orayı, o bölgeyi daha farklı gören bir anlayışla bir kavram projesi elde edilmek isteniyor. Liman faaliyetini gösteriyor ve de limanın üzerinde, bugünkü kapasitesinin yetmediği için genişletilmesi gündemde. Bir yandan da, son tahlilde, "bu liman zaten İzmir için yetersizdir, bu limanı Çandarlı'ya taşıyalım" diyen bir görüş de hakim bir görüş olarak duruyor. Ama, bu ikisi birbiriyle çelişiyor. Zaten dışarıda yeni bir limanın yapılması bugüne kadar ötelenmiş ve bugün karar alınsa, ülkenin geçtiği ekonomik süreç itibarıyla önünde birtakım zorluklar var, hele bunun genişletmesi yapılırsa, bu mümkün olmayan hale gelecek.

Bizim önerimiz, gönlümüzden geçen, ortaya koyduğumuz; bir kez bu limanın son tahlilde bir yolcu limanı olarak faaliyet göstermesi. Burada pazarlığa tabi olacak bir nokta olabilir, kısmen konteyner limanı olarak, kısmen belki bugüne kadar olduğu gibi hizmet verebileceğinin de pazarlığı yapılabilir; ancak, mutlaka dökmenin kent dışına taşınması, merkezin dışına taşınması gerekir.

Bu konuyla ilgili bir çalışma da yapıyoruz. Önümüzdeki hafta konuyla ilgili, yani Deniz Ticaret Odası gibi uluslararası deniz taşımacılığını yapan kuruluşlarla da bir görüşme yapacağım. Onların, işin tekniği açıdan görüşlerini almak istiyorum. Sanayi ve Ticaret Odaları da tamamen aykırı bir noktada değil. O anlamda Öztürk Bey'in düşündüğü kadar karamsar değilim. Kuvvetle muhtemel esas, birinci mutabakatta kent merkezinin dışında bir liman yapılması düşüncesinde onlarla zaten hemfikiriz. Ama, bunun genişletilmesini de reddeden bir anlayışla, ben Sana-

Kordon 1999

Kordon 2000

yi Ticaret Odalarıyla, konuyla direkt bağlantısı olmayan, deniz taşımacılığı gibi direkt bağlantısı olmayan iş dünyasıyla bir mutabakat sağlayabileceğimizi düşünüyorum.

Konu çok önemli İzmir kenti açısından. Bunu da daha sonra geniş bir şekilde şehir plancılarımızla, Mimarlar Odamızla birçok kurumla da tartışmayı düşünüyorum. Belediye olarak geleceğe yönelik bu vizyon açısından bize de böyle bir rolün düşüğünün de bilincindeyiz.

Umarım ki, sizlerin de beklentisi doğrultusunda benim de, Belediyemizin de gündeminden geçtiği şekilde, asıl çözüm olan bunun kent merkezi dışına taşınma konusundaki tam mutabakatı sağlarız veya çok olabildiğince ağırlıklı bir mutabakat sağlarız.

Cihat Pehlivanoğlu- “Değişiyor ve güzelleşiyor” dendi, İzmir kentinden bahsederken. Ben bununla ilgili olarak İhsan Bey’e şunu sormak istiyorum: Yaşanılabilirlik kalitesinin gerilemesinin hesabını kim sormalıyız kent gündeminde? Akabinde İlhan Bey’e şunu sormak istiyorum: Vizyon, muhatabı için bir aldatmaca mıdır, böyle bir tehlikesi var mıdır; onu öğrenmek istiyorum.

Hasan Bey’e teşekkür ediyorum; açıklamalarını çok az buldum ben. Ağzımıza bal çaldı bir parmak. Ama, uygulamaya yönelik konularda kente yönelik bilgilendirici açıklama yaparsa çok sevinirim, özellikle koruma politikaları konusunda. Çünkü, sayılan Savaş Atölyesi gibi yerler kanımca çok az; çünkü İzmir’de yüzlerce bina, yüzlerce birim var sanırım ele alınması gereken.

Bir de Sezai Bey’e şunu yöneltmek istiyorum: Güvenlik çalışmalarından, gelecekte güvenliğin artacağından bahsetmişti kendisi. Bu sanırım parası olan için bir güvenlik. Oysa ben toplumsal güvenlikten bahsedilmesini tercih ederdim. Meselâ ben yolda yürüyorsam veya bir toplantıdaysam, etrafımızda bir sürü polis görmüyorsam ve her şey yolunda gidiyorsa kendimi daha güvende hissedirim sanırım.

İlhan Tekeli- Vizyon muhatabı için aldatmaca mıdır? Olabilir de, olmayabilir de. Tabii o vizyonu geliştirenin niyetine göre değişir.

Onun için vizyonu geliştirenin samimiyetine bakmalı. Birisi bir gruba hitap ederken, onun gizli bir ajandası var mıdır, yok mudur? Onun gizli bir ajandası varsa aldatmaca olabilir. Ama, o kişinin gizli ajandası yoksa aldatmaca olmaz. Yanlış olabilir, beceremeyeceği bir işe soyunmuş olabilir; öyle meseleler de olabilir. Ama, tabii

bizim siyasî kültürümüzde takıyye diye bir şey var. O ne demek? Bir gizli ajandası var demek. O zaman vizyonu da tabii aldatmaca olur. Takıyye yapan birinin söylediği vizyon da aldatmaca olur.

İ. Bilgin- Ben sadece bugün üzerine bastığımız zemini tarif etmeye çalışıyordum. Tabii ki bu kendi içinde sorunsuz bir süreç değil, ayrıca her yerde, her şehirde aynı biçimde yaşanıyor da değil. Demin İlhan Tekeli çok güzel söyledi: benim konuştuğum düzlemin terimleriyle, kullandığı araçlarla gündelik politika yapamazsınız. Olsa olsa o gündelik politikanın hangi zemin üzerinde şekillendiğini, gündemlerini neyin belirlediğini anlamış olursunuz. Ama mesela tek tek insanların, insan gruplarının iradelerini, tercihlerini hiç bir biçimde anlayamazsınız. Bu, bu türden iradelerin, farklı davranış seçeneklerinin olmadığı anlamına gelmez.

Hemen tersinden bir örnek vereyim: Birkaç yıl önce, sanırım 1998 Sonbaharı idi, İzmir’e gelmişim. Herkes gibi bende sahil şeridini, Kordonboyu’nu çok severim. İlk iş oraya gittim, ve gözlerime inanamadım: Sahile boylu boyunca 4-5 metre yüksekten giden geniş bir yol yapılmıştı. Herhalde mecbur olmadıkça bir daha bu şehre gelmem diye düşündüm. Bu kadar yersiz ve tuhaf bir girişimi gerekçelendirecek hiç bir neden olamazdı. Sonra bir de geçen yaz geldim ve yine gözlerime inanamadım. (Gerçi bu konuda epey gürültü koptuğunu ve buna karşı bir şeyler yapıldığını duyuyordum, ancak bu denli sert bir şeyle karşılaştıktan sonra uzaktan ciddi olarak ilgilenmeyi bünyem kaldırmamış demek ki, duyduklarımı kaydetmiyordum!) Sahil bandı bu arada benim eskiden hatırladığımdan da çok daha çekici olmuştu! Hatta şunu da söyleyebilirim: Türkiye’de uzun süredir bu kadar ilgimi çeken, bu kadar “mimari” bir açık alan düzenlemesiyle karşılaşmamışım.

Peki ne değişti bu 3 yıl içinde? Türkiye değişmedi; dünya değişmedi. Benim anlattığım düzlemde bu çarpıcı değişimi, herhangi bir ölçütle haklı çıkarılamayacak ucube bir girişimden, dünyanın her yerinde kendini gururla taşıyabilecek bir girişime geçilmesini açıklayabilecek hiç bir araç bulamayız, hiç bir evrensel trendle açıklayamayız. Burada farklı insanlar ve onların farklı yöndeki iradeleri var. Bu değişimi ancak kendi iç hikayesinin içinden okuyarak anlayabiliriz.

H. Topal- Koruma politikaları konusunda örnekleri çoğaltmamızı istediniz.

Aslında hep konuşuluyor ve sürekli herkesin de gündeminde, burada da söylen-di; İzmir her şeyden önce çok önemli ta-

rihsel geçmişi olan bir kent. Ve bu tarihsel geçmişin bugüne yansıyan ne kadar tahrip edilmiş olursa olsun çok önemli izleri var. Bunlar bazen tek yapı ölçeğinde, bazen alan ölçeğinde, bazen büyük kentsel dokular ölçeğinde halen yaşıyor.

Temel politika; toplumda koruma kültürünü de oluşturmak ve bu kapsamda bir bilinç geliştirmek adına öncelikle var olan değerleri restore etmek, yeni, güncel bir işlevle de sürdürmek. Birkaç şey sıralayabilirim. Eski Savaş Atölyesi, Gösteri ve Sahne Sanatları Merkezi olarak restore ediliyor. Bununla birlikte hızla gündeme getirilmiş olan Agora ve çevresi koruma ve yaşatma projesi sürdürülüyor. Kadifekale keza aynı çerçevede ele alınıp, aynı zamanda Kemeraltı koruma planı kapsamında da ilişkileri ortaya konarak yürütülen projeler. Alsancak sokaklarında, en azından yine öncü bir bilinç geliştirme politikası kapsamında sokak dokularının iyileştirilmesi doğrultusunda bir proje sürdürülüyor. Yine bunun yanı sıra, tek tek yapı ölçeğinde kentin bazı yerlerinde kalmış yapılara da müdahale ediliyor.

S. Göksu- Ben bu güvenlik meselesini konuşma sırasında çok abarttığımı sanmıyorum. Ama önemsedğim konulardan birisidir tabii. Meselâ benim kapımda üç tane kilit var şu an. Parası olan güvenliği sağlar başka, parası olmayanlar da başka güvenlik stratejileri kuracaklar o kompartımanlarda demek ki. Başka türlü şeyler geliştirecekler. Hiç olmazsa, hiç de polis görmesem iyi olur. Tabii iyi olur. Ama ben, böyle bir harikalar diyarına doğru gittiğimiz kanaatinde değilim. Meselâ; “Los Angeles Polis Departmanı” kentin gündelik hayatının çok merkezindedir. Yani, belki bizim kentlerimize çok uzak bir mesafe. Ama madem geleceği tartışıyoruz, geleceği konuşuyoruz, dolaşısıyla güvenlik meselesini, güvenlik risk altına girdikçe daha fazla polisiye olan bir kent görüntüsünün gelecekte muhtemel bir gelişme olacağı kanaatindeyim.

Cumhurbaşkanı Metin Türk- Bu vizyonu koyduğumuz zaman veyahut koydukları zaman, İzmir adına koydukları zaman, acaba dünya kenti mi diyeceğiz, Türkiye kenti mi diyeceğiz? Bu dünya kenti veya Türkiye kentinin İzmir’e yükleyeceği verilerin bilinçleri dahilinde olduğunu sanmıyorum. Bu veriler jüriye verildi mi veyahut Türkiye kenti olacaksa, bu Türkiye kenti olmanın ortaya koyacağı veriler acaba bu jüriye verildi mi, yoksa jüri üyelerinin kendilerinin koyacağı vizyonlar mı burada hâkim olacaktır? Bunu biraz irdelersek çok memnun olurum.

İ. Tekeli- Tabii bizim burada tartıştığımız vizyon konusu bu yarışmadan daha büyük bir alanla ilgili bir vizyon. Tabii öyle bir vizyonu olan birisi bu yarışmaya katılırsa, o vizyonunu bu yarışmada kullanacak.

Dünya kenti dediğiniz zaman, normal olarak bir şehir plancısı, dünya kentinden ne anlaşılması gerektiğini bilir. Ona bir ek bilgi vermek gerekemeyebilir. Ama, sanıyorum ki bu yarışmada beklenen vizyon farklı düzeyde. Benim görebildiğim kadar bu yarışmada, dört farklı düzeyde vizyon sözkonusu olabilir. Yarışmacının kendisine seçtiği yarışma stratejisine bağlı olabilir.

Birinci düzeydeki vizyon burayı, bir "real estate" (gayri menkul) projesi olarak ele alacaktır. Kârlı büyük bir yatırım projesi olarak görebilir. Bu girişimin de çevresinde yaratacağı dönüşüm potansiyeline dayanan gelişmeleri planlayabilir. Ben burada öyle başarılı bir proje yapayım ki, o proje gerçekleşsin, sonra da burayı dönüştürsün diye düşünebilir. Bu halde yarışmanın vizyonu daha çok o projeye odaklanmıştı; öteki tarafı biraz dışta kalmıştır.

İkinci bir vizyon düzeyi şöyle olabilir diye düşünüyorum: İzmir kentinin tarihî gelişmesine de baktığımız zaman, bir Karşıyaka var, bir de Konak ve onun çevresi var. Bu iki kesim çok uzun süre birbirinden kopuk olarak yaşamış. Onları deniz bağlamış. Şimdi, bunların büyüüp birbiriyle birleştiği bir aşamaya gelinmiş. Yarışma alanı böyle bir yer. Şimdiye kadar bu alan iki merkezde yer alamayan faaliyetlerin gittiği ve biraz da tesadüfen yer aldığı bir yer olmuş. Ama şimdi fizikî olarak bu iki kesim birleştiği için şöyle bir soru ortaya çıkabilir: Acaba bu alanda iki kesimin bütünlüğünü taşıyacak bir merkez nasıl kurulabilir? Bu merkez vizyonu tamamen bu kentin fizikî yapısından, biçiminden kaynaklanan bir vizyon olacaktır.

Daha üst ölçekte üçüncü bir vizyon geliştirilebilir. Yarışma alanına baktığınız zaman, buranın başka yerlerde bulunmayan bir özelliği var. O özelliği de, bölgeye ulaşılabilirlik bakımından en uygun yer olması. Çünkü yol sistemleri vesaire hepsi orada kesiliyor. O zaman, eğer İzmir bir bölge merkezi, belki sizin dediğiniz gibi Türkiye kenti demeye getirdiğiniz ve bölgeyi entegre edecek bir merkez olacaksa, o zaman burada önerilecek şey, bu bölge merkezliği fonksiyonlarını buraya koyup, buna karşılık kentin eski merkezlik fonksiyonları, Konak ve çevresini de tahrip etmeden, bir anlamda orayı da boşaltmadan burada bir bölgesel merkez oluştur-

mak ilginç bir vizyon olabilir. Bu bir metropoliten merkez olacaktır. Metropoliten alanlar çok merkezlidir zaten, çok merkezli bir kent formu düşünülebilir.

Tabii, vizyonunuzu bir kademe daha yukarıya taşımaya devam ederseniz, dünya kenti vizyonuna ulaşabilirsiniz.

İzmir'de benim gördüğüm şöyle bir rahatsızlık var: Türkiye küreselleşiyor, ama İzmir, bu küreselleşme sürecinde biraz geri kalıyor diye bir kaygı var; bu seziliyor. O zaman şöyle bir vizyon olabilir: Acaba ben, buraya bölgesel bağlantıları da göz önüne alarak bir dünya kenti, dünyayla ilişkilerin odaklandığı bir merkez kurabilir miyim? Bir dördüncü vizyon da bu olabilir.

Şimdi, benim görebildiğim kadar yarışmanlar bu dört vizyonun herbiriyle öneriler geliştirebilir. Tabii, bunların karması, melezlerinden de söz edilebilir. Bunlar pür stratejiler.

Emel Kayın- Ben sorumu Sezai Göksu'ya yöneltmek istiyorum.

Üç tane senaryo saydınız ve hiçbir tanesini öne çıkarmadınız. Dördüncü bir senaryo olmak üzere de sorular bıraktınız.

Bir süredir kent gündeminde şunları tartışıyoruz: Bunlardan birincisi, İzmir'in kimliğinin ne olduğunun anlaşılması, onun belirlenmesi.

İkincisi, güncel uygulamalarla bunun belirgin hale getirilmesi. Bu kent bütününde korumadan, Kordon'un düzenlenmesine, yayınlar çıkarılmasına giden çalışmalar.

Üçüncüsü de, sizin söylediğiniz bunun kentin büyümesini de öngörecektir büyük bir projeye entegre edilmesi.

Önce kentin kimliğinin ne olduğuna bakalım olursak, çok basit olarak şunu söyleyebilirim: Fiziksel mekân olarak bakınca İzmir bir deniz kenti, bir liman kenti. Rüzgâr var, Körfez var ve onu çevreleyen alanlar var. Sosyo-ekonomik yapı olarak bakınca ticaret var, günümüzde biçimini değiştirirse bile hâlâ var olan ve kente dominant olarak egemen olan bir faktör ticaret faktörü. Ve kozmopolitlik var. 19'uncu yüzyıldan bugüne biçimini değiştirmiş, ama hâlâ var. Eskiden başka ülkelerden gelen insanları barındıran kent, günümüzde, başka kentlerden gelen, hatta aydın göçünü de alabilen bir yerleşim.

Sizin, bu çanağın içinde kalmak, dışarıya yayılmak, yeşil banttan atlamak gibi senaryolardan bazılarının içinde beni kaygıya düşüren noktalar var.

İzmir'in büyümesi de İzmir'in kimliklerini muhafaza edecek alanlarda olmalıdır. Meselâ Torbalı'da İzmir'in sosyal, ekono-

mik, fiziksel anlamda organik parçası olan bir İzmir'in oluşturulmasını biraz zor görüyorum. Kent oraya gitsin diye bir şey de söyleyemem. Fakat Çeşme'de, İzmir'e benzeyen bir nüve var.

Gerçekten İzmir'in kimliğini korumak problemse, bütün bu çalışmalar onun bir parçasıysa, onun organik olarak bir parçası olamazlar gibi geliyor bana. Kenti çevreleyen bir yeşil bantın ötesinde gelişecek olan bir İzmir de çok steril kalacaktır. Orada İzmir değil de, başka adlı bir şey, adı başka olan bir şehir kurulmalıdır.

İzmir'in büyümesi, kent kimliğini koruyarak, bu kimliğin organik bir parçası olarak büyümesi problemi bana önemli görünüyor. Bu anlamda dördüncü senaryonuzu açabilir misiniz?

S. Göksu- Benim bugün asıl amacım bu dördüncü senaryoyu anlatmak değil. Dördüncü senaryoya gidecek ipuçlarını vermektir.

Kimlik meselesi çok tehlikeli, üzerinde dikkatlice konuşulması gereken bir kavram. Çok da tüketilen bir kavram.

Ben açıkçası şöyle bakıyorum: Benim İzmir'e ilişkin bir kimlik derdim yok. Kimlik demek "identity", yani bir özdeşlik hâli demek. İzmir bir özdeşlikten bir başka özdeşliğe geçiyorsa, demek ki bir kimlikten bir başka kimliğe geçiyordur.

Ben meselâ şunu kabul edemiyorum, uzun zamandır hep böyle şeyler duyuyorum: Meselâ, "bu kent kimliğini kaybetti". Böyle bir şey olmaz. Yani, bir kent özdeşliğini yitirmiş, bir başka özdeşlik hâline geçmiş olabilir. Ha, bu sizin istemediğiniz bir şey olabilir. Siz öyle görmek istiyorsunuzdur. Sizin İzmir için kafanızda bir şekil vardır, bir imaj vardır, bir imgelem yaratıyorsunuz, o imgelemi, sanki İzmir'in kimliği bu olmalıymış gibi düşünüyorsunuz ve dolayısıyla da, bu bozulduğu takdirde, yani o kent bir başka özdeşlik hâline geçtiği takdirde de rahatsız oluyorsunuz. Ben açıkçası rahatsız olmuyorum. Benim kafamda İzmir'e ilişkin baştan yapıştırdığım ve benim, onun kaybolduğu takdirde de kahrolacağım bir kimlik yok. Eğer böyle bir şey olacaksa da, ben onun prosedürünün birtakım müzakerelerle, daha demokratik tartışmalarla, başka süreçlerle çıkması gerektiği kanaatindeyim. Ki onun da şöyle bir garantisi yok: sanki bulduk mu rahatlayacakmışız gibi geliyor, işte kimliği de bulduk, tamam; ama onun bir garantisi yok.

Her varlık kendisini aynen yeniden ürettiği ölçüde kimliğini koruyor demektir. Kendisini aynen yeniden üretme yeteneğini kaybeden her varlık bir başka özdeşlik hâline geçer, bir başka kimliğe bürün-

nür. Bu da hiç rahatsız olunacak bir şey değil gibi geliyor bana.

İ. Bilgin- Yok olma ihtimali de var tabii. Yaşama garantisi de o kadar kesin değil. Bazı varlıklar da bitiyorlar dünyada, ömürleri bitebiliyor.

İ. Tekeli- Kimlik meselesi için birkaç cümle söyleyeceğim.

Kimlik konusunun, böyle geçmişte aranacak bir konu gibi düşünülmesi bence iyi bir çıkış noktası değil. Şöyle düşünebiliriz: Kimlik bunalımı diye bir şey bizi rahatsız ediyor. Bizi bir çeşit yüzergezer, kendisini bir şeyle özdeşleştirememiş bir durum rahatsız ediyor. Yoksa, böyle insanın özüne işlemiş, değişmeyecek bir şey yahut o kentin özüne işlemiş değişmeyecek bir şey yok.

Problem şuradan çıkıyor: Kimlik bunalımı içinde olan insan, geleceğin projesi içinde kendisine yer bulamıyor. Geleceğin projesi içinde yer bulamayınca kimlik krizi doğuyor. Eğer bir toplum, insanlara geleceğin projesi içinde yer verebiliyorsa ve onlar da o yerlerden memnunsalr bir problem ortaya çıkmıyor.

Burada bir başka olay da şununla ilgili: Yerelliğin üretilmesiyle ilgili. Kimlik konusunda, özellikle kent kimliği konusundaki yakınmalar nereden doğuyor? Geziyorsunuz, bakıyorsunuz sizin kafanızda bir İzmir imajı var, oraya binalar yapılmış, sonra gidiyorsunuz Kayseri'ye, Kayseri'de de aynıları var, Kastamonu'nda da aynıları var. Sonra diyorsunuz, "bu kimliksiz işte".

Buradaki problem, eskinin değişmesi probleminde farklı bir problem. Acaba bu yeni küreselleşen dünya içinde özgüllükler, kendine özgü olmak, kendisini diğerlerinden biraz farklı görebilmek; bu bir üstünlük iddiası taşımayla ilgili bir şey değil. Bu problem, aslında gelecekte hep yeniden üretilecek bir problem. Ve günümüzde acaba bir yere ait özgüllükler nasıl üretilecek? "Modern toplum", "Postmodern" topluma göre daha homojenleştirici, daha kimliksizleştirici bir toplum. Ama "Postmodern", çeşitliliğe yer veriyor, ulus bütünlüğünü farklılıklarda görüyor, homojenlikte görmüyor. "Postmodernite"nin,

özgüllüklerin üretilmesine moderniteden daha elverişli bir ortam yaratacağı açık. Bir başka konu şu dakikada dünyanın gündeminde. Bilgiye bakış açısının değişmesi.

Modernite'nin bilimsel bilgiyi yücelten yaklaşımı içinde özgüllükleri üretmiyor-sunuz. Ama, şimdi bilgiye "tacit" bilgi ve "kodifiye edilmiş" bilgi diye ayrı şekillerde bakılıyor. Bu yerel, yazılıya dönüştürülemeyen (tacit) bilgi yerelliği üretiyor. Gelecekte bir yerin diğer yerden üstünlüğü ve yarışabilirliği bilimsel bilgiyi kullanmasında değil, bilimsel olmayan bilgiyi kullanmasıyla üretilecek. Tabii burada kimlik meseleleri de bu bağlamda yeniden üretilecek, yerellikler de başka koşullarda yeniden üretilecek. Bu, geçmişteki kimlik tartışmalarını çok daha derine taşıyabilecek bir noktaya gelmiş durumda. Biraz açayım dedim. Ama daha fazla uzatmayacağım.

Yeşim Özgen- Bu yarışmayı formüle edemeyeceğimiz bir şekilde sunulan bir yarışma olarak tanımlıyoruz. Bunu nasıl yapacağız, uygulamacısı kimdir, kimle muhatap olacağız tartışmalarını bitirdikten sonra dedik ki, bu yarışma bitsin, fakat bundan bir kolokyum beklenemez. Bu kadar ürün çıktıktan sonra, bu kadar çok ürünü ortaya koyduktan sonra nasıl uygulamaya geçilecek? Bu fikirler nasıl işe yarayacak, nasıl uygulamaya sokulacak tartışılması gerekiyor. Uygulaması da önemli değil. Hepimizin de içinde bulunabileceği bir paylaşım ortamı yaratılmalı. Tüm bu bilgilerin bu kadar katılımcının işine yarayabilecek bir birikim hâline dönüşmesi isteğim var.

Mümtaz Peker- Ben sosyal bilimciyim. Olaya biraz nüfus boyutundan bakmak istiyorum.

İzmir'de yapmış olduğumuz araştırmalarda, gerçekten aile kurumunda büyük bir boşanma olayı var; fakat bu, batının tersine. Batıdaki çocuğa aile sahip çıkarken, İzmir'deki ailelerin çocuğa bakış açısı ekonomik. Yarışma kapsamındaki bölgede yapmış olduğumuz bir çalışmada, aileler çocuklarını ilkökul düzeyinde bile okut-

mak istemiyorlar; doğrudan doğruya çalışsın istiyorlar. Bu birinci nokta İzmir için. İkinci nokta, İzmir bir emekli kenti. Ve bu emekli kenti olmasından ötürü yapmış olduğumuz çalışmada 45-60 yaş grubunu aldık. Ve ev sahipliği oranı fazla. İkinci konuları da var. Fakat kişiler bundan memnun değil. Araştırmada diyoruz ki, bu konutunuzu yenilemek istiyor musunuz, badana yapmak istiyor musunuz ya da bir şeyler? "Yok, kesinlikle düşünmüyorum". Peki ne? Satmak istiyor. Neden? Çünkü kişiye sistem alternatif tasarrufunu değerlendirme biçimlerini sunmamış. Ve İzmir, ilginçtir, bu tür bir emekliliği yaşayacak. Emekli olan İzmir'e geliyor ve yaşıyor. Fakat, bunların kentin vizyonu konusunda fazla bir etkisi olabilir mi? Bence hayır. Peki, kimin olması gerekir kentin vizyonu konusunda etkisi? Gençlerin olması gerekir.

Türkiye'de yüzde 2'yle öğrenci alan bölümlerde araştırma yaptık ve sorduk, "mezun olduğunuz zaman İzmir'de çalışmak istiyor musunuz"? Hiçbirisi İzmir'de çalışmak istemiyor. Dahası, bu okullara öğrenci veren İzmir orta öğretim kurumlarındaki öğrenciler bu yüzde 2'ye giren İzmir'deki okullara gitmek istemiyorlar. Nereye gitmek istiyorlar? Artık örüntü değişti. Koç, Sabancı, Bilkent'e gitmek istiyorlar.

İzmir'deki sanayici, İzmir'deki eğitim kurumları ya da başka birtakım faktörler vizyonu geliştirmek için tek bir faktör değil. En azından Hasan Bey'in vermiş olduğu örnek gibi, sekiz ya da dokuz değişkenli bir faktörü biçimleyerek öne çıkarmak ve buna göre İzmir'in vizyonunu nasıl geliştirebiliriz şeklinde çalışma yapılması gerekir. Aksi takdirde, İzmir'deki değişimin biz gerisinde kalıyoruz. Yarışması yapılan bölgeyi birebir ben gezdim. Buradaki dönüşme maalesef çöküntüye doğru gidiyor. Bir an önce bunu kurtarabilirsek İzmir için büyük bir başarı olacaktır. Bunun başarılacak noktalarını da nerede görüyorum? Bir, belediyede görüyorum, iki, üniversitelerde görüyorum, üç, İzmir'in sermaye kesiminde görüyorum.

Kordon

Kordon

Kordon'da İzmir Sergisi

Semahat Özdemir- Yaklaşık 20 yıllık İzmirliyim. İzmir'de yaşıyorum.

Bunca vizyon tartışmasından sonra şöyle bir düşünce geldi doğrusu aklıma: Vizyonda içerilmesi gereken şeylerden birinin İzmir'in ve çevresinin sahip olduğu değerleri kaybetmemek olması gerektiğini düşünüyorum, ki İlhan hocam, "tersinden giderek de vizyon oluşturulabilir" dedi.

Nedir sahip olduğu değerler? Bir kere Ege Bölgesinde yer alıyor İzmir kenti. Tarım topraklarıdır, su havzalarıdır, orman alanlarıdır, denizidir, balığıdır. Dolayısıyla, adını iki ya da üç kelimeyle, ne biçimde ifade edersek edelim, bu vizyonda bunlar yer almak durumundadır. Bu değerleri kaybetmemek ve bunu hayata geçirebilmek ve bu vizyonu paylaşacak ve savunacak muhatapları bulabilmek için de galiba İzmir kenti sadece İzmir Belediyesi, Büyükşehir Belediyesi olarak ele alınabilmek durumunda değildir. Bu vizyonu Alağa Belediyesi'yle, Selçuk Belediyesi'yle, Ödemiş Belediyesi'yle, Kuşadası Belediyesi'yle, Çeşme'siyle bu ölçekte oluşturmak durumundadır.

Bu noktada sorum Sayın Hasan Topal'a.

Bu ölçekte bir vizyon oluşturma bağlamında Büyükşehir Belediyesi'nin içinde bulunduğu durum nedir? Bugüne kadar ne tür adımlar atılmıştır? Bir ortak vizyon oluşturma, alt bölgesel ölçekte düşünülüyor mudur bundan sonra? Bu biraz alt bölge ölçeğinde, kent ölçeğinin üstünde.

İkinci sorum kent içine dönük. Aslında, doğrusu ben de Kordon'un bu hâle gelmesinden çok mutlu olanlardanım. Ama, ondan sonra olanlara dair ben bir kentli olarak yeterince fikir sahibi olamadım.

Bugün buraya gelirken belediye otobüsünün camından baktım. Konak Meydanı'nda ne oluyor? Bu kentin kaybetmemesi gereken değerlerin yanında parası da var. Ve bu kent bunun bedelini çok ağır ödedi. Milyarlar gömüldü, denize döküldü. Dolayısıyla, yarın öbür gün acaba bu Konak Meydanı'nda ne olduğunu bilmediğim proje de durdurulacak mı viyadükler gibi tıp-

kı? Veya yarışmaya çıkan alan. Ben bir plâncıyım ve okuyorum dünya ülkelerinin kentlerindeki dönüşümü. Görüyorum ki orada, kentler konuttan arındırılmamaya çalışılıyor, tam tersine, koşullar getirilmeye çalışılıyor; şu kadar metrekare ticaret yapacaksınız, ama şu kadar metrekarede konut yapacaksınız mutlaka diye.

Benim kentimde, bu kentin kalbi yarışmaya çıkarılıyor. Şartnameye bakıyorum, "konut yapılamaz!" Buralarda kafam karışıyor. Kentin bugünkü yerleşik alanına dair vizyonun oluşturulmasında kentli, sivil toplum örgütleri, meslek odaları, üniversiteler için muhatap edilme ve işbirliği oluşturulma ve uzlaşma zemini oluşturulması düşünülüyor, geleceğe dönük böyle bir politika var mı? Doğrusu Sayın Başkanımız da buradayken, bu kentin en önemli gelişme koridorları bugün ikinci konut biçiminde veya o yoğunlukta, o formda; altyapısız, koordinasyonsuz, ulaşımsız, salkım saçak büyüyor. Dolayısıyla, tam da zamanı diye düşünüyorum. Geç bile kaldık.

Adı ne olursa olsun, ama sahip olduğumuz değerleri kaybetmemek galiba en önemli vizyonlarımızdan biri olmalı diye düşünüyorum.

Alp Burkut- Belirtilen bir şey var; süreklilik. Bu panele gelişimde benim şahsı bir çıkarım vardı. Bu yarışmaya giriyorum. Birkaç kelime kapardım, biraz bir şeyler öğrenirim diye geldim. Bu çok profesyonelce ve çok güzel yapılmış bir panel, teşekkür ederim herkese.

Sürekliliğin başlayacağı bu yarışmada gösteriliyor. Çok da konuşmamam lâzım, grup arkadaşlarıma ayıp olur. Ama, yazılı bir şeyler çıkacak ve bunlar sadece yazılı da değil, çizili de olacak. Ve bir şekilde belki projelerin yüzde 80'i limanı atacak bir yerlere. Başkan da gidecek diyecek ki, "bak, burada 300 tane mimar limanı kaldırdı, işte yazılı belgeler, işte çizili belgeler". O liman oradan daha rahat gidebilecek.

Semahat Özdemir- Benim söylemek istediğim buydu. Bir başlangıç, bir güzellik, bir atılım var. İşte bu sürekliliğin temeli.

Yazılı, çizili tartışılıyor ve üretim sürecine geçilecek. Benim söylemek istediğim buydu.

Hasan Topal- Bu yarışma konusu, bir fikir projesinin elde edilmesi. Ancak, fikir projesi derken, salt, sınırlı kalıplar içerisinde değil; kuşkusuz yarışmacılara kentin gündeminin ve kentin değerlerinin, ihtiyaçlarının bilgileri de veriliyor. Bunlar, bazı alanlarda ölçekli olarak tanımlanarak iletildi.

Tabii ki bundan sonraki süreçte hep birlikte değerlendirmelerin yapılması gerekiyor. Ve bugüne kadar birçok işlevde bu paylaşımın gerçekleştirildiğini söylemek isterim. Yarışma sonucunda, kuşkusuz müellifin düşüncelerinin tartışmaya açılmasını kastederek söylemiyorum; ancak, o fikir projesinin mekâna dönüşümünü sağlayacak araçlar aşamasında bu tartışmaların ve değerlendirmelerin yapılabileceğini sanıyorum.

Bölge ölçeğinde, Büyükşehir Belediyesi'nin bir vizyon tanımı içerisinde ne yaptığına dönük sorunuza gelince, o konuda da, doğrusu başta söylemeye çalıştım; bu kuramsal anlamda vizyonun gerek politikalara, gerek projelere dönüşmesi sürecinde çok ayrıntıda bilgiler aktarmak istedim.

Şu anda yalnız bu süreci tamamlamak adına, öncelikle İzmir ve yakın çevresinin mekânsal gelişimine dönük olarak bir plânlama arayışı içerisinde olduğumuzu, bu çalışma içinde olduğumuzu söylemiştim.

Söylediğiniz diğer yönetim birimleriyle ve kademelerle bu süreçte tabii ki koordinasyonların, birlikteliklerin ve değerlendirmelerin paylaşılması gerekiyor. Bu hem anlayış olarak böyle, hem de zaten plânlamanın kendi formasyonu da bunu böyle ortaya koyuyor.

Aslında kentteki her gelişmenin, özellikle proje boyutuna indirgenmiş gelişmenin, kuşkusuz gerek meslek çevreleriyle, gerek kentliyle paylaşılması konusu çok temel akslardan bir tanesi ve en geniş ölçekte yapılmaya çalışıyor. Kuşkusuz

Ali Çetinkaya Yaya Alanı Düzenlemesi

Kavşak Düzenlemesi

Atatürk Lisesi

bazı alanlarda eksikler kalıyor. Bunlar da süreç içerisinde bu değerlendirmelerle birlikte herhalde daha hızlı, daha yetkin şekilde tamamlanacaktır diye düşünüyorum.

Emel Kayın- Sezai Bey dedi ki, "benim bu kentte ortadan kalktığına kahrolabileceğim hiçbir şey yok".

Benim çok var; eğer Körfez kirlenirse, Kordon yakılırsa, Saat Kulesi ortadan kalkarsa ben kahrolurum, çok üzülürüm. Hatta bazı kişiler ölürse. Bunun gibi kentle kurduğum birçok ilişkiler var. Ve sizin gibi olduğu kadar, benim gibi bakan insanların da bu kentte yaşadıklarını düşünüyorum.

Gerçi sizin söylediğinizin altında şunun var olduğunu da görmüyor değilim: Siz aslında bütün plânlamalara, vizyonlara, kimlik tartışmalarına rağmen kentin dinamiğine her zaman egemen olunamayacağını, bunun kendi içinde bir döngüsü olduğunu ve bazı şeylerin ister istemez elimizden kaçacağını ve kendi dinamikleri içinde biçimleneceğini söylüyorsunuz diye düşünüyorum. Çünkü, bunun birçok örnekleri var; tarihte de böyle olmuş kentler.

Ben kendi adıma yok olduklarında kahrolacağım şeylerin kentte kalması için bir çaba sarf etmek gerekliliğini duyuyorum. Ve o dördüncü senaryonun yazılmasını istiyorum.

Bir katılımcı- Efendim ben, 1951 yılından beri İzmir'deyim, şu Atatürk Lisesine devam ederken üzerime sıçrayan, o güzel elbiselerimin üzerine sıçrayan çamurların hâlâ acısını çekiyorum. Şu anda Belediye Başkanımıza çok teşekkür ederim, yol kenarlarına böyle güzel kanaletler yaptı; artık su üzerimize sıçramayacak. Çok çok teşekkür ediyorum.

Yeşim Aktuğlu- Benim İzmirli olarak çok büyük bir gücüm var. Ben dünyayı, dünyaca ünlü bir olayın başlangıcına ve sonucuna sahne olmuş bir kentim. Kurtuluş Savaşı benimle başladı, benimle bitti; bunu hiçbir zaman unutmamız gerekiyor.

Ahmet Özer- İzmir bir ilki üstlendi, aldı götürüyor. Yerel Gündem 21, "HABİTAT"tan bu yana kentin karar alma mekanizmalarına katılımının deneyimini yaşadığı bir Kent Konseyi var. Her ay Kent Konseyinde kente ilişkin konular tüm kentin katılımıyla tartışılıyor.

Kenti kent yapan sosyal yapısı, ekonomik yapısı ve fizik yapısı diye hocam her zaman ifade ederler. Biz bunu nasıl algılıyoruz, nasıl yönlendiriyoruz ve bunu fizik mekâna nasıl yansıtıyoruz.

Ben, hocamın ifade ettiği güvenlik konusunu biraz değişik algılıyorum. Güvenlik,

kent güvenliği konusunu lütfen 2000 yılındaki polisiye güvenlik olarak algılamayalım. Bu, düşündükçe gelişen, düşündükçe değişen kavram ve gelecek güvenliği, bilginin güvenliği, bilgi transferi güvenliği. Çünkü, kentlerde bir sosyal yabancılaşma olayı var.

Tuncay Karaçorlu- Kent plâncısıyım.

Öncelikle, kentimizin küresel uyum, evrensel uyum ikileminden, Dünya Bankası'nın önerdiği küresel uyumu kentimiz seçmemeli. Çünkü, bu uyumu seçen kentler gelecekte kaybedeceklerdir. Ama, hocamızın da sözünü ettiği dünya kenti içeriğiyle tanımlanan evrensel uyumu, yani yerel zenginlikleriyle gelişen uyumu seçtiği zaman kentimiz kazanacak, tarih bunun tanığı olacaktır diye düşünüyorum.

Dünya Bankasının küresel uyumunu seçen kentler zengin olacaklardır ama, başka anlamda kaybeden kentler olacaklardır.

Dördüncü senaryonun da var olduğunu düşünüyorum ve zaten kentin çeşitli bilimsel ve kültürel alandan ve toplumsal alandan birikimlerinin bunu tanımladığını düşünüyorum. Yoğunluk artışının çok fazla olduğu kentimizin ormanlarla alan olarak sınırlandırıldığını, denizle sınırlandırıldığını, dolayısıyla fizik, mekân, alansal anlamda nüfus ve yapı yoğunluğundan dolayı da gelişme göstermeyen bir kent olduğunu göz önüne alarak, sağlıklılaştırılması gereken bir kent olması anlamında bence bu senaryo ya da bu kurgu, bu düşünüş, bu program daha sağlıklı bir gündem olacaktır. Tıpkı Selanik'te Selaniklilerin yaptığı gibi, İzmir'i İzmir için vizyon yapmak gerekiyor. İzmir'i derken özdeşleşmek istediğimiz, dünden bugüne gelen ve dünden birçok değerlerini içerisinde taşıdığı İzmir'i kastettiğini düşünüyorum. Zaten geçmişinin doğal ve kültürel birikimlerinden yol almayan, esinlenmeyen hiçbir şeyin yaşaması da mümkün değildir. Bu olanak da, Kültür ve Tabiat Varlıkları Kurumu Kurulu'nun kararında tanımlanmış olan Kemeraltı SİT alanı sınırı diye tanımlanan, aslında Kemeraltı Çarşısının da

ötesine çıkan Kadifekale, Namazgâh Bölgesine kadar uzanan bir alanda, aslında 5000 yıllık kentimizin, Bayraklı sonrası 3000 yılını geçirdiği, bölgedeki önemli bir dokusunun yaşadığı alan, yani "Kemeraltı Okulu". Kemeraltı Okulunda plâncılar, mimarlar ve diğer uzmanların kente ilişkin birçok değerleri bulacaklarını düşünüyorum. Uzmanların, kentimizin değişik bölgelerinde üretecekleri, kentsel anlamda ya da mimarî anlamda değerler, plânlar, projeler ya da çeşitli uzmanlık dokümanları varsa, bence önce İzmir'i okuma sürecinden geçtikten sonra yapmalılardır diye düşünüyorum.

İzmir Ticaret Odası ya da Sanayi Odası'nın önerdiği İzmir Limanı'nın bulunduğu bölgede, ticarî Limanının kalması da vizyonla ilişkili bir şey değildir; çünkü daha ortaklaşmak için müphem kavramına uymamakta; olup biteni biraz daha üst düzeye taşımayı içermemekte. Çünkü, bu Liman ulaşımı, yolcu limanı anlamında değil, ticarî liman anlamında var olduğu sürece kentimizin plânlama değerlerine daha da fazla zarar vermeye devam edecektir.

Tıpkı Kordon gibi, tıpkı Karşıyaka Katlı Otoparkı'nın bulunduğu alanın parka çevrilmesi gibi, Kültürpark gibi, kent meydanımızda, Konak Meydanımızda "Galeria" yapılması gibi alanlarda bir 10 yıllık mücadele var. Sanıyorum kentimizin değerleri böyle nice 10 yıllık mücadelelerle geleceğe taşınır, yani Akdenizden İpek Yoluna uzanan kentin geleceğine. □

Karşıyaka Katlı Otoparkının yıkımı sonrasında gerçekleşen düzenleme

Kültürpark

Şehirlerin Dönüşüm Sürecinde Yaşanan Kimlik Bunalımları İzmir'de Yerel Siyaset ve Şehir Yönetimi Deneyimlerinin Düşündürdükleri

Yıldırım ORAL

Yard. Doç. Dr., D.E.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Şehirsel Kimlik Oluşumu

Yerleşme birimlerinin, üzerinde yer aldıkları coğrafyanın ve kültür ortamının etkisi ile **dönüşüm** içine girdikleri bilinmektedir. Bu etkiler, yerleşmelerin ölçeklerine göre değişkenlikler taşımakta ve bunlarında üzerinde **toplumsal, ekonomik, fiziki, kültürel ve siyasal kökenli izler** bırakmaktadır. Şehirler her ne ölçekte olurlarsa olsunlar, bu etkilerin altında kalmakta ancak yapısal nitelikteki olumluluk – olumsuzluk ikilemine ilişkin çözümlenmeler planlama ve yönetim sistemlerinin bir işlevi olarak ele alınıp sonuçlandırılabilir.

Şehirler nüfus artışı oranları yüksek ve Türkiye'de olduğu gibi denge durumlarını sağlayabilmekten çok uzakta bir büyüme özelliği taşıyacak olurlarsa, söz konusu dönüşümler sırasında genel anlamda bir **kimlik bunalımı** ile de karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca bu tür şehirsel gelişmeler çok yönlü **bütünleşme sorunlarının** oluşmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu sorunların oluşmakta olduklarının kanıtları ise zaman içinde şehir mekanlarında algılama güçlüklerinin ortaya çıkması, şehir imajında gelişen bozulmalar ve sapmalar, **tarihsel izlerin** kaybolmaya başlaması olarak gösterilebilir.

Tarihsel izlerin kaybolmasının tüm aktörleri aynı derece de etkilemediği ve bunların irdelenmesi konusundaki araçların aktörler açısından eşit güçte olmadıkları da bilinmektedir. Aktörlerin bazıları izlerin kaybolmasına veya zarar görmesine çok duyarlılık taşımalarına karşın diğer bazılarının bu konuda herhangi bir endişe taşımadıkları da bilinmektedir. Değer yargıları, duruşları ve davranış biçimlerinde değişkenlik taşımaları bir ölçüde toplumsal psikoloji ve davranış bilimlerinin konuları içine girilmesini de gerektiriyor olmaktadır.

Genel bir planlama ilkesi olarak, şehirlerde tarihsel süreç içinde oluşan kimlikleri ve izleri değerlendirip bunları olumlu bir biçimde koruyup sürdüren ve şehirlerin geleceğine taşıyan bütünleştirici planlama ve tasarım yaklaşımlarının kurulması gerekmektedir. Ancak Türkiye'de dengeli şehirleşme hareketlerinin yaratılamamış bulunması, yerleşmelerin çok yönlü toplumsal

oluşumlara açık bulunmaları, iç ve dış ekonomik etkilerin olumsuz yönlerine karşı koruyucu ve yönlendirici kalkanların gereğince oluşturulamamış bulunması, üstelik özellikle büyük ve orta boy şehirler açısından daha da önemli olabilecek **bütünsel planlama ve bütünsel yönetim – denetim sistemlerinin** gerektiğince önemsenip kurulmamış olması, bu şehirsel planlama ve tasarım çalışmalarını çıkmazlara sürüklemektedir.

Bu durum yerel siyasetin aktörlerini de etkilemekte şehirlerde bütünsel yaklaşımların kurulmasına ait girişim ve öneriler, zaten yaratıcılıktan uzak olan ülkemiz siyaset ortamının çarkları arasında sıkışıp kalmaktadır.

Bu yazıda amaç, güncelliğini korumaya devam eden tarihsel izlere dayalı şehir kimliklerinin planlama ilkeleri ve kamu yararı gözetilerek korunması ve sürdürülmesi sorununu, özellikle yerel siyasetin ve şehir yönetiminin gündeminde yer almasını, bu konuda oldukça önemli verilere sahip İzmir şehrinin özelinde kısa bir biçimde incelemeye almaktır.

Planlama ve Mimarlık Açısından Şehirlerde Kimlik Birikimleri

Şehirsel yerleşmelerde tarihsel izler **birikimli olarak fiziki şehirsel imaj** unsurlarının, **toplumsal yaşam biçimlerinin** ve **üretim ilişkilerinin** ortaya çıkmasını etkilemekte ve kimliklerin oluşmasını sağlamaktadırlar. Başta şehir planlama ve mimarlık disiplinleri ile ilgili olanlar, bir grup uzmanlaşmış çevreler ilke olarak **şehir kimliğinin korunmasını** bir toplumsal mesleki görev ve sorumluluk olarak görmektedirler. **Kimliğin sürdürülmesine** ilişkin duyarlılıklar taşımakta, bu durum onlar için aynı zamanda gelecek nesillere doğru mekanların aktarılabilmesi açısından da önemsenmektedir.

Şehirlerde denge halinin elde edilmiş olması, toplumsal ve ekonomik yönden **oturmaşlık haline**, ayrıca **marjinal şehirsel gelişme** ortamlarına erişilmesi, kimliklerin sürdürülmesini genellikle kendiliğinden sağlamaktadır. Ancak ülkemizde

ki gibi, şehirlerin yoğunlaşması ve hızlı bir dönüşüm sürecine girilmesi **şehirsel yığılmalara** neden olmakta kimliklerin korunmasını sorun haline getirmektedir. Böylece oluşması zaten zor ve uzun süreler almakta olan şehir kimliklerinin sürdürülmesi risk altına girmektedir.

Şehirsel yerleşmelerde oluşan kimliklerin planlama ve mimarlık çalışmaları çerçevesinde sürdürülebilmesi, ilgili tasarım ve uygulama çalışmalarında değerlendirilebilmesi, bunların hangi koşullarda oluştuklarına ilişkin bilgilerin elde edilmesini de gerektirmektedir.

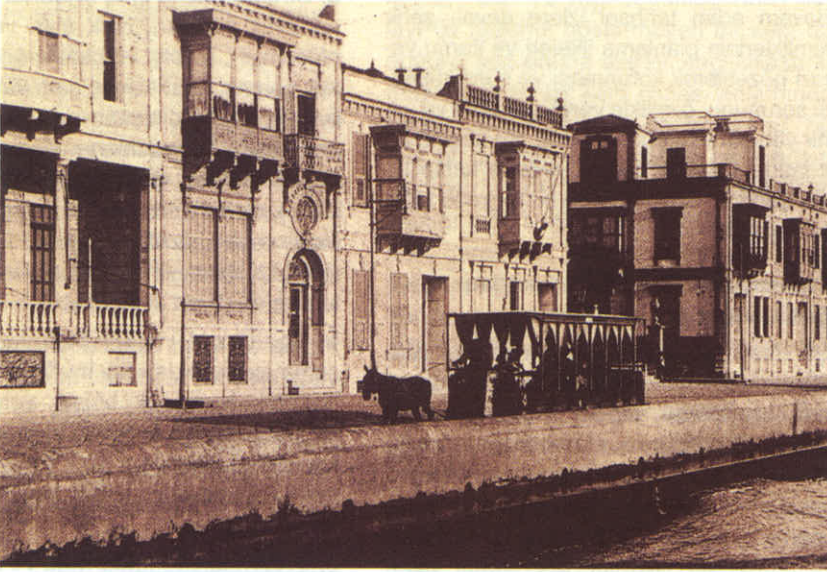
Yukarıda da belirtildiği gibi tarihsel izler tüm şehirlerde aşağıda belirtilen temel süreçlerde **birikmektedirler**:

a. Birikimli fiziki imaj unsurlarında; Sivil mimarlık yapıtları, açık alan ve meydan oluşumları, plastik ve peyzaj öğeleri (heykel, çeşme, saat kulesi, şadırvan vb.), şebekeler ve fiziki donatı unsurları (yol güzergahları, yol satırları-malzemeleri, drenaj ve kanallar, elektrik dağıtım elemanları vb.), su kenarları (akarsu, göl, deniz kıyı bantları vb.), özellikli şehirsel alt bölgeler (konut alanları, üretim ve pazarlama alanları, rekreasyon alanları vb.)

b. Toplumsal yaşam biçimlerinde; Yaşama alışkanlıkları (ev mutfak kültürü, aile ilişkileri, komşuluk birimi, yemek, giysi vb.), eğlence ve dinlenme biçimleri (yaz ve kış yaşam farklılıkları vb.), tüketim ve alışveriş alışkanlıkları (pazar, perakende ticaret, depolama vb.).

c. Üretim alışkanlıklarında ve ilişkilerinde; Ekonomik birikimler (şehirsel ekonomik temel, yöresel uzmanlıklar, el-işi ve becerileri, tarımsal ekonomi kültürü, bahçecilik.vb.), işyeri ilişkileri (iş içi gelenekleri, usta-çırak ilişkileri, iş eğitimi alışkanlıkları vb.)

Belirtilen tarihsel birikimlerin, yerleşmelerin ölçek ve işlev değiştirmelerine paralel olarak değişim ve dönüşüm süreçlerine girmeleri olağan görülmelidir. Teknolojik gelişmelerin etkileri, şehirleşmenin toplumsal, ekonomik ve kurumsal nitelikleriyle ortaya çıkması planlama eylemlerinin

kullandığı yöntem ve yaklaşımları da etkilemektedir. Planlamanın genel ilke ve amaçları içinde yer alan “**şehirlerde oluşan kimliklerin sürdürülmesi**”ne ait çalışmalar, oluşturulacak planlama yaklaşımının bir alt eylem türü olarak ele alınması gerekmektedir. Bu koşullarda getirilecek karar ve öneriler üzerinde yapılacak tartışmalardan planlama ilkeleri çerçevesinde akılcı çıkış yolları elde etmek mümkün olabilecektir.

Yerleşmeler uzun soluklu yaşamlara sahiptir. Bu nedenle kısaca söylenecek olursa, birikimli tarihsel izlere gelecek nesiller adına sahip çıkılması ve geçmişten geleceğe kurulacak bir köprü ile şehirlerin yaşayanlarına yabancılaşmasının engellenmesi, şehir mimarlığının temel işlevleri olarak kabul edilmelidir.

Yerel Siyaset ve Yönetim İlkeleri Açısından Şehirlerde Kimlik

Yerel siyasetin ve yönetimlerin gündemine giren ve bunlara ilişkin davranışları etkileyen faktörler arasında şehirlerin kimlik sorunlarının da yer almakta olduğu gözlenmektedir. Büyük şehirlerde yaşanan örnekleriyle kimlik bunalımına ait tartışmalar, zaman zaman merkezi siyaset ve yönetimin gündeminde de yer almaktadır. Burada üzerinde durulacak konu, yerel ve merkezi siyaset ile yönetimin, şehrsel kimliklerin korunması ve sürdürülmesine ilişkin sorumluluklarını gerektiğinde yerine getirip getirmediği ile ilgilidir.

Bilindiği gibi, kamu siyasetinin işlevi; açıklık, katılımcılık, çözüm arayıcılık, eylemsellik ve hoşgörü ortamı içinde **ortak toplumsal hedeflerin** belirlenmesine yardımcı olmak, kamu yönetiminin sorumluluğu ise kamu siyasetinin bu temel işlevini yerine getirecek **kurumlaşmaların oluşmasını** sağlamaktır.

Planlama kamu yararı gözetilen bir eylem biçimidir ve bu tanımla ile kamu siyasetinden beklenen işlevlerle çoğu alanda çakışmaktadır. Şehir planlamanın gündeminde yer alan bir çok konu gibi, kimliklerin oluşmasını ve sürdürülmesini sağlayacak eylemler de bu çakışma alanında yer almaktadır, bu nedenle de Türkiye'nin kendine özgü koşulları içinde planlama, şehrsel kimliklerin sürdürülmesine ilişkin olarak siyasetin **paylaşmak zorunda olduğu sorumlulukları**, olması gerekenin üzerinde ve bu alanda kendi görevine ek olarak ayrıca yüklenmektedir.

Kimliklerin sürdürülmesi ile ilgili sorular yerel siyasetin gündeminde sürekli olarak yer almakta ve tartışma konusu edilmektedir. Söz konusu tartışmalarda siyaset aktörlerinin yaklaşımları ile şehir plancıları ve mimarların mesleki-disipliner bakış açıları yoğun bir biçimde uzlaşmazlık ortamında

kalmakta, uzlaşmazlık sorunlarının çözümlenmesi üzerinde durulması kaçınılmaz olmaktadır.

Uzlaşmazlıklar sürekli olarak bazı soruların yanıtlanması arayışlarına da neden olmaktadır. Bu sorular için; Şehir kimliğinin bozulmasının değişik aktörler açısından öneminin ne olduğu? Şehirlerin yaşamsal diğer hedefleri arasında böylesine bir sorunun çözümünün sıralamada nerelerde kaldığı? Şehirde yaşayanların buna duyarlılık derecelerinin ne olduğu? gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Sonuçta teknokratik yaklaşımlarla – yerel siyaset yaklaşımları arasında çözüm yolları bulunup çıkartılması gerekmektedir. Bunun için yukarıda da belirtildiği gibi, siyaset ve yönetim aktörlerinin gerçek dengeleyici rollerini gerektiği gibi kendi üzerlerine alıp teknokrasinin fazladan yüklendiği rolü hafifletmeleri ve onların kendi alanlarında daha verimli çalışmalar yapmalarını sağlamaları gerekmektedir.

Şehirselleşme Dinamikleri ve Kimlik Üzerinde Yarattığı Bunalımlar

Şehirselleşme dinamiklerinin ölçülmesi, planlama yörelerinin bulunduğu çevrenin tüm yapısal özelliklerine uygun karar ve öneriler üretilmesi açısından gereklidir. Bu durum konumuza ilişkin olarak da geçerlidir. Planlama ve tasarımda etkinlik, siyaset ve yönetime ait kurumların işlevlerini gerektirdiği yerine getirebilmelerine, **şehirselleşme dinamiklerini** doğru algılayabilmelerine bağımlıdır. Diğer konularda olduğu gibi söz konusu dinamikler, şehir kimlikleri üzerinde yaratılan **bunalımlarda** da pay sahibidirler. Önce de belirtildiği gibi söz konusu dinamikler yerleşmelerin değişim ve dönüşümlerini yönlendirmektedir. Bu nedenle bunalımların aşılması için, konuya ilişkin tüm aktörlerin kendi rollerine göre dinamikleri değerlendirmeleri, dengeli katkılar sağlamaları beklenmelidir. Dönüşümlerden ve bunların yarattıkları bunalımlardan sorumlu olan dinamikler, basitleştirilerek ele alınacak olursa zaman zaman içiçe, çoğunlukla da bağımsız olarak **toplumsal, ekonomik, fiziksel nitelikleriyle** ortaya çıkmaktadırlar. Dinamiklerin bir kısmı sessiz kalırken, diğer bazıları etkinliği olan **baskılara** dönüşmektedir. Burada kısaca söz konusu baskıların nedensellikleri ve bunalımların aktörleri üzerinde durmak da gerekecektir.

a. Değişim ve Dönüşümün Kimlikler Üzerindeki Yarattığı Baskıların Nedenleri;

Şehir kimlik alanlarının üzerindeki baskıların nedenleri araştırıldığında bir dizi kaynağın öne çıktığı görülmektedir. Bunları sıralamak gerekirse; Planlama ve tasarım yörelerinin üzerinde oluşan nüfus hareket-

leri, yatay ve dikey toplumsal hareketlilikler, kamu yatırım finansmanı dar boğazları, hızlı değişimden kaynaklanan toplumsal değer yargılarına ait çelişkiler, şehirselleşme alanında oluşan rantlar ve özellikle şehirlerin büyümesine paralel olarak yaratılan rantların paylaşımında ki dengesizlikler, kimlik alanlarının çoğunlukla da rant yaratıcılarının risk oluşturduğu noktalarda yer alması, Türkiye'de ki şehirlerde özel sahiplik ve kamu sahiplik farklılıklarının artık giderek çok da önem taşımadığı siyasi ve ekonomik tercih ortamına gelinmiş olunması, cari giderlerini dahi karşılamakta zorluk çeken yerel yönetimlerin istemiyor görünmeleri de vesayet altında bir siyasete gereksinim duymaları, yaşanan ekonomik krizler nedeniyle merkezi yönetimlerin de kamu taşınmazlarını elden çıkararak borç ödeme zorunluluğunda bulunmaları, dış kredi merkezlerinin planlama kurumunu aşarak proje temelli yatırımlara kredi sağlamaları, global siyasetin büyük şehirselleşme olumsuz yansımaları, teknolojik gelişmeler ve bu gelişmelerin yarattığı pazar ve tüketim ilişkilerinin merkezi olarak yönlendirilememesi, bütüncü ve tamamlayıcı karar mekanizmalarının oluşturulamamış olması..... gibi nedenler hızla belirlenebilmektedir.

Bütün bunları dayanıklı ve sürekli bir planlama kurumlaşmasının bulunmamasının sonuçları olarak da sıralamak söz konusudur. Kimlik bunalımlarının ve çözüm olanaksızlıklarının yine aynı nedenlerle ortaya çıkıyor olması, çözüm arayışı yöntemlerinin belirlenebilmesi açısından önemli bir bulgudur.

b. Kimlik Bunalımının Tarafları, Aktörleri; Şehirlerde ortaya çıkmakta olan kimlik bunalımlarının ilgili taraflarının ve aktörlerinin belirlenmesi, genel kuramsal çalışmalar için gereklidir. Ayrıca **üzerinde çalışılacak yerleşmenin özelinde** bu aktörlerin bilinmesi uygulama önerileri açısından zo-

runlu olacaktır. Bu durum, çözüm önerilerinin eylemselleştirilmesi için kaçınılmazdır. Aktörlerin tümünün bunalımdan aynı derecede etkilenmiyor olmaları, karar ve uygulamalara etkili olarak katılabilmeleri açısından sahip oldukları araçların eşit güçte bulunmaması, farklı duyarlılıklar taşımaları, bu tür analizlerin planlama ve şehirselleşme çalışmalarının eylem alanına girmesini nedenlemektedir.

Planlamanın ve siyasetin aktörleri bu konuda yarışan taraflar olmaktadır. Bunları doğrudan etkilemek isteyen, zaman zaman da taraf olduklarının bilincinde olmayıp sadece izleyici konumunu tercih eden aktörler de bulunmaktadır. Şehirlerin tüm yaşayanları gerçekte olayın taraflarıdır. Ancak baskı ve çıkar grupları, rant beklentisinde olanlar ve taşınmaz sahipleri doğrudan etkide bulunmak isteyenlerdendir. Ancak tümü için geçerli olabilecek ortak bir yargı, aktörlerin şehir ve şehirlilik kültürüne sahip olma düzeylerine, evrensel bakış olanaklarına, ve dünya görüşlerine göre değişen bir değerlendirme ve yaklaşım biçimlerine yöneliyor olmalarıdır. Bu durum ise olabildiğince ileriye görebilme uyarıcılarına sahip olan planlılar ile daha çok güne ve çok yakın geleceğe bakmak isteyen siyasetçiler açısından farklı hareket ortamları oluşmasına neden olmaktadır.

İzmir Gündeminde Oluşagelen Kimlik Bunalımlarının Yerel Siyaset ve Şehir Yönetimi Açısından Düşündürdükleri

Çeşitli kaynaklara göre İzmir'in yerleşme tarihinin 5000 yıl öncesine kadar gittiği bilinmektedir. Ege Bölgesi'nin birincil merkezidir. Şehirselleşme alanında uzun bir geçmişin **bölgesel ilişkilerinden** biriken tarihsel izlere sahiptir. **Antik** dönemlere kadar uzanan tarihsel izler ile geniş bir etki alanındaki **dış ticaret ilişkilerinin** yarattığı toplumsal ve ekonomik yapılanma şehirselleşme kimliğine de yansımıştır. Arazi kullanışları ve ulaşım sisteminin de tarihsel

süreç içinde oluşan mekansal izleri taşımakta olduğu gözlemlenmektedir. Üstelik bu tarihsel izlerin büyük bir bölümü kaybedilmiş olmasına karşın çeşitli biçimlerde kendilerini gösterebilmektedirler. Yakın dönemlere kadar değişkenlik göstererek gelişmiş siyasi ve yönetsel oluşumlara bağlı karar ve denetim odakları, **şehirselleşme kimlik birikimlerini** doğrudan etkilemiştir.

Yakın dönemin gündemleri incelendiğinde ise, sivil toplum kuruluşlarının, mimarlar ve şehir plancıları odaları yerel birimlerinin, ayrıca yerel siyaset ve yönetim kurumlarının eylem ve gündemlerinde şehirselleşme kimlik birikimlerine ilişkin tartışmaların yoğun bir biçimde yer aldığı belirlenmektedir. Üstelik bütün bu tartışmaların zaman zaman gündemde yer tutmayı sürdürmesine karşın şehir ve şehirliliğinin olumlu bir kazanıma dönüşmemiş olması da bu kadar emeğin boşa gittiği izlenimini vermektedir.

Yukarıda belirtilen izlerin yalnızca mekansal olanları gözlemlendiğinde Konak-Kemeraltı, Alsancak, Karşıyaka, Bornova ve Buca'da yer alan şehirselleşme sit unsurları ile Bayraklı, Kadifekale ve Agora'da beliren arkeolojik sit unsurları, bu konuya ilişkin çok önemli örnekler arasında yer almaktadır. Ayrıca Fuar ve Kültürpark, İzmir Limanı, yüksek yapı uygulamaları ve Balçova-Narlıdere tarım alanlarının üzerine geliştirilen çalışmalar da bunlara eklenmelidir. Bu tartışma konuları **genel anlamda şehir planlama sisteminin sorun çözüm sürecinde** ele alınması gereken nitelikler taşımaktadır. Bu sayılanların büyük bir bölümü aynı zamanda **İzmir'in kimlik bunalımları** üzerine yapılan tartışmalarda da yer almaktadır.

Kordon'da dolgu ve transit yol geçişine ait proje uygulaması, Kemeraltı tasarımı ve uygulamaları, Konak'da denizden dolgu ile elde edilen arazi üzerinde "Galeria Projesi" adlı bir ticari proje uygulaması, Konak'da yine dolgu alan üzerinde bir köprü-lü kavşak projesi ve uygulaması, Konak'dan metro geçişinin güzergahına ilişkin tartışmalar, metronun Fevzipaşa Bulvarı'ndan geçişi sırasında ortaya çıkan antik heykellerin gündeme getirdiği tartışmalar, Balçova – İnciraltı ve Narlıdere'deki tarım alanının iskan sınırları içine alınması isteği üzerine tartışmalar, Konak Meydanı – Konak Camii ve Saat Kulesi'ni içine alan yöre üzerine geliştirilen tasarımlar, görüş ve düşünceler, yine Konak'da taşıt trafiğinin zemin altına alınması üzerine geliştirilen proje uygulamaları; bunlara benzer örnekleri giderek çoğaltmak mümkündür.

Bütün bu tartışmalar İzmir'in yerel planlama, siyaset ve yönetim gündemini oldukça ağırlıklı bir biçimde işgal etmesine karşın elde edilen olumlu bir sonuç bulunmamaktadır. Aynı ilişkiler düzeni ve ele alış biçimlerinin sürdürülmesi halinde ise ileriye dönük olarak daha olumlu sonuçlar elde edilebileceğine dair ip uçları da bulunmamaktadır.

Öneriler

Bu durumun ortaya çıkmasına ilişkin çeşitli nedenler sıralanabilir. Ancak bunların başında gelen en temel neden, kimliklerin korunması ve sürdürülmesine ilişkin tüm gündem ve tartışma ortamının oluşmasında **şehir ve şehirliliğinin yararını ön planda tutacak bir katılım ve planlama kurgusunun** gerektiği gibi tasarlanıp uygulamaya konulmamasıdır.

Tartışma gündeminde bu yönde olumlu sonuçların alınabilmesi ise bunun tersine, şehrin ve şehirlilerin kısa ve uzun vadeli tüm yararlarını gözeten akılcı bir tartışma kurgusunun tasarımıyla yerel planlama ve siyasetin bu çerçeveye yerleştirilmesidir.

İzmir'de bugün şehirselleşmenin ve bölgesel ilişkilerin tarihsel gelişme süreci de dikkate alındığında, tüm bu alanı yönlendirecek, dengeli bir gelişme biçimine kavuşturacak, mekansal gelişimini sağlayacak ve denetleyecek bir planlama-uygulama anlayışına, bunu amaçlayan bir kamu oyu baskısına ve siyaset anlayışına sahip olmadığı görülmektedir.

Böylesi bir bütünsel planlama-uygulama anlayışının kurumlaşması, tarihsel izlerin ve şehirselleşme kimliğinin sürdürülmesine alt yapıları de güçlendirecek ve bu konudaki emek ve girişimlerin de verimli sonuçlara dönüşmesini sağlayacaktır.

Dengeleyici temel görev ve sorumluluklar siyaset ortamınca yerine getirilmelidir. Eğer siyasetçi ve yöneticiler bu rollerini gereğince üzerlerine alırlarsa, bu konuda olması gerekenin de üzerinde yükümlülükler taşımakta olan plancılar gerçek planlama işlevlerinde daha da verimli olacak biçimde yer alabileceklerdir.

Bölge, alt bölge ve metropoliten etki alanı planlama çalışmalarına yeniden ağırlık kazandırılmalıdır. Ancak söz konusu planlama girişimleri yönetim, kurumlaşma ve denetim mekanizmalarıyla da güçlendirilmelidir.

Mutlaka güçlü ve etkin halk katılım sistemleri kurgulanmalıdır.

Özellikle de büyük şehirlerde ortak merkezi muhasebe sisteminin kurgulanması, maliyet-fayda analizlerinin yapılması ve bunun uygulamada ve denetimde araç olarak kullanılması, planlama-programlama ve bütçe sistemlerinin oluşturulması, proje temelli değil planlama temelli uygulamalara yönelmesi amaçlanmalıdır.

5000 yıllık bir geçmişi olduğu söylenen bir şehirselleşmenin önemli bir dünya mirası olduğu üzerinde durulmalıdır. Bu nedenle söz konusu izlerin ve şehirselleşme kimliklerinin ülke ve dünya ölçeğinde tanıtılması, bunların sürdürülmesine ilişkin girişimlerin önemli bir dayanağı olacaktır. □

Genel Kaynaklar:

1. **İzmir Metropoliten Planlama Çalışmaları**, (Basılmamış Kurumsal Rapor) İ.M.P.B.1978
2. **Metropoliten Planlama Deneyimleri / İzmir**, İMPB, Türkiye'de Metropoliten Planlama Deneyimleri Semineri – Ekim 1978 – İstanbul.
3. **Ege Bölgesi – Bölgesel Gelişme, Şehirselleşme, Yerleşmeler**. İmar ve İskan Bakanlığı - 1970 / Ankara.
4. **Beyru, Rauf** – 18. ve 19. y.y.'da İzmir – 1973 / İzmir.
5. **Kıray, Mübcecel B.** – Örgütlenemeyen Kent: İzmir - 2. Baskı - 1998 / İstanbul.
6. **Beyru, Rauf** – 19. Yüzyılda İzmir'de Yaşam - 2000 / İstanbul.
7. **Beyru, Rauf** – İzmir Şehrinin Gelişme ve Planlama Tarihiçesi. (Basılmamış Kurumsal Rapor) İ.M.P.B. - 1972 – İzmir.
8. **Ege Mimarlık Sayı No 92 /1** (Kemeraltı Özel Sayısı) Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayını - İzmir 1992

Proje Yönetimi Uygulamalarının Yapımda Kullanımını Etkileyen Faktörler

H. Murat GÜNAYDIN

Yard. Doç. Dr. İ.Y.T.E Mimarlık Fakültesi

Günümüzde bütün üretim alanlarında olduğu gibi, yapı üretiminde de kıt olan kaynakların en rasyonel şekilde kullanılması, büyük boyutlara ulaşan barınma gereksiniminin karşılanmasında bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kaynakların rasyonel kullanımının da iyi bir yönetim ve uygulama stratejisi ile sağlanabileceği şüphe götürmeyen bir yaklaşım olacaktır. Proje yönetimi anlayışı da, bu üretimdeki, rasyonellik için girilen çabalar bütünü olarak açıklanabilir. Kaynak ve kapasite kullanımında optimizasyonu ve akılcılığı sağlamaya çalışan proje yönetimi uygulamalarının, yapı üretiminde kullanılmasını etkileyen faktörlerin belirlenmesi bu makalenin amacını oluşturmaktadır.

Proje Yönetimi Genel Tanımı

Proje yönetimi tanımına gelmeden önce, proje ve yönetim kavramlarını açıklamak yerinde olacaktır.

Proje, mimari düşünce çerçevesinde, tasarım çıktısı olarak algılanabilir. Ancak genel tanım olarak projeler, içinde; orijinallik, zaman ve belirli bir amacı barındıran faaliyetlerdir. Buradan, projeyi, belirli bir amaç doğrultusunda, benzersiz bir ürünü yaratmak için girişilmiş geçici çabalar olarak tanımlamak mümkündür. Tanımdaki geçici kelimesi, projelerin bir sona erme noktası olduğunu belirtmektedir. Bu nokta, düşünülen amaca ulaşılan yada ulaşmanın mümkün olmadığı farkına varıldığı noktada olabilir; ayrıca geçicilik, sürenin kısa olduğunu ifade etmemektedir. Birçok arge projesi yıllarca sürebilmektedir.

Benzersiz kelimesi ise, her projenin mutlaka farklı yönlerinin bulunduğu anlamına gelir. Projelerde, tekrarlanan işlemler ile üretim, projenin benzersizlik özelliğini etkilemez. Sonuçta bu benzer yapıların sahipleri, tasarımcıları, yapımcıları vb. farklıdır. Bu bağlamda, birçok uğraşı proje olarak algılanabilir. Nitekim Günaydın'ın da (2000) belirttiği üzere çay demlemede, Mars'a robot göndermekte birer projedir¹. Hepsinin bir amacı, orijinalliyi ve belirli süreleri vardır.

Serdar BOLPOSTA

Y. Mimar

Yönetim ise, belli bir amaca ulaşmak için kaynakların en rasyonel şekilde kullanılmasının sağlanması, amaca ulaşmak için yeni kaynak ve yolların bulunması işidir. Ancak yönetimi, idare ile karıştırmamak gereklidir. İdare (administration) elde var olan kaynak ve kapasiteyi, ihtiyaç duyulan ürüne veya üzerinde çalışılan sürece yettirmek uğraşdır. Yönetim (management), eldeki var olanla yetinmeyip, yeni kaynaklar ve çözümler üretme çabasıdır. Yönetici, geleceğe dair sürekli tahminlemeler yapar ve bunları akılcı kaidelere (finansal analizler vb. ile) oturtmaya çalışır. Ardından da, tahminlere dayalı bu kararların süresinde gerçekleştirme yüzdelerine göre, devamlılığını veya revizyonunu geri beslemeler ile sağlar.

Buradan da proje yönetimi için bir tanımlama yapılırsa, benzersiz ve bir kez uygulamaya konulan projelerin süre, maliyet, kapsam ve bunların odağındaki kalite hedefleri dahilinde tamamlanması ve bir miktar önüne geçerek aşılması için, eldeki varolan veya yaratılan kaynak ve kapasitenin en rasyonel şekilde belirli metotlar yardımı ile kullanılması olarak belirtilebilir.

Tarihsel gelişim olarak proje yönetimine bakılırsa, ilk olarak, 1911 yılında Frederick Taylor'ın hareket etütleri çalışmaları ile başladığı söylenebilir. Ancak yönetim bilimciler, proje yönetiminin asıl doğuşu ve bilim konusu haline gelişini, II. Dünya savaşı ile başlayarak 1950 - 60'lı yıllar olarak göstermektedirler. Proje yönetimi bu yıllarda, ilk etapta savunma sanayiinde ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Yine bu yıllarda geliştirilen, planlama teknikleri olan, C.P.M. ve P.E.R.T. ile de işlerlik kazanmıştır. Ardından proje yönetimi; ilaç, kimya vb. sektörlerde de kendine yer bularak gelişimini sürdürmüştür. 1960 - 70'lerde ağırlıklı olarak ardıl ve birbiriyle ilişkili faaliyetlerin, söylenen teknikler ile planlanması şeklinde düşünülen proje yönetimi, günümüz itibarıyla tüm sürecin planlandığı ve içerisinde birçok yönetim fonksiyonunun birleştiği, büyük takımlar ile uygulanan bir kavram haline gelmiştir. Proje Yönetimi Enstitüsü'ne (P.M.I.) göre proje yönetimi bilgi alanları 1996 itibarı ile şu şekildedir²:

- Projelerde Tümleştirme Yönetimi
- Projelerde Kapsam Yönetimi
- Projelerde Süre Yönetimi
- Projelerde Maliyet Yönetimi
- Projelerde Kalite Yönetimi
- Projelerde İnsan Kaynakları Yönetimi
- Projelerde İletişim Yönetimi
- Projelerde Risk Yönetimi
- Projelerde Temin Yönetimi

Proje yönetim sürecinin aşamaları ise, genel kabulü ile şu şekilde belirtilebilir:

1. Tanımlama (Başlatma)
2. Planlama
3. Uygulama
4. Kontrol
5. Kapatma (Bitirme)

Yukarıdaki evreler yönetim sürecindeki her dönem için tekrarlanır. Örneğin inşaat projelerindeki tasarım dönemi, yapıım dönemi, kullanım dönemi vb. gibi. Böylece bir bina projesinin yönetim süreci için, fizibilite ve tasarımdan başlayıp yıkıma kadar geçen yaklaşık 50-70 yıllık bir süreden bahsetmek yanlış olmayacaktır. Yukarıdaki süreçte tanımlama evresi, proje başlangıcında projenin her yönüyle gözler önüne serildiği evredir. Bu aşamada süre, maliyet, kapsam ve kalite hedeflerinde proje tanımlanarak başlatılır. Ardından birtakım teknikler ile, süre, maliyet vb. tahminlemelerin yapıldığı planlama evresine geçilir. Buradan çıkan veriler paralelinde sürekli kontrollü uygulama aşaması başlar. Planlama, uygulama ve kontrol arasında bir döngü vardır. Bu döngü kurumsal öğrenmenin temelidir. Projenin ilerleyişine göre raporlar analiz edilerek hedeflerden sapma, geri besleme yoluyla önlenmeye çalışılır. Ardından da dönemin sona erme kararı verilerek kapatılır ve (varsa) yeni döneme geçilir. Dolayısıyla proje yönetim süreci statik değil, dinamikdir. Ülkemizdeki proje yönetim uygulamalarının bir kısmında süreç planlaması statik olarak ele alınmaktadır. Bu da proje yönetim uygulamalarının şekilsellikten ileri geçemediğini göstermektedir.

Proje Planlama Teknikleri

Proje planlama teknikleri genel kabul olarak üç başlıkta belirtilebilir³. Bunlar:

- Çubuk diyagramları
- Devre diyagramları
- Ağ diyagramları

şeklinde. Yukarıda sıralanan başlıklar dışında başka birtakım tekniklerde bulunmaktadır. Ancak genellikle bu üç başlık altındaki tekniklerin kullanıldığı söylenebilir. Bu makalede kısaca ağ diyagramlardan bahsedilecektir. Ağ diyagramları, proje planlamada kullanılan, projedeki faaliyetlerin birbirleriyle ilişkisini ve bağlantısını gösteren ve zaman hesabı ile hangilerinin süreçte kritik eylemler olduğunu izlemeye yarayan girdiler olarak tanımlanabilir. Bunlar içinde en çok bilinenleri C.P.M. ve P.E.R.T.'tir. Basitçe, kesinlik arz eden, yani projedeki faaliyetlerin oluşumunun herhangi bir faktöre bağlı olmadığı durumlarda C.P.M., sürecin ilerlemesinin bazı faktörlere bağlı olduğu ve dolayısıyla birtakım olasılıkların bulunduğu projelerde de P.E.R.T.'ün kullanıldığı söylenebilir. Her iki teknikte de düğüm noktaları ve oklar ile faaliyetler gösterilir ve zaman hesapları ile kritik olan işlemler bulunur. Günümüzde bu teknikleri bünyesinde barındıran; Primavera Project Planner, M.S. Project gibi bilgisayar programları kullanılmaktadır ve bunlar proje yönetimi ve planlarının işlerini büyük ölçüde kolaylaştırmıştır.

İşte dünya üzerinde bu tür gelişmeler sürerken ve proje yönetiminin yapı endüstrisine de adaptasyonu artmaktayken ülkemiz açısından böyle gelişmelerden bahsetmek bilindiği üzere pek mümkün değildir.

D.İ.E. (1995) verilerine göre, inşaat sektörünün G.S.M.H. üzerindeki etkisi %4 - 5 gibi büyük bir düzeyde olan ülkemizde, kaynak ve kapasitenin rasyonel kullanımını sağlayan proje yönetimi kavramı etkin olarak uygulanmamaktadır⁴.

Proje Yönetiminin Yapıda Kullanımını Etkileyen Faktörler

Projelerde değişkenlerin belirlenmesinde ve farklı alternatifler arasında seçim yapmayı bilimsel ve rasyonel bir şekilde ortaya çıkarmak ve tahminler oluşturmak için bazı teknikler geliştirilmiştir. Bu teknikleri:

- Analitik,
- Bulgusal,

teknikler olarak ayırmak mümkündür. İlk maddenin içerdiği tekniklerde, sonuca ulaşmak için birtakım matematiksel analizler ve hesaplamalar kullanılmaktadır. İkinci madde deki teknikler ise, hatları daha az belirgin olan konularda tahminlemeler ve olasılık hesapları ile fikir sahibi olmak için kullanılmaktadır. Bunlardan bazılarını saymak gerekirse; Delphi metodu, gelişim eğ-

risi, trend analizi, çapraz etkileşim analizi söylenebilir. Bu makalenin konusunu oluşturan araştırmada Delphi metodu uygunluğu sebebi ile kullanıldığından açıklamakta fayda görülmektedir.

Araştırma Metodu

Delphi tekniği ; karar vermede ve özellikle uzun dönemli öngörümlemelerde etkin olarak kullanılan bir tekniktir⁵. Bu teknikte yalnız bir kişinin değil konu üzerinde otorite ve uzman olduğu düşünülen birçok kişinin görüşlerine başvurulur. Her uzmana görüşleri ayrı ayrı sorulur,ve hiçbir uzman bir diğer uzmanın kim olduğunu bilmez. Bütün yanıtlar toplandıktan sonra aracı durumunda olan bir kişi yanıtları özetler ve eğer yanıtlar arasında çok büyük farklılık varsa bunların nedenlerini de soran bir mektupla uzmanlara geri gönderir. Bu özet yanıtları inceleyen uzmanlar tekrar görüşlerini bildirirler. Turlar,bütün uzmanların görüşlerinin ortak bir noktaya ulaşmasına kadar devam eder. Yapılan araştırmalara göre, genellikle üçüncü turdan sonra ortak bir görüşe yaklaşıldığı görülmüştür. Delphi tekniğinin başarılı biçimde kullanılabilmesi için:

- Yeterli zaman olması,
- Uzmanların yeterli bilgiye sahip olmaları,
- Uzmanların aynı zamanda yeterli iletişim becerisine sahip olmaları,
- Uzmanların çözümüne çalışacakları sorun için(öngörümleme) güdülenmiş olmaları gerekir.

Proje yönetiminin kullanımını etkileyen faktörler, D.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yapı Bilgisi Ana Bilim Dalı bünyesinde, Yard. Doç Dr. Neslihan Güzel yönetiminde ve İ.Y.T.E. Mimarlık Fakültesi öğretim üyesi Yard. Doç Dr. H. Murat Günaydın danışmanlığında Mimar Serdar Bolposta tarafından hazırlanan yüksek lisans tezi kapsamındaki , literatür taraması ve konusunda uzman meslek sahipleriyle görüşmeler sonucu tesbit edilmiş olan araştırma sonuçlarına dayanmaktadır⁶. Tez çalışması kapsamında, araştırma sonucu çıkan veriler bir anket düzeninde oluşturulup Delphi tekniği ile tekrar uzmanlara sorularak, sebeplerin probleme etki düzeylerinin açığa vurulması amaçlanmıştır. Uzmanlar, mesleğinde en az iki yıl şantiye tecrübesine sahip, konvansiyonel sistem ile konut yapıları üretiminde çalışmış, inşaat mühendisi veya mimarlar arasından seçilmiştir.

Kılıçık diyagram kullanılarak problemin tanımlanması yapılmıştır. Şekil 1'deki kılıçık diyagramdan da anlaşılacağı üzere problemin altı (6) ana başlık altında toplam onaltı (16) sebep tarafından etkilendiği ortaya çıkmaktadır. Bu sebepler uzman görüşlerini yansıtmakta olup, doğal olarak proje yönetiminin kullanımını etkileyen tüm sebep-

leri içermemektedir. Ancak, uzmanların (mimar ve mühendisler) alanları ve tecrübeleri göz önüne alındığında bu listenin yeteri kadar kapsamlı olduğu görülecektir. Bunlar:

1. Yöneticinin eğitim geçmişi
2. Yöneticinin kişisel özellikleri
3. İnşaat sektöründeki belirsizlikler
4. Uygulayıcı, müteahhit ya da taşeron şirketlerin yönetsel özellikleri
5. Modern dünyanın gereği olan iletişim teknolojileri
6. Yapım sistemi ve teknolojisi
7. Toplumun sosyo – kültürel anlayış yapısı
8. Uygulayıcı şirketlerin finansal durumları
9. Toplumdaki iş ahlakı anlayışı
10. Yerel yönetim bürokrasisi
11. İşçinin – ustanın kalifiyeliği ve eğitimi
12. Şirketin sahip olduğu malzeme ve ekipmanların durumu
13. Kullanılacak olan malzemelerin kalitesi
14. Ülke genelinde yürürlükte olan kalite ve standartların düzeyi
15. Teknik kadro içindeki uzmanlaşma ve işler üzerindeki takım çalışması
16. Tasarımın uygulanabilirlik derecesi,

olarak sıralanabilir. Araştırma iki bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde, onaltı faktörün proje yönetimi tekniklerinin kullanımına etki derecesi, ikinci bölümde ise bu onaltı faktörün her birinin yapım sürecinin; süresine, maliyetine ve kalitesine etki derecesi araştırılmıştır, bu çalışma da ileriki bir makalede ele alınacaktır. Araştırma da uzmanlara bir anket düzeninde sorulan sorulara konuya etki derecesine göre 1(önemsiz) – 5(önemli) arasında cevap vermele-ri istenmiştir. Sekiz uzmana sorulan bu soruların cevaplarının istenilen güvenilirlikte olması için de standart sapmalarının,Arditi ve Günaydın'ın (1999) yapmış oldukları araştırma sonucuna dayanarak az sayıda, sınırlı bir katılımcı olmasından ötürü, 0.75 değerinin altına düşürülmeye çalışılmıştır 7. Sorunun standart sapması 0.75'in altında bir değere ulaşmaya kadar sorular 1-3 kez sorulmuştur.

Araştırma

Bu çalışma sırasında bütün faktörlerde 0.75 standart sapma değeri altında kalınarak faktörlerin etkileri hakkında uzman görüşlerinde güvenilir değerde bir fikir birliği içinde oldukları görülmüştür.

Araştırma sonuçlarının görülebileceği tabloda; 1. Kolon etki eden faktörleri, 2. Kolon faktörlerin anketteki soru numarasını, 3. Kolon faktörün etki seviyesini, 4. Kolon faktörün etki derecesini ve 5. Kolon da, faktör hakkında uzmanların verdikleri cevapların

Faktörler	Soru Numarası	Etki Seviyesi	Etki Derecesi	Std. Sapma
1	2	3	4	5
Şirketin Yönetim Karakteristikleri	4	1	4.63	0.52
Finansal Problemler	8	2	4.38	0.52
İş Ahlakı	9	3	4.25	0.46
Sektörel Belirsizlik	3	4	4.25	0.71
Bürokratik Engeller	10	5	3.75	0.71
Takım Çalışması	15	6	3.63	0.52
Yöneticinin Eğitim Geçmişi	1	7	3.38	0.52
Tasarımın Uygulanabilirlik Derecesi	16	8	3.38	0.52
Toplum Yapısı	7	9	3.38	0.74
Yöneticinin Kişiliği	2	10	3.00	0.53
İşçinin Yeterlilik Derecesi	11	11	2.88	0.35
Teknoloji	5	12	2.75	0.71
Malzeme ve Ekipman Yetersizliği	12	13	2.63	0.52
Kalite ve Standartların Düzeyi	14	14	2.63	0.74
Yapım Sistemi	6	15	1.88	0.35
Malzeme Kalitesi	13	16	1.63	0.74

Not: Sorular 8 adet konusunda uzman, inşaat mühendisi ve mimara sorulmuştur. Etki derecesi aralığı 1 - 5 : 1 önemsiz, 5 çok önemli

Tablo 1. Yapı üretiminde proje yönetimi uygulamalarının kullanımını etkileyen faktörler

birbirine göre ne durumda olduğunun anlaşıldığı, standart sapma değerlerini göstermektedir. Tablo 1. de ki onaltı adet faktörün ilk beş maddesine bakılacak olursa, etki derecesi en yüksek olarak ankette 4 numara ile belirtilen, şirketin yönetim karakteristikleri maddesinin geldiği görülmektedir. Bunu sırayla; finansal problemler, iş ahlakı, sektörel belirsizlik ve bürokratik engeller şeklinde belirtilen faktörler izlemektedir.

Şirketlerinde üst düzey yönetici konumunda bulunan uzmanların 4 numaralı (şirketin yönetim karakteristikleri) faktör için böylesine yüksek değerde bir cevap vermiş olmaları üzerinde durulması gereken bir noktadır. Araştırmaya katılmış olan bu uzmanların büyük bir kısmı proje yönetimi hakkında az ya da çok bilgiye sahip olduklarını belirtmişlerdir, ayrıca şantiyedeki yönetim bürolarında dosyalanıp kaldırılmış olan birtakım süreç programlama tabloları da bulunmaktadır. Bu programları uygulatacak şantiye şefleri (proje yöneticisi) kendileri oldukları halde, uygulanmaması, şantiye şeflerinin asıl yetkili olmadıklarını, asıl şantiye yöneticilerin şirketin finansman sağlayıcıları yani patronların olduğu gerçeğini ortaya çıkartmaktadır. Bu kurumsal ve modern şirket anlayışına ters düşen bir olgudur. Ayrıca bu durum proje yönetiminin uygulanmasının üst seviye yönetimin bunu kabul etmesine bağlı olduğunu göstermektedir.

Bunun yanında şirketin finansman yapısının da uygulamadaki önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Yapım sürecinin programlanması işlemleri önemli miktarda yetiş-

miş kaliteli teknik işgücü ve kaynak gereksinimi duymaktadır. Ancak yatırım maliyeti yüksek olan bu işlemin, yapım süreci içerisinde gereksiz veya yanlış birtakım kaynak kullanımını engelleyeceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Böylece, başlangıçta yüksek ve gereksiz bir maliyet olarak görülen bu tür harcamalar, süreç içerisindeki ısrafı ve belirsizlikleri kaldıracığından, şirket için finansal yönetimi rahatlatıcaktır. Sonuçlardaki diğer bir ilginç nokta ise sosyal bir faktör olan iş ahlakı başlıklı maddenin, üçüncü sırada yüksek bir seviyede etki derecesinin olmasıdır. Ayrıca standart sapma değeri de düşük bir derecede çıkmıştır. Bunun anlamı da, uzmanların bu konu hakkında görüş birliği içinde oluşudur. Böyle bir soyut kavramın analitik sayılabilecek proje yönetimi olgusunun uygulanmasına yüksek derecede etkili olması, konunun ne kadar karmaşık olduğuna dair bir kanıt olarak algılanabilir. Bu aynı zamanda proje yönetimi uygulamalarının karşılıklı güven ortamında gelişebileceğini göstermektedir. Uzmanların iş ahlakını bu derece etkili görmeleri, bu konunun yapım sektöründe önemli bir sorun olduğuna işaret olabilir.

Dördüncü sırada gelen sektörel belirsizlik de etkisi yüksek olan bir diğer faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Piyasa koşullarının belirsiz olmadığı bir ortamda geleceği tahminlemek ve buna göre bir program oluşturmak imkansız olmasa da güvenilirliği ve uygulanabilirliği düşük olabilir. Ancak inşaat sektörünü her an tedirgin eden belirsizlik, doğru bir kriz yönetimi anlayışı ve stratejisi ile

çözümü mümkün olabilecek bir unsurdur. Bu çerçevede, sektördeki belirsizliklerin azalmasının, proje yönetim uygulamalarına pozitif yönde etki edeceği söylenebilir. Dikkat edilmesi gereken bir nokta da, sektörel belirsizliğin ülke ekonomisinden ve bürokrasisinden ayrı düşünülmemeyeceğidir. Bu görüşü destekler şekilde, beşinci sırada gelen bürokratik engeller başlıklı faktör ise, hemen hemen tüm sektörlerdeki şirketlerin ortak sorunu olan ülkesel bir sorun olarak belirtilebilir. Bu faktör için, yönetim açısından çevresel girdi olarak alınıp, proje planlamasında, bürokratik işler ve ilgili faaliyetlerin, süreleri açısından gerçekçi bir şekilde programa yerleştirilmesi, en akılcı yol olarak görülebilir.

Proje yönetimi uygulamalarına az seviyede etki eden faktörler ise; teknoloji, malzeme ve kalitesi başlığı altında bulunan faktörlerdir. Sıralanacak olursa (bkz. Tablo 1.); teknoloji (yapım ve iletişim teknolojileri), malzeme ve ekipman yetersizliği, kalite ve standartların ülke bazındaki düzeyi, yapım sistemi ve malzeme kalitesi şeklindedir. Bu sonuçlar da yine araştırmanın ilk aşamasından itibaren alt sıralarda yerlerini almışlardır. Kapasite planlamasında kaynaklar ve kapsam belirlenerek programa adapte edilirken bir dengeleme yapılmasından ötürü ekipmanlar ve kalite ile ilgili olan faktörlerin bu şekilde konumlanması olağan bir durum olarak algılanmalıdır. Çünkü, bunlar şirketin kendi bünyesinin belirleyiciliğinin yüksek olduğu faktörlerdir. Etkilerinin azlığı bu şekilde açıklanabilir.

Burada yapım sistemi ve bundan kaynaklanan sorunlar ile teknoloji (12.sırada) kullanımının etki derecesi olarak sonlarda çıkması araştırmanın ilginç sonuçlarındandır. Aslında proje yönetimi ile iletişim teknolojileri ve yapım teknolojisi arasında önemli bir bağ olduğu düşünülmektedir. İletişim teknolojilerinin, yöneticiye özellikle programlama ve kontrol aşamalarında önemli kolaylıklar sağladığı açıktır ancak yapılmış olan benzer çalışmalarda da, teknoloji faktörünün bu çalışmada olduğu gibi proje yönetimi ve ilgili dallarında pek fazla etkili bir faktör olmadığı ortaya çıkmaktadır⁷. Teknoloji bir sistemin aracıdır, amacı değildir. Proje sürecinin aşamalarında teknolojinin kullanımı yönetsel açıdan, işleyişi, iletişimi vb. kolaylaştırmaktadır ancak süreçte karar alıcılar ve uygulayıcılar makine, bilgisayar vb. değil, yöneticiler, yani insanlar ve bunların oluşturduğu yönetim sistemidir. Alınan kararın doğruluğu, uygulanabilirliği ya da yanlışlığı konusunda teknoloji bir katkıda bulunamaz. Sadece işleyişte bir katalizör gibi görev yapar. Eğer yöneticinin mantık yapısı, modern çağın gerekleri doğrultusunda değilse, teknolojinin hiçbir işe yaramayacağı söylenebilir. Halihazır bir süreçte bir teknolojiyi monte etmektense, teknolojinin getirdiği imkanları göz önüne alarak sistemi yeniden yapılandırmak ve teknolojiyi bu şekilde sürece entegre etmek daha uygun olacaktır.

Sonuçlar

Yapımda proje yönetiminin kullanılmasını etkileyen faktörlerin araştırıldığı bu çalışmanın sonuçlarını kısaca özetlemek gerekirse; proje yönetiminin ve bunun tekniklerinin orta büyüklükteki inşaat şirketleri için kullanılmadığı sonucuna ulaşılabilir. Bunun sebebi ise uzmanlar ile yapılmış olan araştırma sonucuna dayanılarak, toplu-

mun sahip olduğu sosyal ve kültürel anlayış, ülkenin mevcut fiziki ve mali yapısı (enflasyon, bürokrasi) ile bunun paraleline şirketin yönetim kademesinin tutuculuğu ve takım çalışması düşüncesinin tam olarak yerleşmemesi olarak belirtilebilir. Bunun yanı sıra inşaat sektörüne teknik insan yetiştiren okulların konuya yeteri kadar önem vermemesi de bir diğer unsur olarak araştırmanın sonuçları arasında sayılabilir.

Kısaca sonuç tabloya göre (Tablo 1.) proje yönetimi tekniklerinin, yapı üretiminde kullanımını etkileyen ana faktörlerin önemli oranda şirketin yönetim karakteristikleriyle ilgili olduğu ortaya çıkmaktadır. Proje yönetim tekniklerinin etkin olarak kullanılmadığı göz önüne alınırsa bu araştırmaya konu olan orta büyüklükteki inşaat firmalarından amatör mantık ile geleneksel olarak yöneticinin tecrübesi üzerine kurulu bir yönetim olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca buradan çıkarılan bir diğer sonuç da, bu tür inşaat firmalarında doğru bir personel görev tanımının net şekilde belirlenmemiş olmasıdır. Teknik personelin asıl yapacağı organizasyon ve yönetim görevinin yerine genellikle bir formen olarak çalıştığı görülmektedir. Fakat tabii ki bunun salt, kendi başına bir unsur olmadığı da açıktır. Araştırma sonuçları, ülkesel durumun etkisinin de fazla olduğunu göstermektedir. Ancak yönetim stratejileri oluşturulurken bu faktörlerin çevresel girdi gibi alınarak projenin işleyişinde riskler önceden belirlendiği için riskler gerçekleştiğinde bu duruma karşı önlem alınmış olduğundan projenin göreceği zarar minimumda atlatılabilir.

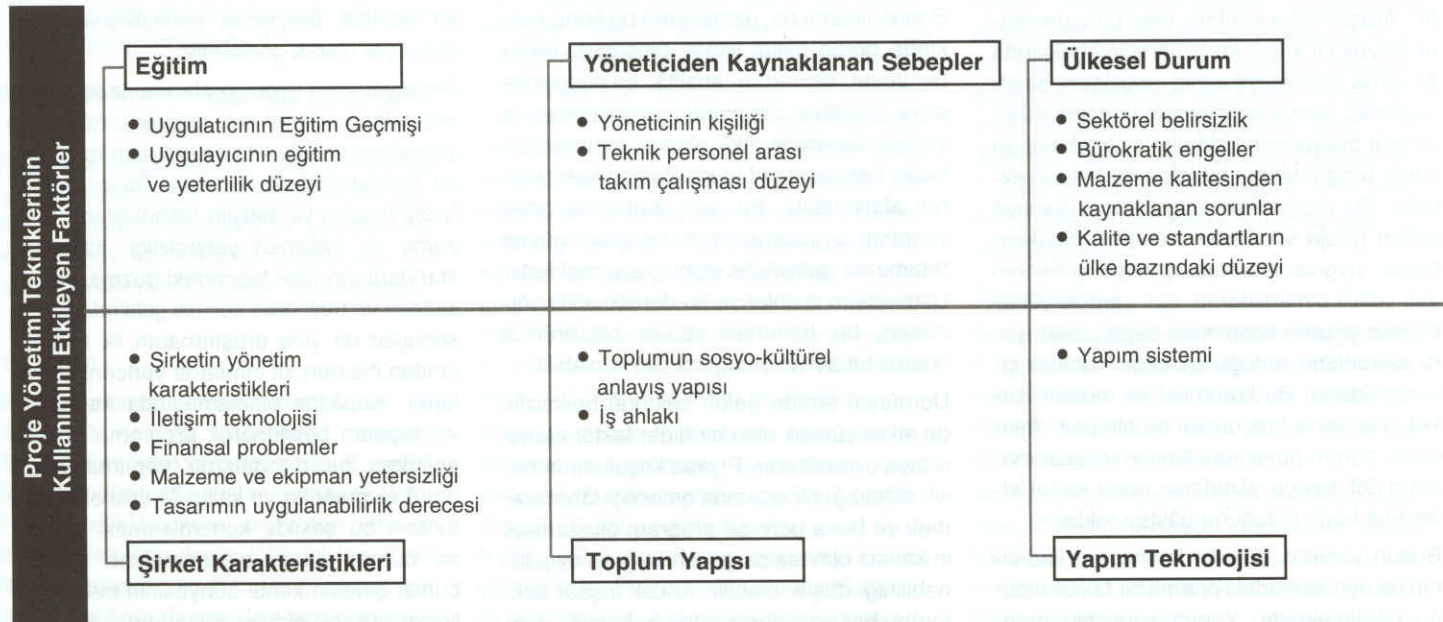
Araştırma sonucu, proje yönetiminin yapımda kullanımını en az etkileyen faktörlerin; malzeme, kalitesi ve teknoloji ile belirtilmiş olan faktörler olduğu ortaya çıkmıştır. Buradan da proje yönetiminin kullanımının, ya-

pımda kullanılan yapım sistemi, makine - ekipman ile, çimentonun, seramiğin tuğlanın vb. yapı malzemelerinin kalitesi ve standartları ile bir ilgisinin bulunmadığı söylenebilir. Dolayısı ile çevresel birer unsur olarak belirtilebilecek bu faktörlerin etkilerinin olmayışı, proje yönetimi uygulamalarının, şirketin kendi iç dinamikleri ile büyük ölçüde ilgili olduğunu göstermektedir.

Bu sonuçlar göz önüne alındığında, ülkemizde inşaat sektöründe proje yönetiminin etkin olarak kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Nedenleri incelendiğinde bunun, ülkesel, organizasyonel ve kişisel bazda pek çok nedeni olduğu anlaşılmaktadır. Orta ve uzun vadede ülkemizdeki proje yönetim uygulamalarının bu faktörlerdeki değişime bağlı olarak şekilleneceği söylenebilir. Proje yönetim tekniklerinin uygulanması, ülkesel, sektörel ve kişisel bazda pek çok yarar sağlayacaktır. İnşaat sektöründeki kalite ve verimlilik düzeylerini pozitif yönde etkileyecek, ülkesel kalkınmanın lokomotiflerinden olan inşaat sektörünü de geliştirecektir. □

Kaynaklar:

1. **Günaydın, H.M.**, (2000). Mimarlık Mesleğinde Proje Yönetimi. Ege Mimarlık, İzmir.
2. **P.M.I.**, (2000). Project Management Body of Knowledge. Newton Square. Pennsylvania, U.S.A.
3. **İ.T.Ü.**, (1984). Yapım Yönetimi ve Ekonomisi Ders Notları. İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
4. **Ölçer, M.**, (1996). İnşaat Sektöründe Proje Yönetimi ve Sorunları. D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enst., İzmir.
5. **Budak, G. et. al.**, (2001). İnsan Kaynakları Yönetimi. Şafak Matbaacılık Ltd., Ankara
6. **Bolposta, S.**, (2001). Konut Yapıları Üretiminde Proje Yönetimi. D.E.Ü. Fen Bilimleri Enst., İzmir.
7. **Arditi, D. ve Günaydın, H.M.**, (1999). Perceptions of Process Quality in Building Projects. Journal of Management in Engineering.

Şekil 1- Proje Yönetiminin Kullanılmasını Etkileyen Faktörler

Salepçioğlu Cami

Hasan BEGEÇ

Ar. Gör., DEÜ Mimarlık Fak. Mimarlık Bölümü

Esnaf Şeyhi Mahallesi'nde, eski adıyla "Şamlı Sokak", şimdiki adıyla "Dr. Faik Muhittin Adam Sokağı" (850 sokak) üzerinde, Kemeraltı Caddesi ve Birinci Beyler Sokağı ile Kestelli Caddesi arasında kalan bölgede, eski Büyük ve Küçük Salepçioğlu hanlarından Büyük Salepçioğlu Han'ın arkasında yer alan cami; Salepçizade Hacı Ahmet Efendi'nin vasiyeti gereği İzmir Kadısı Mehmet Emin Efendi'nin nezaretinde 1897-1907 yılları arasında inşa edilmiştir. Bu konuda 16 rebi ül- evvel 1311 (27 eylül 1893) tarihli vakfiyede şunlar yazmaktadır.

"...Ricali Devliti aliyyeden ve İzmir Eşraf ve muteberani mütehayyızanından sadetlü Salepci Zade Hacı Ahmet Efendi İbni Hacı Mehmet Ağa ibni Hasan meclisi şer'i şerifi enverdezikri ati vakfına liec-littescil mütevellî tayin buyurduğu Ketebeten Mehmet Ali Efendi İbni Halil mahzarında bittav'ıhi ikrarı sahihi şer'i ve itirafı sarihi mer'i edüp..."

Büyük ve Küçük Salepçioğlu hanlarının yerinde bugün Salepçioğlu Çarşısı bulunmaktadır. Cami, kuzeyinde bulunan bu çarşısının içinden geçildiğinde Kemeraltı ile ilişkilenebilir.

İzmir de XX.yüzyıl başlarında inşa edilen camilerden biri olan Salepçioğlu Camisi'nin önemli özelliği fevkani (fevkani: üst katı olan) bir yapı olmasıdır. Üst kat cami, alt kat medrese olarak ana simetri ekseninde bir bütünlük içinde tasarlanmıştır. Aynı yapıda cami ve medresenin olduğu diğer bir örnek Bursa'daki Hüdavendigâr Camisi'dir. Ancak Hüdavendigâr Camisi'nde, Salepçioğlu Camisi'nden farklı olarak medrese üst katta, cami alt katta yer almaktadır. Bu açıdan da cami ilginç bir örnek oluşturmaktadır.

Caminin dikkat çeken diğer özelliği büyük bir vakfiyeye sahip 'vakif eseri' olmasıdır. Camiyi yaptıran Salepçizade Hacı Ahmet Efendi 16 Rebi ül- evvel 1311 tarihinde hazırlattığı vakfiyesinde yaklaşık 80 adet dükkan ve iki büyük han'ın gelirlerini cami için kullanılmak üzere bırakmıştır.

Cami, Kemeraltı'nda eğimli yamacın baş-

ladığı yerde, mihrab (güney) tarafında 2m. kadar hafriyat yapılarak düzleştirilen arazi üzerinde, üç tarafı demir parmaklıklı geometrik bir bahçe içinde inşa edilmiştir. Doğu cephesinde camide kullanılan kırmızı taştan yapılmış bir de havuz vardır.

Salepçioğlu camisinin 1904 yılında yapılan ön (kuzey) ve doğu cephesinin çizimleri günümüzde caminin son cemaat mahalinde sergilenmektedir. Bu çizimlerde doğu cephesi kubbesiz çizilmiş ve inşaat sırasında karar verilerek medrese altına yapılan bodrum kat ilavesi de gösterilmemiştir.

Camide medrese olan zemin kat duvarları, kırmızı ve koyu yeşil (yeşil) renkli kesme taşların ardışık uygulanması ile inşa edilmiştir. Söveler ve avlu demir korkuluklarına destek olan babalar kırmızı taştandır. Cami kitlesi olan üst kat, koyu yeşil renkli kesme taş duvarlara beyaz mermer söveler ve tamamı ön cephede bulunan, mermer kaplı dört pilastr ilavesi ile inşa edilmiştir.

Caminin giriş cephesi, rüzgarlığı, mahfel pencerelerinin önündeki balkonları cepheyi düşey panolara ayıran pilastrları ile dikkat çekmektedir. Yan cephelerde de pilastrlar ile cephenin düşey panolara ayrılması tekrarlanmıştır. Mihrap cephesi, mihrap bölümünün çıkıntısı dışında diğer cephelere göre daha sade bırakılmıştır.

Zemin Kat

Zemin katta, ana girişin iki yanında, dışarıda ve içeri girince iki yanda dört adet mermer çeşme vardır. Bugün içerideki çeşmelerden biri, dışarıdaki çeşmelerden ise girişin solundaki ikisi kullanılmaktadır.

Cami; zemin katta, merkezi girişi dik kesen doğu batı yönlü bir geçitle ikiye ayrılır. Yol tarafı günümüzde kuran kursu dersane odaları olarak kullanılmaktadır. Güney (kible) tarafı -caminin altına gelen kısımise ortada etrafı demir korkuluklarla çevre dolaşımından ayrılan bir namazgâh bölümü ve bunun iki yanında merdivenle çıkı-

lan, altlarında bodrumları bulunan her bir yanda iki oda olmak üzere toplam dört oda ile tasarlanmıştır. Caminin bir diğer özelliği odalarda bulunan bacaların üst katta (avluda) demir korkuluklara destek olan babalar olmasıdır.

Tavan, merkezi dört adet yivli dökme demir kolon tarafından taşınan volta döşeme ile yapılmıştır. Caminin yapıldığı dönemin özellikleri göz önünde tutulursa zamanının en gelişmiş yapı teknolojisi uygulanmıştır denilebilir.

Üst Kat

Zemin kat girişinin iki tarafındaki çeşmelerin yanlarından barok etkili kıvrık ikili bir merdiven düzeni ile fevkanı avluya ulaşılır. Avlu tamamen mermer parke kaplıdır ve caminin ön, doğu ve batı tarafında devam etmektedir. Avluda demir korkuluklara destek olan ve kırmızı taştan yapılmış babalar bulunmaktadır.

Camiye, çizimlerinde olmayan, bu nedenle de yapıya sonradan yapılmış bir ilave olup olmadığı konusunda belirsizlik yaratan, ancak cami çizimleri ile cami uygulanması arasında farkların olmasından dolayı da sonradan değil, yapım sırasında karar verilerek yapılmış olabilecek, piramidal saç çatılı ve dökme demir sütunlu bir rüzgarlık bölümünden girilir.

Rüzgarlık bölümünden içi tamamen mermer kaplı ve mahfelide kapsayan son cemaat mahaline girilir. Son cemaat mahalinin rüzgarlık bölümü girişi dışında yine aynı cephede rüzgarlığın iki yanında iki girişi daha vardır. Mahfele çıkan ahşap döner merdivenler sağ ve sol yanlardadır. Son cemaat mahali üzerindeki mahfel katı, uçları sivriltilmiş ve barok tarzı süslemeli üç kubbeye örtülüdür. Mahfel pencereleri önlerindeki balkona açılan kapılar biçimindedir. Bugün son cemaat mahalinin sağ ve sol yanlarında müezzin ve imamın kullandığı iki ayrı oda ilavesi vardır.

Son cemaat mahalinden üç kapıyla esas ibadet mekanına geçilir. Kare planlı ibadet mekanını örten kubbe yarım küreden daha yüksek etki yaratmaktadır. Kareden eşit kenarlı sekizgene ve ondan kubbeye geçişte oluşan kasmağın her kenarına ikişer vitraylı pencere açılmıştır. Kare mekanın üzerine oturan kubbe sanki duvarlara ilave (dışta ve içte çıkıntılı olan) sekiz sütun ve bunlara oturan sekiz yarım daire kemerle taşınmaktadır. Kubbe kasmağının altı ve üstü yatay kartonpiyerlerle vurgulanmıştır. Kubbe 16 dilimli radyal bölmelidir ve bu bölmelerin her birinin merkezi, kubbenin merkezi ve radyal bantların uç noktaları üç boyutlu yeşil bitki motifleri ile süslenmiştir. Kubbede, zemin yeşil, bantlar kahverengi seçilmiştir. Sütun başlıkları ile kemerler arasında özel tasarlanmış sekizgen levhalar vardır.

Vaiz kürsüsü, minber ve mihrap sivri dikitlerle süslenmiştir. Mihrapta beyaz çevre içine gri sütunlar ilave edilmiştir. Mihrap nişi de gridir. İzmir cami mihraplarının kendine özgü elemanı olan mermerden işlenmiş kıvrımlı perde mihrabı süslemektedir. Sekiz kolondaki üç lambalı aplikler ve merkezi avize, dönemin kaliteli kristal işçiliğinin örneği olarak mekanı zenginleştirmektedir.

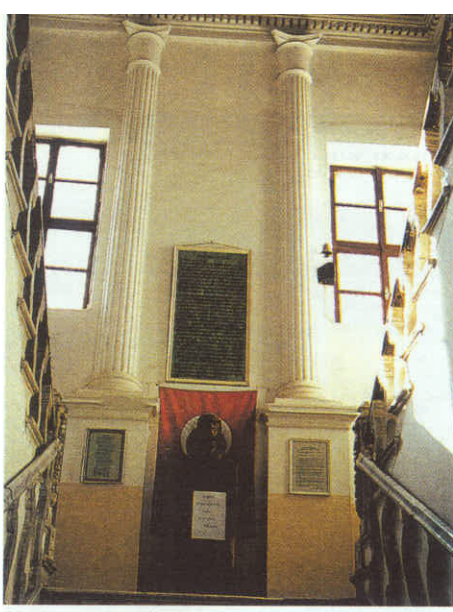
Minare cami kitlesinden ayrı, yüksek sekizgen kaide üzerinde daire kesitli olarak inşa edilmiştir. Minarenin, cami kitlesinin saçağına kadar yükselen sekizgen kaidesi koyu yeşil (yeşil) kesme taş ve beyaz mermer ile oluşturulmuştur. Minare iki defa yıkılmıştır. 1927 yılında yıkılan ilk minare İzmir Valisi Kazım Dirik zamanında, 1974 yılındaki deprem sonrasında yıkılan minare ise 1982 yılında yaptırılmıştır.

Camide şadırvan ve tuvalet eksikliği ilave yapılarla giderilmiştir. Caminin batı cephesinde bulunan tuvalet ve şadırvan işlevi gören demir konstrüksiyonlu üstü eternit kaplı yapı ve avlunun doğu tarafında bulunan çeşme ilaveleri iyi niyetle yapılmış olsalar bile tasarlanmadan yapıldıkları için caminin bu cephelerinde iyi bir görüntü oluşturmamaktadır.

Medrese bölümü, medreselerin kapatılmasından sonra Güreş İhtisas Kulübü ve Yeşilay Cemiyeti gibi kuruluşlar tarafından 1945 – 1967 yılları arasında kullanılmıştır. Bir süre kereste deposu olarak da kullanılan bölüm, 1967 – 1985 yılları arasında Vakıflar Bölge Müdürlüğü deposu olarak kullanıldıktan sonra 1985’de ibadete açılmıştır. Medrese bölümü günümüzde kuran kursu olarak kullanılmaktadır.

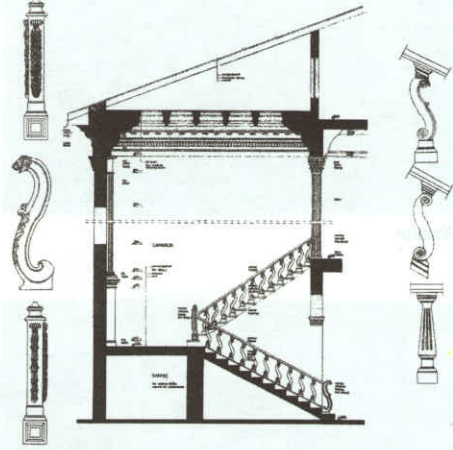
Son Söz

Camide kullanılan malzemelerin, (taş, ahşap, mermer) döneminin en kaliteli malzemesi olduğu için günümüze kadar bozulmadan geldiğini söyleyebiliriz. Ancak camide bazı onarımların yapılmasında gereklidir. Caminin belirlenen en önemli sorunu, yağmur suyu tahliye borularının kopmuş olması ve bazı pencere sövelerinin bozulmuş olması dışında mihrap çıkıntısındaki taş derzleri arasında otların yetişmesi ve bunun taş derzleri aralarında rutubetin oluşmasına yol açarak iç mekanda süslemelerin ve boyaların bozulmasına, taş sıralarında ise kaymalara neden olmasıdır. Caminin bu ve diğer sorunlarının giderilmesi için caminin bağlı olduğu Vakıflar Müdürlüğü’ne, Cami Güzelleştirme Derneği ve caminin şimdiki imamı tarafından verilen dilekçeler olmasına rağmen Vakıflar Müdürlüğü’nce herhangi bir onarım çalışması yapılmamıştır. Belkide caminin asıl sorunu da; “ilgili kurum”ların, ilgisiz olmalarıdır. □

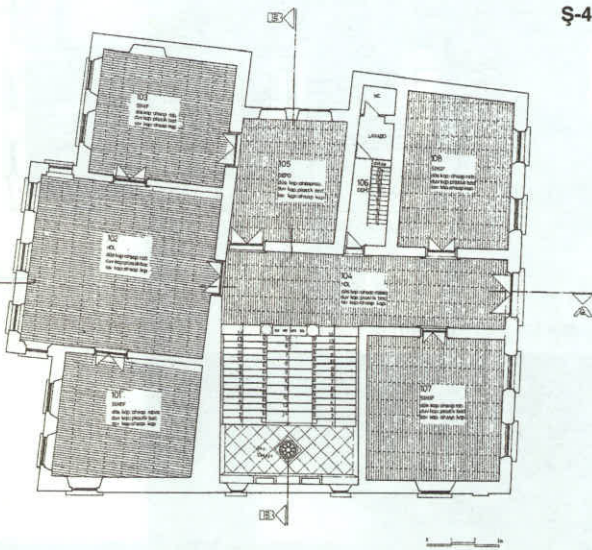
Merdiven sahanlığı cephesi

Ş-3

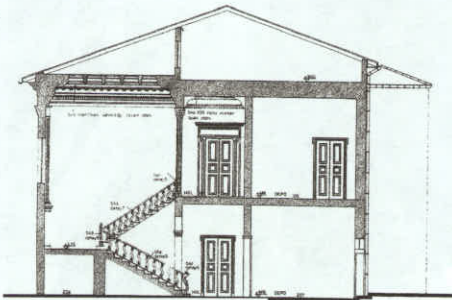
Merdiven sistem detayı

Ş-4

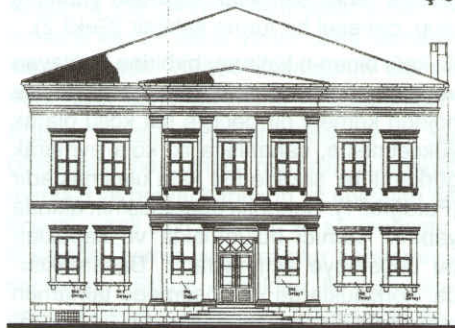
Birinci kat döşeme planı

Ş-5

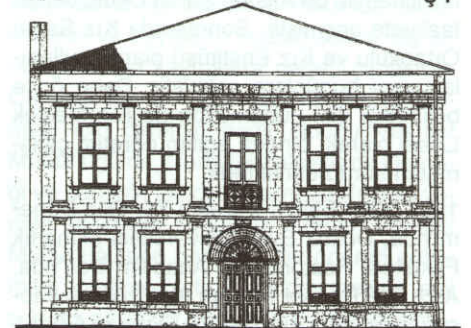
Kesit

Ş-6

Deniz cephesi

Ş-7

Kara cephesi

yaş dikdörtgen mermer plakaların çevrelediği, diyagonal döşenmiş siyah-beyaz kare mermer plaka döşemenin merkezinde, yine iki renk mermer kullanılarak bir göbek yapılmıştır. Bu göbek kare bir çerçeveye oturan dairesel bir formun içinde yer alan iç içe geçmiş iki çiçek motifinden oluşmaktadır. Merdiven babaları ve korkuluk elemanları ise eşsiz güzelliktedir. Alt katta merdivenin başladığı yerde kullanılan babalar, aslan başlı ve akantus yaprağı kabartmalı S formulu elemanlar iken, sahanlıkta kullanılanlar, bitkisel motif kabartmalı kare kesitli elemanlardır. Korkuluklarda ise yine S şeklinde, kartal başlı ve salyangoz formulu olmak üzere iki çeşit eleman kullanılmıştır. Salyangoz formlular, sahanlığa çıkan tek kollu merdivende duvara gömülü olarak, kartal başlılar ise, üst kata çıkan iki kolda bağımsız olarak kullanılmıştır. Ayrıca üst kattaki holü çevreleyen korkulukta, diğerlerinden farklı olarak yivli mermer elemanlar görülmektedir. Bu elemanlar, korint sütun başlıklı, yivli iki alçı sütun arasında yer almaktadır. Merdiven sahanlığı, yüksekliği itibarıyla de oldukça ihtişamlıdır. Sahanlığın iç cephesindeki, tamamı alçıdan yapılmış dikdörtgen kesitli ayaklar üzerindeki kaidelere oturan ve yarım daire kesitli yivli plastırlar bu ihtişamı daha da arttırmaktadır (Fotoğraf 2). Merdiven sahanlığında tamamen antik dönemleri çağrıştıran öğeler kullanılmıştır (Şekil 3).

Üst kat, alt katta olduğu gibi, dar uzun bir holün bağlandığı görkemli bir salon ve bu iki temel dağılım mekanına açılan diğer yan mekanlardan oluşmaktadır (Şekil 4). Holün bağlandığı büyük salon, plan, mekan, cephe ve detay özellikleri açısından, yapının en çarpıcı mekanıdır. Dört duvarı da korint başlıklı, yivli plastırlarla süslü salonda, mekan boyunca yapılan çıkma, dört büyük taş sütun tarafından taşınmakta, deniz cephesine bir hareket ve anıtsal bir görünüş kazandırmaktadır. Ayrıca çıkma nedeniyle bu salon, metrekare olarak yapının en büyük mekanı durumundadır. Çıkmanın ön ve yan yüzeyinde yer alan pencereler salona daha bol ışık ve daha geniş bir panorama sağlamaktadır. Bu özellikleriyle salon, yapının adeta denizle kucaklaşan tek mekanıdır.

Üst katta, salon çıkmasından başka, simgesel olarak caddeye açılımı sağlayan bir diğer yapı öğesi, holün sonunda bulunan

zarif Fransız balkonudur. Böylece alt katta, aksiyel şemanın iki ucunda yer alan girişler deniz ve karadan fiziksel bir geçişi ifade ederken, üst kattaki aksiyel şema ise, deniz cephesindeki çıkma ve kara cephesindeki Fransız balkonu ile daha farklı bir açılım sağlamaktadır.

Yapı strüktürel olarak ele alındığında, alt ve üst kat duvarlarının, kalınlığı yer yer 100 cm'yi bulan taş duvarlar olduğu, ahşap malzemenin ise sadece ara kat döşemesi, döşeme ve tavan kaplamaları, kapı-pencere kasa, doğrama ve kanatları, dolaplar ve çatıda kullanıldığı görülmektedir (Şekil 5).

Bina birbirinden oldukça farklı karakterde iki cepheye sahiptir. Deniz cephesi, kara cephesine göre daha gösterişli bir yapıdadır. Simetrik bir düzene sahip olan bu cephenin ortasında yer alan giriş aksı, daha önceden bahsedilen pembe renkli sarmısak taşından, dairesel formlu merdivenlerle ulaşılan subasman, subasmana kaideleyle oturan dört büyük sütunun taşıdığı çıkma ve çıkmanın üstünü örten çatısıyla oldukça vurguludur. Bu vurgu, çıkmada, sütunların üst hizasında yer alan plastırlarla, iki kat arası ve saçak boyunca geçen silmelerle daha da artmıştır. Cephe, giriş kapısının yanındaki iki pencere hariç, tüm pencereler taş söveli, üst silmeli, konsollu ve silmeli denizliklidir. Kesme sarmısak taşından subasman bordürünün tüm cephe boyunca geçtiği alt katta, pencerelerde sık ferforje korkuluklar kullanılmıştır. Girişteki ardışık iki kapıdan içteki masif ahşap, dıştaki ise vitray camlı ahşap kapıdır (Fotoğraf 3).

Kara cephesinin tamamında kesme sarmısak taşı kullanılmıştır. Deniz cephesinde olduğu gibi, bu cephe de simetrik bir düzenle birlikte, ortadaki giriş aksının ön plana çıkarıldığı ve vurgulandığı görülmektedir. Bu vurgu, giriş kapısının kemerli taş sövesiyle, kemerin içinde ve kapının üstünde yer alan ferforje elemanla, üst katın taş söveli, ferforje korkuluklu Fransız balkonuyla sağlanmıştır. Cephe hem yatay, hem de düşey etki yaratan elemanlar kullanılmıştır. Yatay etki, iki kat arası silme ve saçak silmesiyle, düşey etki ise, cephenin şeffaf elemanları arasında tekrarlanan iyon başlıklı düz plastırlarla sağlanmıştır. İki plastır arasındaki uzaklık sadece giriş aksında değişmekte ve artmaktadır. Pen-

Deniz cephesi

Kara cephesi

Üst kat salonu tavanı, göbek detayı

Merdiven sahanlığı tavanı

cereler deniz cephesindeki gibi taş söveli, üst silmeli, konsollu ve silmeli denizlikli olup, sadece alt kat pencerelerinde ferforje korkuluk kullanılmıştır (Fotoğraf 4). Her iki cephenin bir diğer ortak özelliği, iç mekanda olduğu gibi, dış yüzeylerde de antik dönem öğelerinin hakim olmasıdır (Şekil 6-7).

Yapı süsleme açısından oldukça zengindir. Cepheelerde, iç mekamlarda ve merdiven sahanlığında gördüğümüz detaylardan başka, tavanlar da güzellikleri ile dikkat çekmektedir. Hollerde, iki büyük salonda ve merdiven sahanlığında, bir başka deyişle yapının en göz önünde olan mekamlarında, tavanlar diğer mekamların tavanlarından daha özenlidir. Özellikle üst kattaki büyük salonun tavanı, yapının en çarpıcı tavanıdır. Kasetlerden oluşan tavana alçı kabartma bitkisel motifler, kırmızı ve yeşil renkler kullanılmıştır (Fotoğraf 5). Bir diğer kasetli tavan, merdiven sahanlığının üzerinde yer almaktadır. Kasetlerin arasında renkli cam, alçı bordürlerde ise bitkisel kabartmalar kullanılmıştır (Fotoğraf 6). Hol tavanlarında ve alt kattaki büyük salonda ise alçı boyama tekniği yapılmıştır (Fotoğraf 7). Sarı, kahverengi, bej ve gri tonlarının hakim olduğu bitkisel ve geometrik desenler, bu desenler içerisinde farklı Ayvalık manzaraları dikkat çekmektedir (Fotoğraf 8). Tüm tavanlarda görülen ortak özellik, düşey düzlemler olan duvarlardan yatay düzlemler olan tavanlara geçişteki sert açılardan, alçı ve ahşap silmeler ile yumuşatılarak yok edilmesidir.

Plan, mekan, strüktür, cephe ve detay özellikleri açısından çok ayrıcalıklı bir yere sahip olan bu yapı, oldukça iyi bir şekilde korunmuş olarak ve orijinalliğini çok da yitirmeden bugünlere gelmiştir. İyi durumunu belki de sürekli olarak içinde yaşanmasına, dolayısıyla periyodik bakımlara borçlu olan binanın gelecek nesillere aktarılması için yapılacak en önemli şey, ilk etapta bina yüklerinin hafifletilmesidir. Yapının alt katı günümüzde idari amaçlı, üst kat mekamları ise sınıf olarak kullanılmaktadır. İdari mekamlar ile sınıfların yerleri değiştirilebilirse ya da bu dört sınıf, tarihi binanın avlusuna 1971 yılında yapılan, sekiz derslikli, atölye, laboratuvar ve uygulamalı anaokulu olarak kullanılan binaya taşınabilirse problem büyük ölçüde çözülecektir. Üst katta boşalan sınıfların, tarihi binanın ruhuna uygun, sözgelimi lisede göz nuru ile üretilen el sanatları eserlerinin sergilenip satıldığı mekamlara dönüştürülmesi daha doğru olacaktır. □

Kaynaklar

1. Erdem, B. (1999), Ayvalık Tarihi Kent Merkezinde Kentsel Yenileme Projesi, D.E.Ü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir.
2. Niğdelioğlu, A. (2000), Ayvalık Tarihi Çevre Dokusu İçindeki Manastırların İncelenmesi, D.E.Ü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir.
3. Ünverdi, L. (1990), Ayvalık Merkezi Kentsel Sit Alanı Koruma-Geliştirme Projesi, D.E.Ü. Yayınlanmamış lisans tezi, İzmir.
4. Ayvalık Kız Meslek Lisesi Arşivi.

Alt kat holü tavan detayları

Üst kat holü tavanı

Satınalmanın Mimarlığı veya Niye Vaktimizi Başka Yerde Değerlendirmiyoruz?

İhsan DUYGULU
Mimar

Prolog:

Çok şeyin zor bulunduğu, tüketimin genelde gereksinimi fazla aşmadığı, bir ayakkabının altı delininceye kadar giyildiği, buna rağmen, pençe yaptırmayanların, "müsriflikle" suçlandığı, Amerikan pazarından alınmış, orijinal olduğu umulan bir "bluejean"ın düşünüldüğü, o çok anılan 80 öncesinde zaten yurtdışına turist olarak çıkmak, ancak Avrupa içlerine kadar süzülebilinen önemli bir eylemdi. Uzakdoğu hiç gündemde değildi, Amerika'ya gidenler ise genelde geri gelmezlerdi. Türk yurtdışı turistleri ve Almanyalılar bavullarda bir sürü ıvır-zıvır, anılarda "Kaufhaus" hayranlıkları ile geri dönerlerdi. Bugün olduğu gibi kül-

tür gezileri gündemi yoktu. Anlatılanlara göre, Galeries La Fayette mağazasının çıkış kapısını bulamayanlar, ancak ayrılma gününün son saatlerinde Eiffel kulesinin altında fotoğraf çekebilirlermiş. Amerikan "PX"lerde çalışmak, çalışanları ile tanışık olmak, oradan "mal çıkarmak" ayrıcalık simgesi diye algılanırdı. Bu sosyal-psikolojik davranışın kökeni, ülkede sunulan mal çeşitliliğinin darlığı, buna bağlı yüksek fiyatlar, diğer yandan Kapalıçarşı, Kemeraltı Çarşısı gibi geleneksel, Amerikan pazarı gibi eşik dönemi mekanlarının, özlem duyulan batılı yaşamı biçimini yansıtmadığında aranmalıdır.

Batılı yaşam biçimini satış mekanlarına yansıtan deneysel küçük bir adım, Ankara Emek İşhanı, halk arasında Gökdelen diye bilinen yapı içindeki katlı mağaza ile atıldı ve açıldığı tarihte ulusal gurur nitelemesi ile payelendirildi. Ancak batıya yakın İzmir bu konuda geri kalmamış, Konak Meydanı yakınlarında ve Kemeraltı çarşısı girişinde kendi tarzında "merchandise-mimarlık" örneklerini dünyaya kazandırmıştır.

Han - pazar - çarşı "out" olmaya yüz tutmuş ve ancak ticari isim olarak belleklerde kalma tehlikesini yaşarken, eskiye özlem bir yandan, alım gücü azlığı diğer yandan, onları hala büyük kentlerde yaşatabilmiştir. Uluslararası etkinin tüketime yansımaları, dünyadaki tüketim malları üretimi ve satışının ağırlıklı uluslararası oligopollerin eline geçmesi, tüketici davranışlarını yönetilebilir, ortak bir uluslararası profile oturtma gereğini doğurmuştur. Bu çaba çerçevesinde, dünyadaki kültür çeşitliliğini bir etken kültür altında toplayıp, kültürleri yakınlaştırmadan, tüketim boyutunda birbirine benzeterek, aynı mal, değiştirilmeden, yaygın olarak bütün dünyada satılabilir. Artık alıştırdığımız günlük hayatı sürdürümemiz, Seattle'daki bir firmanın yazılım programına bağlı, aynı bağlamda, Avusturyalı bir kayak üreticisi, Kongo'daki Bantular dahil, bütün dünya insanlarını müşterileri arasına almak ister. Kültürler, alışkanlıklar ve mallar evrenselleşince, evrensel malların satışa sunulduğu mekanlarda evrenselleşmeli, "merchandise-mimarisi" tanımına uyumlanmalıdır.

Mendelsohn (Schocken), Wright (Morris), Nouvel (La Fayette) gibi pek az ünlü isim, mağaza tasarımına ilgi duymuştur. Günümüzde "merchandise", ünlülerin pek değer verdiği konular arasında yer almıyor. S.İ.T.E.-Wine'nin ürünlerini satış mekanı tasarımından çok, sanatsal kışkırtma kategorisinde değerlendirmeli.

Ortalama tüketici, belirli mimaritip'lere (Architype) şartlandığından, özgün, yenilikçi veya herhangi başka tanımdaki alışılmışın dışında değeri olan mekan ve formlar, ilk zamanlarda satış düzeyini olumsuz etkileyebilir. Bir satış mekanının uzun süreli başarısı, genelde ilk performanstan ivme kazanır, mekansal ve işletme kaynaklı satış düşürücü hatalar, zaman içinde düzeltilse bile, "imaj" kaybından uzun süre kurtulmaz.

Yanlış anlaşılması için, "zeitgeist" yansımaları, her türlü Disney atraksiyonları, ve alabildiğince sanatsal "kitsch" veya "trash" (resim1), özellikle Maslow piramidindeki geniş orta bölge gereksinimlerinde çok yararlıdır. Hangi mimar bu tür özellikteki ürünlerle ciddi olarak övünebilir. Tersini örneklemek gerekirse, Berlin-Friedrichstrasse La Fayette (Nouvel) mağazasının stratejik nedenlerle Euro-Shop mağazacılık fuarı tarihlerine rastlayan açılış sonrası günlerinde, yoğun reklam kampanyasından etkilenmiş büyük bir kalabalık ile karşılaştım, ancak ampirik gözlemlerim, satışların ziyaretçi (müşteri değil) sayısını kesinlikle yansıtmadığını gösteriyordu. Benzer davranışlar Guggenheim müzelerinde sergilenir, yapı ziyaret edilir, sergilenen, yani esas amaç gölgede kalır. Stirling'in Staatsgalerie'sini gezenlerin çoğunluğunda mimari izlenimler, Schlemmer heykellerinkine ağır basar.(resim2)

Retti mumcusu ve Schulin kuyumcusunun (Hollein) mimari başarısının nedenleri arasında, tasarımların fiziksel boyutları ve hitap ettiği oligarşinin irrasyonel gereksinimlerini bulabilirsiniz. Konut mimarisinde Fourier gibi yeni yaşam biçimleri önerebilir, Tessenow veya Safdie gibi, insanların gerçek gereksinimlerinin arayıcısı olabilirsiniz. Ticarete, ticaret mimarisinde amaç

Honest Ed - Toronto.

Staatsgalerie-Stuttgart. Schlemmer mi, Stirling mi?

maddesel kazançtır, başkaca yüce değer aramamalı, buna karşın ticaret mimarisi, havaalanı mimarisi gibi her türlü yöresellikten, otantizmden hatta mümkün olduğu kadar coğrafi koşullardan yalıtılmış olmalı. Havaalanlarının hizmet ettiği uçaklar, hatta yolcular bütün dünyada aynı, bagaj, check-in, sirkülasyon vs. uluslararası normlarda, kent ile bağlantılar benzer: Boeing'den inen yolcu, free-shop'dan viski ve Fransız kokusunu alır, Samsonite bavulu ile bir Toyota taksiye binerek kent merkezine ulaşır. Bu ilişkiler içinde terminal binasının kabuğunun bedevi çadırını çağrıştırmaması, İostra salonundaki ayakkabı boyacısının yeniçeri görünümü olması özü değiştirir mi? Von Gerkan'ın belirlemesindeki gibi, İstanbul'a indiğinizi gümrükçünün bıyığından, Nairobi'ye indiğinizi ise renginden anlayabiliyorsunuz. Bu bağlamda satış mekanları da satılan mallar da her yerde benzerlik göstermekte, ülkeler arası belirgin fark, müşteriye hizmet veren personelin ücretidir. Mekanların ticari başarısının alıştırmışın uyarlanmasından geçtiğini anlayan yerli yatırımcılar, mimarlarını yanlarına alarak, önce Avrupa içlerinde inceleme ve araştırma gezileri düzenlerken, Avrupalıların kazandıkları parayı, Amerikalıların ise gelecekte kazanmayı umdukları parayı harcadıklarını öğrenmiş olmalı ki, bu gerçeği yerli satışmekanı mimarisine yansıtabilmenin "know-how"u nedir sorununa cevabı aramak için araştırma ve incelemelerine, haklı olarak yeni kıtada devam ettiler.

Uzun süreli kuramsal, planlama ve uygulama deneyimime dayanarak özetlenirse, satış mekanı mimarisinde başarının ölçütü, optimal yatırım ve işletme harcaması ile hedef kitleye sürekli gereksinimlerinin üstünde, olabilen en fazla harcamayı yaptırabilmektir. Topluma sürdürülebilir mutluluklarda yol göstericilerden olmayı erimlemiş mimarlık mesleği için, "merchandismimarlık", güncel anlamı ne ölçüde erdemli bir uğraş olabilir.

Batılı anlamda mağazacılığın Türkiye'deki kısa geçmişi, kullanım dilinde, başka dillerden ödünç alınmış ve isabetli tanımlanmayı yapmayan isimler türetmiştir. Tarihi en geriye dayandığı için Türkçede yerleşik "pasaj" kelimesi, İngilizce, Fransızca ve Almandada benzer mekanlar için kullanılır. Batı dillerinde en az altı kadar farklı kavram için kullanılan "galeri" sözcüğü, Türkçede sanat eserleri sergilenen mekanları tanımlar, bu arada kasaplarında, ürün sergilerine "et galerisi" dedikleri bilinir. "Market" veya "markt" kelimeleri pazar mekanı için kullanılır, pazar, mekan ve eylem olarak süreli-geçicidir, ancak tekrarlanır, bu bakımdan ayrıca "sabit pazar" ismi dile yerleşmiştir. Batı dillerindeki "markt /market", latince "mercatus"dan türemiştir ve Lady Montagu'nun şark mektuplarından

Cizgisel şemalı ticaret mekanı. Rialto köprüsü-Venedik

bildiğimiz kadar İstanbul çarşıları "bazaar", yani pazar kelimesi ile tanımlanır. Sonuçta "pazar" yani "markt", Türkçedeki "çarşı"yı da tanımlamakta.

Avrupada kullanılan "shopping-center" tanımı, Amerikan "shopping-mall" veya eski "shopping-city" kelimelerinin karşılığıdır. Almandadaki "warenhaus" ve "kaufhaus", İngilizcede "department-store", Türkçede "departmanlı" veya "bölümlü mağaza" ile karşılık bulmaktadır. "Warenhaus"lar, geniş bir çeşit yelpazesi ile genel gereksinimleri karşılayan en az 500 m². satış alanı olan mekanlar, Kaufhaus sınırlı mal gruplarını derinlemesine bulunduran en az 1000 m². lik mekanlardır. "Hypermarche", Bernard Trujillo tarafından, Amerikan örneklerinden geliştirilmiş, Fransızca kaynaklı tanımdır. Tek duraklama ile gereksinimlerin büyük çoğunluğunun karşılanması ve ne kadar müşteri o kadar otopark, ana fikirlerine dayanır, "one stop shopping" diye bilinen bu yaklaşım, orta sınıfın genişçe bagaj hacimli, yaygın otomobil sahipliğine dayanır. İlk mekan 1963 yılında "carrefour" olarak Saint Genevieve de Bois'de açıldı.

Dilimizde bir süredir sıkça kullanılan "süpermarket", gıda ağırlıklı ve satış alanının en fazla 1/4'ünü gıda harici mallara ayırmış asgari 400 m² satış alanı olan mekanlardır. Verilen örneklerden anlaşıldığı gibi, satış mekanları, bu konuda geleneği olan ülkelerin dillerinde, özellik ve boyutlara göre tasnif edilmiş ve isimlendirilmiştir.

Çarşıların ve pazarların üretme-satma ile birlikte, sosyal gereksinimleri karşılayan işlevleri vardır. Buluşma, eğlenme, cezalandırma, ibadet, çoğu kez ticaretle mekanlarını paylaşmış, komşu olmuştur. Erkek egemen toplumlarda çarşı, kadınlar için evden çıkma gerekçesi, cumba penceresi ile birlikte dış dünya ile iletişim aracıdır. Pazar yerlerinin meydana kurulması, pazaryeri meydan eşitlemesini çağrıştırmaması, Almanca ve İngilizcede "marketplace" veya "marktplatz" isimleri ile yerini

Galleria Vittorio-Emanuele II.-Milano

Galeries LaFayette-Paris

Opera Garnier-Paris

Schocken -Stuttgart, eskiz(1928), E.Mendelsohn.

Amerika'da bir Shopping-Mall, Scarborough/ Ontario-Kanada ,44.enlem.

bulmuş. Pazaryerleri çoğunlukla alansal-dairesel bir şema ile açıklanırken, İstanbul Mısırçarşısı, Rialto Köprüsü (resim3) ve pasajlar çizgisel karakterdedir. Şemanın daireden çizgi'ye dönmesi perakende satış eyleminin niteliğinin değişimi ile açıklanır. Dairesel şemada az yürüyerek satış noktalarına ve isterseniz başlangıç noktanıza kolayca ulaşabilirsiniz. Çizgisel dizilişde önceden planlanmış bir yönlendirme ile karşılaşsınız. Gezer, seyrederek, satınalır, dinlenir, iletişim kurar, tekrar satınalmaya itilir, yemek yersiniz.

Süpermarket sınıfındaki satış mekanları, üstü örtülmüş pazaryerinden gelişmişken, sağlı sollu dükkanların dizildiği caddelerin üstleri örtülerek pasajlar türemiştir. Pasajlar, "passe", "pass" veya "passieren", yani içinden geçmek anlamına gelir, genelde iki veya daha fazla kentsel odak noktasını birbirine bağlamalıdır. Ancak aynı bu yapı türü, ülkelere göre farklı anılmaktadır, İtalya'da tünel veya dehliz anlamına da gelen "galleria", İngiltere İngilizcesinde, "walkway", "corridor", "colonnade", güncel Yunancada "stoa", İsviçre Almancasında "durchgang" olarak bilinir.

Sanayi devrimi, zenginleştirdiği burjuvazi ve genelde zaten zengin ve daha varlıklı olan feodallerden, iki yeni insan tipini ve yaşayış tarzını doğurur: "flaneur" ve "dandy". İlk önce zengin olmanız yeterken diğerinde üstüne birde soyluluk şartı aranmalıydı. Londra'nın eksik olmayan yağmurunda öğleden sonraları gezintiye çıkan "dandy", ayakkabılarını çamurdan galoşlarla korumak zorunda kalır, ancak gelişen tekniklerin, geniş açıklıkları demir ve cam ile örtülmesine imkan vermesi ile eylemini, doğa şartlarından korunmuş pasajlarda sürdürülebilir olanağına kavuşur. Bu yapı türü ağırlıklı olarak zengin kesime yönelik

Amerika'da bir Shopping-Mall, West Palm Beach/ Florida-A.B.D.,27.enlem.

olduğu için, pahalı mal satan dükkanlar, düzeyli lokantalar, çayevleri ve üst katlarda lüks randevuevleri ile müşteri çeker, çalışma saatleri hedef kitlenin uyanma saatine uygun olarak öğle vakti başlardı.

Yeni teknikler, pasajların dışında da yaygın olarak kullanım alanı buldu, New Castel Central Station (1846-1850) ve Cristal Palace (1850-1854) en bilinen örneklerdendir. Pasajların ilk örnekleri Fransız devrimi sonrası görülürken, geniş mekanlı pasajlar dönemi, Brüksel'deki Galeries St. Hubert (1839-1847) ile başlar ve en büyük örneği Milano Galleria Vittorio-Emanuele II. olan 1860 sonrası "anıtısal" boyutlu pasajlar dönemi ile devam eder. Yirminci yüzyıl başlarında pasajlar önemlerini yitirirler ve yerlerini büyük mağazalara bırakırlar.

Uzun süre Fransa, İspanya ve Avusturya egemenliği altında kalan (1559-1815) Apenin yarım adasında, İtalyan birliğini kurma, zedelenmiş ulusal gururu onarma çabaları, Milano Galleria'sının yapımında etken olmuştur. Milano, 1848 devrimi ile Avusturya İmparatorluğu'nun elinden çıkmış ve 17.3.1861de Vittorio-Emanuele II. İtalya Kralı ünvanını almıştır. Dom meydanının düzenlenmesine yönelik fikirler 1838 tarihinden beri resmi gündemde yer alıyordu. Ancak önce bağımsızlık sağlanınca, finansman için iki milyon adet piyango bileti satışa çıkarıldı. 9 şubat 1860 da açılan yarışmaya, aynı yılın 8 Haziranında 220 proje sunulur, ancak tekrarlanan yarışma sonrası mimar Mengoni projelendirme ile görevlendirilir, Mart 1865 de temeli atılan yapı otuz ayda tamamlanır. (resim4,5)

Deniz aşırı sömürgelerden Avrupa'ya akan olanaklar, sanayileşme sonrası artan sermaye birikimi, demokratikleşme süreci içinde çalışanların satınalma güçlerinin

artması, bunun yanında çalışma saatlerinin düzenlenmesi, orta sınıfın güçlenmesi, büyük mağazaları geliştiren verimli ortamı hazırlamıştır. Pasajlarda, herbiri kendi uzmanlıklarında hizmet veren, mekanları ve sermayeleri göreceli olarak küçük esnaf yanyana gelirken, yeni olgu, büyük mağazalarda farklı uzmanlıkların bir çatı altında toplanması için gerekli para ve bu geniş mal yelpazesini çok sayıda personeli yönetebilecek deneyime gereksinim duyulur. Pasajlar gibi büyük mağazaların da işleyen bir kent merkezine veya altmerkezlere gereksinimleri vardır, toplu taşıma ve yaya ulaşımına dayalı kent kültürüne uygundur. Perakende şubeciliği benzer nedenlerle ve aynı tarihlerde ortaya çıkar. Temel gereksinimleri karşılamada hizmet veren Tengelmann Grubu'nun kuruluşu 1867 yılına dayanır, 1914 yılında 560 şube ile Almanya'da hizmet verirken, 1993 yılında dünya çapında 6500 şube ve 200.000 çalışana ulaşmıştır. Diğer yandan, Paris'in Cambon caddesinde, mütevazı bir mekanda moda terzisi olarak 1910 yılında, borç alınan para ile işe başlayan Coco Chanel, altı yıl içinde çalışan sayısını üçyüze çıkarır. Bilindiği gibi, fert ve toplumların gelir düzeyi arttıkça gelirden temel gereksinimlere, bu arada temel gıdaya harcanan oran azalır. İnsanların gereksinimi olan günlük enerji miktarında zenginlikle artış olmayacağına göre, gıda tüketimi gelir düzeyi yükseldikçe niteliksel değişime uğrar, gıda dışı tüketimler artar. Chanel örneğinden yola çıkarsak, Parisli zenginlerin Birinci Dünya Savaşı sırasında ekonomik açıdan etkilenmedikleri, özgerçekleştirme harcamalarını sürdürdükleri ortaya çıkar. Diğer yandan Tengelmann aynı tarihlerde, çay, kahve, çikolata, tarçın, muz gibi, dönemin temel gıda gereksinimleri listesine alamayacağımız, ancak sömürgelerden getiril-

diği için, satıldığı ülkede üretilen benzerlerinden daha ucuz olan mallar satardı. Buradan varabileceğimiz sonuç, Almanya'da güçlenen yaygın bir orta sınıfın geliştiği ve ülkenin ekonomik olarak savaş çıkarabilecek konuma geldiğidir.

Büyük mağaza olgusu ile tanışan mimarlar, pragmatik işlevleri çözmeye çalışarak işe başladılar, ancak işlev ile şekil başlarda birbirleri ile örtüşürülememiş, pencere boşlukları içmekanda çoğu kez raflarla kapatılmıştı. (resim 6) Nazi Almanyası'nın resmi ideolojisi, iktidara geldikleri 1933 öncesinin mimarlığına "paracıl musevileşme" olarak tanımladığı eleştiriyi yönelterek, mağaza mimarisindeki anlam uyumsuzluğunu öne sürer. Bu eleştiri içinde Hitler'in, ona bağımlı Proost, Speer ve diğer etkinlerin, derin Schinkel hayranlıklarının yanında ideolojik nedenlerle "Bauhaus modernizmi"ne ve aynı zamanda "Jugendstil" gibi akımlara da karşı oldukları hatırlanmalıdır. Başlangıçta perakende ticaretin yeni türü için sürdürülen mimari arayışlar formel boyutta çeşitli "izm"lerle ve toplumun zengin kesiminin motorize dinamik yaşantısını da yansıtarak mekanlaştı.(resim7)

Kent içi departmanlı mağazalar, Amerika - Avrupa karşılaştırmasında Avrupa'ya daha yakındır. Şüphesiz Kuzey Amerika'da kent içinde departmanlı mağazalar vardır, ama esas ağırlık kent dışı mekanlardadır. Kentlerinin tarihsel dokularının getirdiği kısıtlama, insan sayısının artmaması, buna karşın gelir düzeyinin yükselmesi, eski Batı Avrupa ülkelerinde 80'li yıllardan başlayarak, anılan mekanların sayısının artışının azalmasına, ancak birim başına hasılatın artmasına neden oldu.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Batı Avrupa'nın bazı ülkeleri, kendi koşuluna uygun halk arabaları dönemine girdi. Fransız 2CV ve Alman Volkswagen, 1938 yılında ortaya çıkmalarına karşın 45 sonrasında yaygınlaşmışlar, İtalya'da Topolino, Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde Trabant halkı hareketlendiren otomobillerdir. Arabanın Amerikan halkının yaşantısının bölünmez bütünlüğü, Henry Ford'un T-modelini 1913'de seri üretmesi ile başlar. 1949 yılına gelindiğinde 30 aileden birinin ikinci araba sahibi olduğunu görürüz, bunun dışında Amerikan arabalarının boyutlarının Avrupalılarla uzun süre karşılaştırılmayacak farklılıkta olduğu genelde bilinir. Araba ile yaşantının kaynaşımı "mall" alışverişi, "drive-in" sinemaları, "drive-through" beslenme, bankacılık ve en gelişmiş öge, Vegas'ın "drive-through" evlendirme daireleridir. Savaşta neredeyse hiç sivil can kaybı olmamış, üstelik savaşı kazanarak zengileşmiş bir ulusta bu olgu yadsınmamalı. Avrupa-Amerika arasındaki fark insanların duygu, özlem ve sanatlarında da

belirgindi. Smith, Di Suvero, Chamberlain gibi soyut dışavurumcular neşe ve iyimserliklerini yansıtırken, Avrupa'da Picasso'dan "Koyunlu Adam", Germaine Richter "Dağılan Etler"i, Marini "Düşen Süvari"leri ile ve Giancometti, durumun farklı olduğuna işaret ediyorlardı. Kaldı ki Avrupa kentleri, Almancada "gewachsen" diye ifade edildilen, zaman içinde oluşmuşken, tipik Amerikan şehirleri T-cetvelinin olanakları doğrultusunda planlanmışlardı. Buna rağmen Amerikan türü "shopping", bir Avrupalının, Avusturya göçmeni Victor Gruen'ün önemli katkıları ile mimarlığa yansdı. Gruen uygulamalarının yanında "shopping-mall" kuramını da geliştirdi. İki kıtayı bir kez daha karşılaştırırken güncel duruma bakarsak, Avrupa'da 'hypermarche' ile başlayan ve 'shopping center' ile devam eden, yoğun Amerikanlaşma görürüz. (resim 8,9)

Harry Seidler, Toronto Eaton Center ile pasaj geleneğini kent içi departmanlı mağaza ve Amerikan "mall" tipini bir araya getirmiştir.(resim10) "Mall"larda alışık olduğumuz kolay erişilebilir otopark işlevi, bağlı olunan ana cadde cephesinin neredeyse tamamını katlı otopark olarak kullanılması ile sağlanmıştır. Klasik pasaj geleneğinde iç yol dış mekana yani meydan veya caddeye dikaçıya yakın uzanmasına ve başka bir meydan veya cadde ile bağlantı sağlamasına karşın, Eaton-Center komşu olduğu ana caddeye (Young Street) yarım kilometreyi aşan bir mesafede paralel uzanmasıdır, bu sayede yaya akışının neredeyse bütünü yapı içine çekilir. Yine klasik pasajlar alım gücü yüksek kesimin mekanları olduklarından, halkın girmesini önleyen, psikolojik engeller oluşturulurdu. Kanada, Birleşmiş Milletler Örgütü'nün belirlediği "insani gelişmişlik indeksi"nde Norveç ile birlikte dünyada ilk iki sırayı paylaşır, bu bakımdan kendi insanları arasında sınıfsal farklar daha az belirgindir, buna bağlı olarak "eşik korkusu" uyardırarak farklı sosyal sınıfları ve satınalma gücü zayıf gurupları süzen, abartılı portalardan kaçınılmıştır.(resim11,12,)

Epilog:

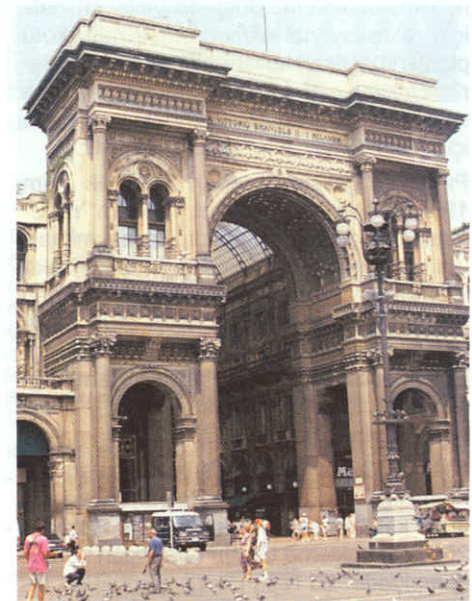
Gruen'ün öngörülleri ile alışveriş merkezlerinin geleceği, pratik satınalma gereksiniminin ötesinde kültürel, sosyal ve rekreatif olanaklar sunmasına bağlıdır. Emil Zola da haklı, "Au Bonheur des Dames" de yazdıkları ile : "La Cathedrale du Commerce modern, faite pour un peuple des Clients", "Fakat niye tüketmek, tapınaklara gereksinim duyulacak kadar kutsal olsun, neden halk satın alırken şenlensin, niye kültür ve dinlenme, satın alma ve para harcama olsun." □

Eaton-Center-Toronto.

Eaton-Center-Toronto. Giriş

Galleria Vittorio-Emanuele II.-Milano. Portal

Rostock Kenti IGA 2003 Uluslararası Bahçe Sergisini Bekliyor...

M.Bülent ÖZKAN

Prof.Dr. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarlığı Bölümü

Bahçe sergileri oldukça geniş alanlarda gerçekleştirilen, çeşitli yönleriyle zengin, hareketli ve çok renkli ihtisas fuarlarıdır.

Mesleki ilişkilerin sağlanması ile geleneklerin ve çağdaş gelişmelerin sergilenmesi, ülkenin ve yörenin tanıtılması, iç ve dış turizmin canlandırılması, kentin sorunlu bir alanının, kentin en çekici bölümü olarak kente kazandırılması ve sergi dönemi sonrasında kente uzun yıllar hizmet verecek turistik ve rekreasyonel değerlere sahip bir kent parkı elde etmek, uluslararası bahçe sergilerinin amaç ve işlevleri arasında yer almaktadır.

Olimpiyatlar ve dünya futbol şampiyonaslarından sonra üçüncü sırada ilgi gören uluslararası bahçe sergileri, 10 yıl gibi uzun hazırlık dönemi isteyen ve 6-8 ay gibi sürelerde açık kalan organizasyonlardır.

1953-1963-1973 Hamburg, 1983 Münih, 1993 Stuttgart'ın ardından Rostock 2003 Almanya'nın uluslararası bahçe sergilerine ev sahipliği yapan dördüncü şehri olacaktır.

Rostock kentinin ve Serginin Genel Özellikleri

Baltık Denizi kıyısında, Almanya'nın Kuzeydoğu'sunda yer alan 200.000 nüfuslu eski bir kent olan Rostock'ta gerçekleştirilecek olan sergi, Schmarl ve Grob Klein yerleşimleri ile Warnow Nehri'nin havzasını kapsamaktadır. Bölgede yaşayan halk için rekreasyonel aktivitelerin azlığı, kötü planlanmış ticari kullanımlar, atık ve çöplerin birikimi gibi faktörler bu alanı bahçe sergisi ve serginin devamındaki kent parkı için ideal ortam durumuna getirmiştir.

Planlama çalışmalarından sonra ilk adım 1996 yılında Peyzaj-Kent Tasarım Yarışması'nın açılması olmuştur. Peyzaj mimarları ve mimarlardan oluşan 35 farklı takımın katıldığı yarışmada birincilik ödülünü Hamburg'tan katılan 18 kişilik grup (Peyzaj Mimarları; Wes & Partner-Wehberg, Eppinger-Schmidtke & Partner, Hamburg. Mimarlar; gmp-von Gerkan-Marg + Partner, Hamburg) almıştır.

IGA 2003 Bahçe Sergisi çalışmaları Alman Hükümeti, Rostock Belediyesi ve gönüllü katılımcılardan oluşan IGA Rostock 2003 Destekleme Grubu tarafından sürdürülmektedir. 25 Nisan - 12 Eylül 2003 tarihleri arasında açık kalması planlanan

Çiğdem COŞKUN

Ar. Gör. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarlığı Bölümü

sergide pop müzikten klasik müziğe, tiyatrodan spora, resim sergilerinden folklor festivallerine kadar 2000'den fazla aktivite ve etkinliğin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

IGA 2003 Rostock Uluslararası Bahçe Sergisi

Rostock 2003 'Su Kıyısında IGA' sloganıyla insan, su ve doğa üçlüsü üzerine kurulmuştur. Yaklaşık 100 ha olan serginin toplam alanı yapısal ağırlıklı alanlar, yoğun sergi kullanım alanları ve doğal haline bırakılan alanlar olmak üzere farklı kullanımlar için hemen hemen eşit büyüklükteki üç büyük alana ayrılmıştır.

Serginin Bölümleri:

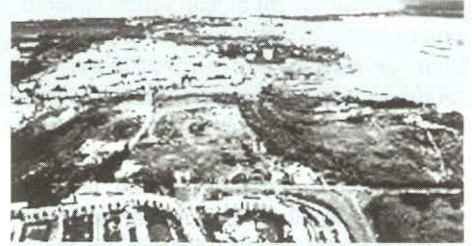
1. Hamburg Kapısı
2. Kapalı Mekan Sergileri
3. Sunum Bahçeleri / Ülkeler Bahçeleri
4. Fuar Allesi
5. Yenilenen Nehir Yatakları
6. Macera Alanları
7. Güllerle Kaplı Yamaç
8. Otopark Alanı
9. Grob Kleiner Damm
10. Kopweidenweg
11. Söğüt Kubbe
12. İyileştirilen Sulak Alanlar
13. Karanın Sonu
14. Kıyı Gezinti Alanları
15. Schmarl Yerleşimi
16. Yüzen Bahçeler
17. Meydanlar
18. Servisler
19. Okullar İçin Doğal Sınıflar
20. Doğal Laboratuvar

Hamburg Kapısı Rostock şehrinin tren istasyonu ve otobüs terminalinin tam karşısında yer almakta, merkezi bir iç bahçe çevresindeki binalardan oluşmaktadır. Sergi süresi sona erdikten sonra yeni alışveriş ve iş merkezlerine hizmet verecek olan bu binalar IGA'nın bilet ofisleri, lokantalar, sağlık tesisleri ve otel içermektedir.

Kapalı Mekan Sergileri 165 m uzunluk, 65 m genişlik ve 10.000 m² kullanım alanıyla 20.000'den fazla seyirci ve 5000 koltuk kapasiteli Warnow Hall isimli yapıda gerçekleştirilecektir. Aynı zamanda çeşitli amaçlı toplantılar, kongreler, fuarlar, yemekler, te-

Yurdanur OKUTGAN

Peyzaj Mimarı

Serginin gerçekleştirileceği alanın uygulama öncesi görünümü

nis- salon futbolu gibi spor aktiviteleri ve geniş kültürel faaliyetler için uygun mekanlar sağlayan bu yapıda taşınabilir, monte edilebilir platformların kullanılması sayesinde değişik aktiviteler için farklı mekanların oluşturulması söz konusu olabilecektir. Sergi süresince havanın kapalı olduğu günlerde bile buradaki konu bahçelerinin sunumu yüksek ışık kalitesi altında sağlanabilecektir.

Nehir Boyunca Eğlence...

Warnow Nehri kıyısında bir mil uzunluğunda şaşırtıcı ve ilgiçekici özellikleri olan yeni gezinti mekanları inşa edilmektedir. Nehir kıyısının kuzeyinde oluşturulan geniş kumsallar ziyaretçilere çeşitli rekreasyonel aktiviteler sunacaktır. Plaj voleybolunun yanında su topu, su tüneli gibi oyunlar genç yada yaşlı herkesi bu aktivitelerin bir parçası olmaya davet etmektedir.

Yüzen Bahçeler

Rostock kentinin kent merkezinden başlayan, adım taşları işlevini gören, bitki adaları dubalardan oluşturulan yol nehir kıyısı boyunca serginin bulunduğu bölgeye kadar devam etmektedir. Lokantalar, çeşitli gösteriler ve temsiller için hazırlanmış meydanlara sahip nehir kıyısındaki bazı bahçelere dubalar üzerinden adım atılarak kolaylıkla ulaşılabilecektir.

Ülkeler Bahçeleri

Uluslararası bahçe sergilerinde en büyük ilgiyi gören ülkeler bahçelerinde tüm kıtalardan sergiye katılan 35 ülke, kendi ülkelerinin geleneksel ya da modern yapıdaki tipik bahçelerini uluslararası topluma tanıttacaktır. Bahçelerin oluşturulmasında ülkelere özgü bitkiler ve materyaller kullanılacaktır.

Konu Bahçeleri

Meyve Bahçeleri, Sebze bahçeleri, Ekolojik Bitki Üretim Bahçeleri ve Şifalı Bitkiler Bahçelerinde ziyaretçilere bitki yetiştiriciliği konusunda çağdaş gelişmeler ve modern teknikler tanıtılırken, Mutfak Bahçelerinde bu bahçelerin tarihsel dönemde geçirdiği değişimler işlenmektedir. Mezarlık ve Kilise Bahçelerinde ise pek çok ülkenin mezarlık düzenleri ile çeşitli dinlerin cenaze törenleri uluslararası topluma tanıtılmaktadır.

Güllerle Kaplı Yamaç

Rostock 2003 Uluslararası Bahçe sergisinde hayal edilebilecek tüm gül çeşitleri bir yamaç üzerindeki 5000 m².lik alanda ziyaretçilere sunulacaktır.

Doğal Alanlar

Schmarl şehrindeki Kuzey Alman evleri tarihsel yapıları bozulmadan bahçeleriyle birlikte aslına uygun olarak restore edilmiştir. Bu mekanlarda yörede bol bulunan söğüt ağaçlarından yapılan geleneksel sepet ve oyuncaklar sergilenecek, ziyaretçilere yapımları öğretilecektir.

Sergi süresince tur rehberleri ziyaretçileri değişik bitki toplulukları ve doğal oluşumların olduğu yerlere götürecektir. Doğadaki yolları ve işaretleri takip ederek yapılan yürüyüşlerde her yaştaki doğasever IGA parkının florasını keşfederek, doğa hakkında zengin bilgi sahibi olabilecektir.

Doğal laboratuvar, çevreyle ilgili dersler verilen, gerekli ekipmanlarla donatılmış, katılımcıların deneyim sahibi olabileceği açık mekanlardır.

Sergi alanındaki çakıl taşlarının çevresinde bol miktarda kıymetli bitki türleri bulunmaktadır. Önemli doğal kaynaklara sahip bu alanlarda, yürüme patikaları dışında hiçbir çalışma yapılmamış, kullanımlardan kaynaklanabilecek zararlanmaları en aza indirmek için bu patikalar sadece alanın çevresine inşa edilmiştir.

Ziyaretçilerin çevredeki etkileyici manzaraları rahatlıkla izleyebilmeleri için parkın belirli bölgelerinde gözlem kuleleri oluşturulacaktır. Meraklılar, bu kulelerde çevredeki vegetasyonu yakından izleyebilecek, eğer sabırla beklerlerse belki de bölgede yaşayan hayvanlarla bir an için göz göze gelme şansını yakalayabileceklerdir.

IGA 2003 Eğlence Programı

Hazırlanan aktivitelerin sunumu sergi sona erdikten sonra değişik aktivitelere ve yaz sinemalarına hizmet verecek olan, parkın merkezinde bulunan 4000 kişi kapasiteli çadırdadır.

Sergide yer alan açık paz pateni pistinin üst yüzeyi sıcak yaz günlerinde de kullanılabilmesi için plastik bir tabakayla kaplanmıştır.

Hazırlanan çok çeşitli ilginç macera oyunları özellikle çocukların büyük ilgisini çekecektir.

Nehir kıyısı boyunca genç ya da yaşlı tüm ziyaretçiler için değişik aktiviteler hazırlan-

mıştır. Ziyaretçiler su üzerinde açık ya da kapalı ulaşım araçlarıyla dolaşarak, çevreyi tanımaya çalışacaklardır. Yelkenle su yüzeyinde hareket eden, söğüt dallarından yapılan Söğüt Kubbe'ler bunlardan bir tanesidir. Bu yapılar aynı zamanda etkileyici atmosferleriyle çiftler için mükemmel birer düğün mekanı da olabilirler.

Nehir kıyısı boyunca ülkeler bahçeleri boyunca devam edildiğinde palmye ağaçlarının bulunduğu su kıyısına ulaşılır. Burada karanın bittiği yeri sembolize eden egzotik bitkilerin direkt olarak suyun içinde bulunduğu izlenimini veren su oyunları yer almaktadır. Nehir üzerinden bakıldığında karşılaşılan manzara herkesi kendine hayran bırakmaktadır.

Parkta geniş ve ferah yüzeyler üzerine kurulmuş çok sayıda çocuk parkında aileler rahatça kahvelerini içerken, çocukları güven içinde oynayabileceklerdir.

Altyapı Sistemleri ve Servisler

Rostock 2003 uluslararası bahçe sergisine ulaşımı kolaylaştırmak için bölgede yeni bir trafik ağı oluşturulmuştur. Parkı selden ve gürültüden koruma amacına yönelik olarak Grob Kleiner Damm bölgesi boyunca 6.5 m yüksekliğinde ses duvarı inşa edilmektedir. Yol boyunca geniş bir alana yayılan duvar doğal peyzajla uyumlu olacak şekilde tasarlanmış, bazı bölümlerde ses geçirmeyen camlar ile takviye edilmiştir.

Park içerisinde uzun mesafelerde trafik işleyemeyeceği için IGA 2003 Parkının kuzey girişinde, Schmarl şehrindeki liman yakınlarında, Hamburg kapısında ve fuar alanında otopark alanları oluşturulmaktadır.

Ziyaretçileri sergi alanında dolaştıran yürüme yolları çok farklı biçimlerde oluşturulmuştur. Fuar alanında geniş çakıllı yollardan, zaman zaman nehir havzasında suyun yükselmesiyle suyun içinde kalan ahşap yollara kadar çok çeşitli yollarla karşılaştırılabilir. Kuzey güney doğrultusundaki ana yürüyüş yolu macera yolu olarak tanımlanmaktadır. Yeşil alanların ortasında bir şerit gibi uzanan eski patika yollar ve yol boyu yetişmiş eğri büğrü salkım söğütler oldukları gibi muhafaza edileceklerdir.

Yollar, ırmaklar ve düşük kodlardaki araziler köprüler ve yürüme yollarıyla birleştirilecek ve ziyaretçilerin farklı alanlardaki manzaraları rahatlıkla izleyebilmeleri sağlanacaktır.

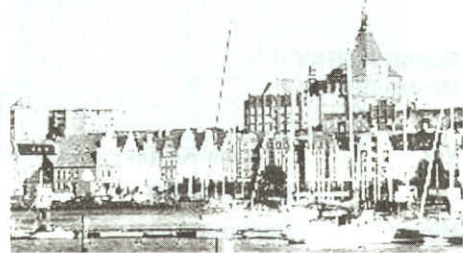
Bisiklet yolları IGA 2003 Sergisi sona erdikten sonra da yoğun bir şekilde kullanılabilmesi amacıyla Schmarl ve Grob Klein şehirlerinin yakınlarında oluşturulacaktır.

Sergi alanında ziyaretçilere hizmet vermek amacıyla danışma büroları, sağlık tesisleri, üç büyük lokanta ile yiyecek ve içecek servisi yapan tesisler yer almaktadır.

Sonuç olarak Rostock 2003 Sergisi yüzbinlerce konuğu dört gözle bekliyor. Darısı ülkemiz kentlerinin başına. □

Serginin projesi

Kentten bir görünüş

IGA 83 Münih Uluslararası Bahçe Sergisi Türk Bahçesi

Stutgard 1977 Bahçe sergisi alanından bir görünüm

Etkinliklerden

Dipnotlar:

Özkan, B., Turistik ve Rekreasyonel Etkinlik Olarak Uluslararası Bahçe Sergileri, 1988-1989, Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı

Güzelsoy, J., G. Çakan, Y. Başol, 1994. Uluslararası Bahçe Sergilerinin IGA 1993 Örneğinde İncelenmesi. Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İzmir

Kaynaklar:

- IGA Rostock 2003 Uluslararası Bahçe Sergisi Kataloğu
- IGA 2003 internet adresleri <http://www.iga2003.de>
- Rostock kenti internet adresleri <http://www.rostock.com> <http://www.rostock.de>

B. Özkan (1991)

Urla'da Bir Bağ Evi

Serhat AKBAY
Mimar - DEÜ

Yer : Yağcılar Köyü
URLA- İZMİR

Mimar : Serhat Akbay

Arazi alanı : 6 dönüm

İnşaat alanı : 49.62 m2 (kapalı alan)
26 m2(terasa)

Bitim tarihi : Aralık 2000

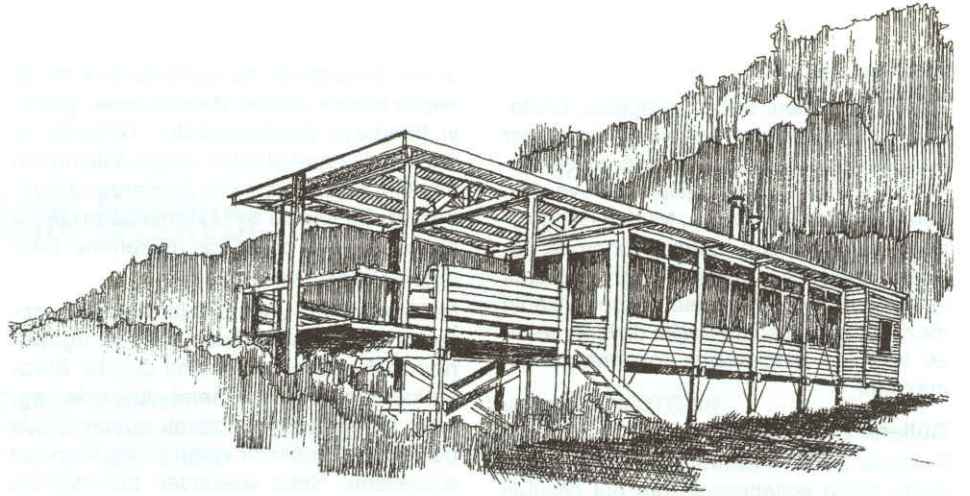
Yapım süresi : İmalat; 1.5 ay
Montaj; 1 ay

Fotoğraflar : Aydın Çetin Bostanoğlu

Yağcılar Köyü; İçmeler denizi ile Sığacık körfezini en kısa mesafeden birleştiren bir boğazın tam ortasında, en yüksek noktada yer almaktadır. Karakteristik yerleşim yapısı oldukça bozulmuş olmasına rağmen eski bir Rum, orman köyüdür.

Arazi ve içinde yer alan bağ evine işte bu köyün içinden ayrılan daracık bir yoldan geçilip ulaşılır. Yol; araziye ulaştığında son bulur, gerisi zaten çam ormanıdır. Boğazdan esen hakim kuzey rüzgarı önce ormana çarpar, sertliğini yitirir sonra da filtre olup araziye ulaşır.

Mimar gözüyle görüp de araziden etkilenmemek mümkün değildi. Arazi geniş, özgür ve güzeldi. Ayrılamadım. Satış işleri sürerken arazi ve ev üzerinde çalışmaya başladım. Tapu işlemleri tamamlandığında proje bitmişti.

Araziye bütünüyle bağ dikildi, şaraplık üzüm bağı, bir kaç da meyve ağacı...

Çitin çevresine ise zakkum bitkisi. Çevrede otlayan keçiler yiyemesin diye...

Ahşap ev; arazinin tam ortasında yer alan nispeten yüksek, taşlık ve makilik alanda kuruldu. Kucağında oturduğu ormana saygılı, sakınarak duruyor. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan arazi kesintisiz akıp gitsin diye de birkaç noktadan yere basmakla yetiniyor. Yapının her iki cephesinde kullanılan sabit camlarla görsel bütünlük içeride de sürdürüldü. Hakim kuzey rüzgarından azami yararlanılabilmesi için camların üzerine boydan boya havalandırma kapakları kondu.

Proje aşamasında yerellik, yöresellik ve bilinenler yeniden gözden geçirildi, yorumlandı. Bu nedenle yapı elemanlarının temininin ayrıca işçilik ve imalatların Urla'da sunulanlar içerisinde gerçekleştirilmiş olması rastlantı değildir.

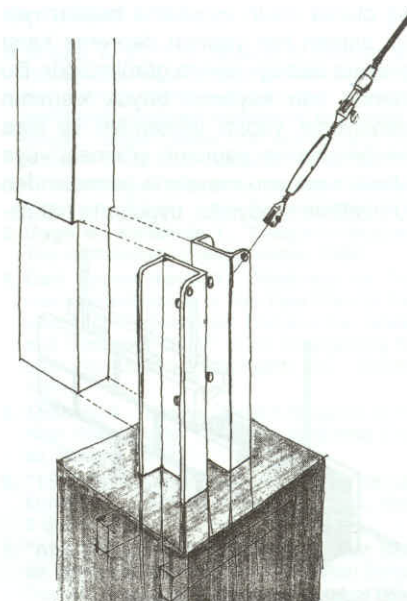
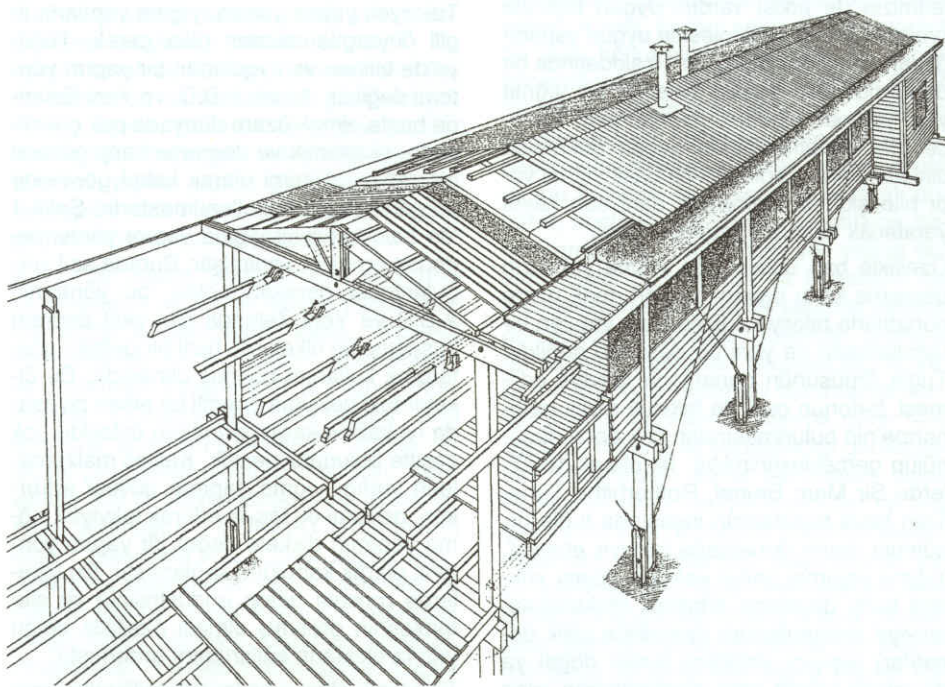
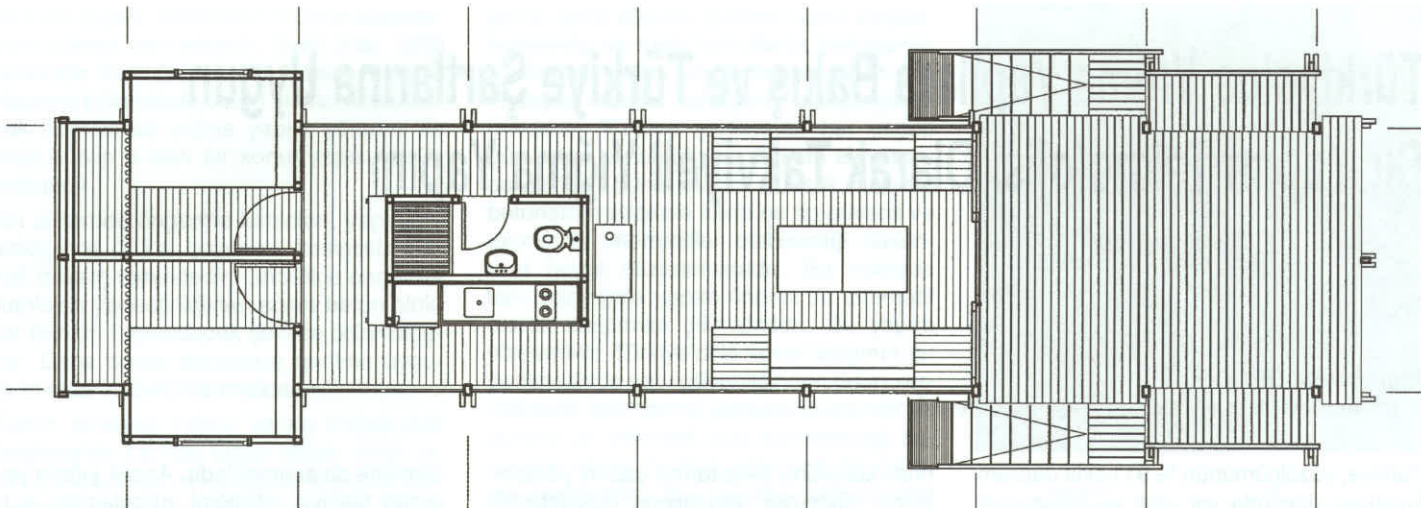
Urla'da bir marangoz ustası ve iki yarıdıcısı ile işe başlandı. İmalatın tamamı atölyede bitti. Montaj sırasında sanki ev değil evin maketini yapıyorduk. Montaj yaklaşık bir ay sürdü. Montaj bittiğinde ev de bitmişti! Artık özel eşyalarınızı alıp içine geçebilirsiniz. Biz de zaten öyle yaptık ve 2000'in 31 Aralığını evimizde geçirdik.

Ahşap olarak 2.sınıf Rus çamı kullanıldı. Önemli parçalar lamine edildi, bütün parçaların ön koruma işlemleri daldırma yöntemi ile gerçekleştirildi ve protim solignum boya ile boyandı.

Duvar-çatı ve taban ağaçları arasında izolasyon için 5 cm.lik foam board kullanıldı. Tuvalet ve banyo bölümünde su kontrplağı ile elde edilen yüzeyler sıhhi tesisat döşemi bittikten sonra fiber ile kaplandı.

Isınma, fırın ve yemek pişirme işlevlerini ise Urla pazarında satılan bir kuzineye yükledim. Kuzinede ormandan sağlanan odun kullanılıyor. Bedava, basit, konforlu! □

Türkiye’de Yiğma Yapılara Bakış ve Türkiye Şartlarına Uygun Bir Yapım Teknolojisi Olarak Takviyeli Yiğma Yapım

Ahmet Vefa ORHON

Y. Mimar, DEÜ Mimarlık Fakültesi Araştırma Görevlisi

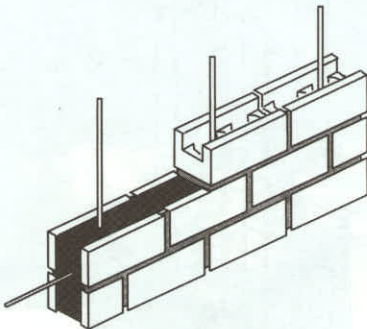
Türkiye, yüzölçümünün % 91’i aktif deprem kuşakları üzerinde yer alan ve nüfusunun % 95’i bu bölgelerde yaşayan bir deprem ülkesidir. Bu gerçek, biz milletçe ne kadar unutmak, hatta önemsememek eğiliminde olsak da kendisini bize her fırsatta ve acı bir şekilde hatırlatmaktadır. Günümüzde betonarme yapılar çarpık kentleşme ile şehirlerimize hakim olsa da, ülkenin sosyal ve ekonomik koşullarıyla bağlantılı olarak kırsal kesimde yiğma yapılar hala yoğun kullanım bulmaktadır. Geleneksel yiğma yapım yöntemleri ile gerçekleştirilen bu yapılarda - ne yazık ki - deprem dayanımını artırmaya yönelik teknik olgular kullanılmamaktadır. ‘Basit yiğma yapı’ olarak nitelendirilebileceğimiz bu yiğma yapılar, kullanılan malzeme kalitesinin yetersizliği ya da yanal yüklerle karşı dayanımını iyileştirecek bazı basit önlemlere uyulmadan yapılmaları gibi uygulama hatalarından ötürü depreme karşı dayanıksız olabilmektedir. Türkiye’de bugüne kadar ki depremlerde meydana gelen can kaybının önemli bir kısmı uygulama hatalarıyla inşa edilen bu basit yiğma yapıların çökmesi ya da ağır hasara uğraması sonucu oluşmuştur. Bu nedenden ötürü, bugün Türkiye’de ‘yiğma yapı’ denildiği zaman hemen herkesin aklına depreme karşı dayanıksız bir yapı tipi gelmekte, deyim yerindeyse yiğma yapılar küçümsemektedir. Ancak son büyük ‘Adapazarı Depremi’nde hangi yapım yöntemi ile yapılmış olursa olsun uygulama hataları yapıldığı zaman her yapının depreme karşı dayanıksız olacağı açıkça görülmüştür. Bu depremde can kaybının büyük kısmının konvansiyonel yapım yöntemleri ile inşa edilen betonarme yapıların çökmesi veya ağır hasarı sonucu meydana gelmesinden ötürü özellikle medyada, uygulama hatalarının kusurunu betonarme yapım yöntemlerine yüklemek yanlıgisına düşülebildiği görülmüştür. Oysa aynı haksız yargıya uygulama hatalarıyla yapılan yiğma yapılar yüzünden yiğma yapım çok uzun zamandır maruz kalmaktadır. Bu kanının oluşumunda teknik şartname ve standart yetersizliklerimizin de etkisi vardır. Uygun biçimde projelendirildiği ve projesine uygun yapıldığı zaman richter ölçeğiyle 10 şiddetinde bir depremde bile ayakta kalacak bir yiğma yapı yapmak elbeteki mümkündür. Sadece afet yönetmeliğinde geçen hükümleri dikkate alarak yapılacak bir basit yiğma yapı bile şiddetli depremde dahi can kaybı yaratacak hasara uğramayacaktır.

Özellikle batı ülkelerinde yiğma yapıların depreme karşı dayanımını artırmak üzere donatılarla takviye edilmesi sık yapılan bir uygulamadır ve yeni bir düşünce değildir. Tuğla örgüsünün donatılarla takviye edilmesi, betonun çelik ile takviye edilip betonarme’nin bulunmasından çok önce düşünülmüş gerçekleştirilmiştir. İlk olarak 1820’lerde Sir Marc Brunel, Rotherhithe Tüneli’nin hava bacalarının inşasında tuğla örgülerini demir donatılarla takviye etmiştir. Yiğma yapımın yanal ve/veya düşey yüklerle karşı dayanımını artırmak amacıyla, takviye elemanlarının (genellikle çelik donatılar) taşıyıcı strüktürü kuran doğal ya da yapay yiğma yapı elemanlarının içine gömülmesi veya arasına yerleştirilmesi ile çatkısı kurulan, çekme, basınç, kayma ve eğilme gerilmeleri oluşturan kuvvetlere karşı dayanımı oldukça artırılmış kompozit yiğma yapım biçimine “takviyeli yiğma yapım” (reinforced masonry) denmektedir. Bazı Türkçe kaynaklarda bu yapım yöntemi “donatılı yiğma yapım”, “teçhizatlı yiğma yapım”, “berkitmeli yiğma yapım” gibi

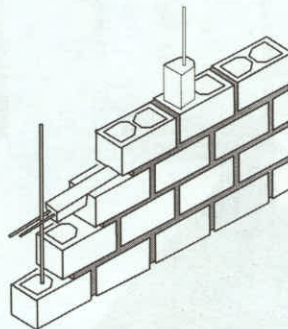
isimlerle de anılmaktadır. Ancak yiğma yapımın takviye edildiğini vurgulaması açısından “takviyeli yiğma yapım” ismi daha uygun olmaktadır. Takviyeli yiğma yapılar için kullanılan yapı hesap ilkeleri bilinen betonarme hesap ilkelerinden pek farklı değildir.

Takviyeli yiğma yapım, yiğma yapılarla ilgili önyargılarımızdan olsa gerek, Türkiye’de bilinen ve uygulanan bir yapım yöntemi değildir. Ancak A.B.D. ve Yeni Zelanda başta olmak üzere dünyada pek çok ülkede, ekonomik ve depreme karşı güvenli bir yapım yöntemi olarak kabul görmekte ve geniş biçimde kullanılmaktadır. Şekil 1’de bazı takviyeli yiğma yapım yöntemlerinden örnekler verilmiştir. Burada asıl vurgulanması gereken nokta, bu yöntemin A.B.D ve Yeni Zelanda gibi aktif deprem kuşağındaki ülkelerde hızlı bir gelişim göstererek kullanım bulmuş olmasıdır. Bu ülkelerdeki gelişime önemli bir etken piyasada iyi kaliteli kargir birimlerin üstelikte çok çeşitte bulunabilmesidir. Kaliteli malzemelerin varlığı yiğma yapıya güveni artırırken, gelişimi de teşvik ederek takviyeli yiğma yapımın dikkate değer bir yapım yöntemi olarak kabulünü sağlamıştır. Bu ülkelerde precast beton endüstrisinin ve sistemlerinin gelişmiş olması özellikle beton yiğma blokların kullanımını artırmıştır.

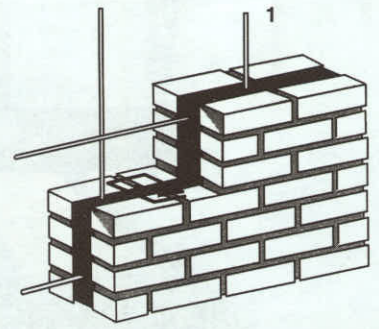
Takviyeli yiğma yapılar için kullanılan yapı hesap ilkeleri betonarme hesap ilkelerinden pek farklı değildir. Bu nedenle betonarme için uygulanan yaklaşımlar yiğma malzemeye de adapte edilebilmektedir. Buna örnek olarak Yeni Zelanda’da yetmişlerin başından beri yaygın kullanım bulan öngerilmeli yiğma yapıları örnek verebiliriz. Öngerme tekniklerinin kullanılması eğilme kuvvetlerine karşı yüksek derecede

Hücreli bloklarla takviyeli yiğma yapım

Boşluklu bloklarla takviyeli yiğma yapım

Çift tabakalı boşluk donatılı takviyeli yiğma yapım

dirençli yığma sistemlerin oluşturulabilmesine olanak vermektedir. Şekil 2'de 1970 tarihinde Yeni Zelanda'da yüksek riskli bir deprem bölgesinde beton bloklar kullanılarak önerilmeli yığma yapım yöntemi ile inşa edilen 6 katlı bir konut yapısı görülmektedir.

Bu sistemde öngerme kabloları, yapı yükseklüğince (6 kat boyunca) kesintisiz olarak devam etmektedir. Öncelikle öngerme kabloları yerleştirildikten sonra beton bloklar bunları hapsedecek şekilde örülmektedir. Daha sonra donatılara gerilme uygulanmakta ve betonlanmaktadır.

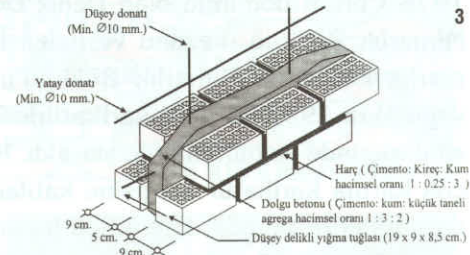
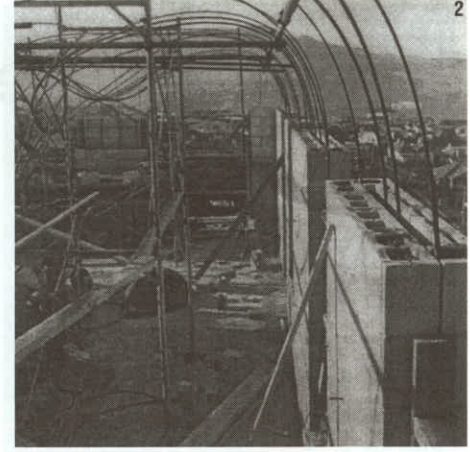
Beton bloklarla yığma yapım konusunda İngiltere'de kaynak kabul edilen 1980 tarihli bir yayında 'mühendislerin yığma sistemleri sadece yerçekimine karşı koyan strüktürlerde kullanıma uygun olarak düşünmeleri, eğilmeye çalışan strüktürleri ise konvansiyonel betonarme sistemlerle yapmaya eğilimli olmaları' nedeniyle takviyeli yığma yapımın İngiltere'de fazla kullanım bulmadığı ancak bunun yavaş yavaş değişmeye başladığı belirtilmektedir³. Bu açıdan bakılırsa Türkiye'deki mühendislerin kafasında da benzeri bir şartlanmışlık olduğu açıktır. Buna bir de yığma yapılar hakkındaki önyargılar eklendiği zaman, takviyeli yığma yapım yöntemlerinin potansiyelini farketmek konusunda neden geç kaldığımız ortaya çıkmaktadır.

A.B.D.'de inşaat sektöründeki araştırma çalışmalarını organize eden İnşaat Mühendisliği Araştırmaları Vakfı, "Yüksek Performanslı Konstrüksiyon Malzemeleri ve Sistemleri Programı (The High-Performance CONstruction MATerials and Systems program-CONMAT)" adıyla bir ulusal programın oluşturulması için, 1994 yılında A.B.D. Devlet Başkanı'na teknik bir rapor sunmuştur⁴. CONMAT programının amacı gelecekte A.B.D.'deki inşaat faaliyetlerinde kullanılacak yapım sistemleri ve malzemelerinin geliştirilmesi için yapılacak araştırmaları saptayıp, organize etmektir. Programda "Yüksek Performanslı Yığma Yapım" araştırmaları için 10 yıllık plan döneminde yaklaşık 68 milyon dolar ayrılmıştır. Bu rapor yığma yapımın gelecekte kullanılacak yapım sistemleri arasında giderek daha etkin bir rol oynamaya başlayacağı anlamına gelmektedir.

Bir deprem ülkesi olmasının yanısıra Türkiye, hızlı bir nüfus artışı ile (yılıda yaklaşık % 2.2) her yıl yaklaşık üçyüzbin yeni konuta gereksinim duyan 'gelişmekte olan' bir ülkedir. Ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartlara bağlı olarak yaşanan kentleşme ve konut sorunları herkes tarafından bilinmektedir. Bu sorunların başat nedenlerinden birinin 'konut maliyetlerinin ülke insanının ortalama gelir düzeyinin üzerinde seyretmesi' olduğu düşünülürse, daha ekonomik konutlar üretmeye olanak tanıyan yapım yöntemlerinin ve yapı malzemelerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Ancak bugün Türkiye'de yapılan yapılara baktığımızda ülkemizde yapım teknolojilerimizi - ne yazık ki - çeşitlendiremedi-

ğimiz; şehir dokusu içindeki konut uygulamalarında ve toplu konutlarda betonarme malzemeli yapım yöntemlerine deyim yerindeyse mecbur kaldığımız açıkça görülmektedir. Türkiye şartlarında her geçen gün artan konut ihtiyacı dikkate alındığında az katlı buna karşılık yüksek maliyetli betonarme yapılara karşı ne tip güvenli ve ekonomik alternatifler olabileceği düşüncesi boyut kazanmaktadır. Bu noktada takviyeli yığma yapım önemli bir alternatif olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yapım yönteminin Türkiye'deki konut açığının giderilmesinde yapı güvenliğinden ödün vermeksizin betonarme yapılara ekonomik ve güvenli bir alternatif olup olamayacağı sorusuna cevap bulmak amacıyla bir çalışmaya yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında çok katlı alçak yapı olarak nitelendirilen 4-5 katlı konut yapıları için takviyeli yığma yapım ile konvansiyonel betonarme karışık yapım yöntemi arasında maliyet karşılaştırması yapılmıştır. Bunun için 1. derece deprem bölgesinde yapılacağı kabul edilen, 4 katlı, toplam sekiz dairesel standart bir toplu konut planı seçilmiştir. Bu yapıyı takviyeli yığma yapımla inşa etmek üzere Türkiye şartlarındaki malzeme, işçilik ve seçilen deprem bölgesine göre yapılan hesaplamalar dikkate alınarak, düşey delikli yığma tuğlaları ile örülen çift tabakalı duvarın, boşlukta çift yönde donatılarak betonlanmasıyla kurulan takviyeli yığma duvarlı (Şekil 3), döşeme ve temellerin ise konvansiyonel betonarme yapımla yerinde döküldüğü bir yöntem seçilmiştir. Sonuçta bu yapının, açıklanan takviyeli yığma yapım yöntemiyle yapılması durumunda konvansiyonel betonarme yapıma göre %30 daha az maliyet ile yapılabildiği görülmüştür. Türkiye'deki konut sorununun başat nedeninin konut maliyetlerinin dar ve orta gelirli insanların alımgücü üzerinde seyretmesinden kaynaklandığı düşünülürse, yapı güvenliğinden ödün vermeksizin elde edilen bu tasarrufun önemi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca betonarme yapılar için ekonomik ömür 30 sene iken yığma yapılar için yaklaşık 100 sene ekonomik ömür verildiği unutulmamalıdır.

Türkiye 'de yığma yapılar, yaygın ölçüde kullanımına rağmen teknik açıdan uzun süre gözdardı edilmiştir. Yığma yapılar ile ilgili olarak bir standart, "TS 2510 - kargir duvarlar hesap ve yapım kuralları" adı ile ancak 1978 yılında yayınlanabilmiştir. "Afet bölgelerinde yapılacak yapılar hakkında yönetmelik" de ise yığma yapılar kat, temel ve boyut kısıtlamalarıyla oldukça sınırlandırılmıştır. Takviyeli yığma yapım yöntemi Türkiye'de bilinmediği için yönetmelik bu yapıları içermemekte sadece basit yığma yapıların deprem dayanımını arttırmaya dönük önlemler içermektedir. Takviyeli yığma yapım, bugün konut amacı ile kullanılan çoğunlukla sınırlı yükseklikteki (genellikle 5 kata kadar) binalar için depreme dayanıklı ancak daha ekonomik bir alternatif olarak Türkiye'de yaygınlaştırılmamıştır. Bunun için sadece basit yığma yapımı içeren mevcut yönetmelik hükümleri

Çift tabakalı, boşluk donatılı takviyeli yığma yapım sistemi için Türkiye şartlarına göre yeni bir seçim.

takviyeli yığma yapıma uygun olarak yeniden düzenlenmeli, öngörülen kat adedinin artırılması için iyileştirmeler yapılmalıdır. Takviyeli yığma yapım yöntemlerine daha fazla uzak kalmamıza yol açan nedenler bir an önce alınır, gerekli yönetmelik, kod ve standart düzenlemeleri yapılır, mevcut yapı malzemelerinin çeşitliliği ve kalitesi artırılır, daha da önemlisi yığma yapılara karşı duyulan önyargı silinir, kısacası bu yapım sisteminin Türkiye'de kullanımı için önü açılırsa geleceğin Türkiye 'sinde yığma yapıların yeri parlak olacaktır. □

KAYNAKLAR

1. Orhon, A. V., "The Aspects of masonry construction adopted in Türkiye and a research for other relevant masonry construction systems for earthquake resistant multistorey residential buildings", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi - Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 1995
2. "Prestressed Masonry in New Zealand", Concrete, Volume 4, No. 9, September 1970
3. Gage M., Kirkbride T., "Design in Blockwork", The Architectural Press, Londra, 1980.
4. Cerf Report #94-5011, "Materials for Tomorrow's Infrastructure: a Ten-Year Plan for Deploying High-Performance Construction Materials and Systems", CERF - Civil Engineering Research Foundation, Washington D.C., December 1994.
5. Tabban, A., "Türkiye Deprem Bölgeleri ve Nüfus Alan Araştırmaları", Deprem Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1973.
6. "TS - 2510 Kargir duvarlar hesap ve yapım kuralları", Türk Standartları Enstitüsü, Ankara, 8 Şubat 1978.
7. "Afet bölgelerinde yapılacak yapılar hakkında yönetmelik", Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Deprem Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1975.

Deniz Dokgöz ile Söyleşi

Sevgi Molva
Mimar

1976 Çorum doğumlu olan Deniz Dokgöz, 1998 DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü mezunu ve halen İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmakta. 1993'ten beri karikatürleri çeşitli gazete ve dergilerde; yarışma albümlerinde ve bültenlerde yer aldı. Karikatürcüler Derneği kapsamında bir çok karma karikatür sergisine katılan Deniz Dokgöz'ün çeşitli yarışmalarda karikatür dalında dört ödülü bulunmakta; ayrıca mimarlık alanında Tasarım Dergisi 35 m2 konut tasarım yarışmasında eşdeğer ödül sahibi.

Mimarlar çizgi ve çizmekle iç içe olduğundan mıdır, bakmakla görmek arasındaki farkı fark edip, (mizahi yeteneği olanlar tarafından) dışarıya yansıtılabildiklerinden midir, mimar-karikatürcüler oldukça fazla. Siz bu iki dalı hayatınızda ne zaman, nasıl bir araya getirdiniz?

Benim karikatür ve mimariyi bir araya getirmem aslında çok bilinçli bir seçim olarak gerçekleşmedi. Üniversiteye hazırladığım yıllar ilk karikatür çalışmalarına başladığım yıllardı. Üniversitede mimarlık eğitimi ile tanışmamla birlikte ki bu tanışma bilinçli bir tercihle ortaya çıkmayan, tamamı ile tesadüfi meslek seçimini zorunlu kılan bir sınav sisteminin sonucunda bu iki dal kesişti. Kesişti diyorum çünkü mimarlık eğitimine başlamam ile birlikte çizgilerimde gözle görülür bir ilerleme gerçekleşti ve bu karikatürlerime olumlu bir şekilde yansdı. Mimar karikatürcülerin sayısının fazla olması kanımca her iki sanat dalının esas öznesinin çizgi olmasından kaynaklanıyor. Çünkü hem mimarlıkta hem de karikatürde çizgi anlatımın kendisi olarak ortaya çıkmakta, ek bir öğeye başvurmaya gerek kalmamaktadır.

Ülkemizde mimari ile de mizah yapılabiliyor! Şaka bir yana, ülkemizdeki mizah potansiyelini nasıl buluyorsunuz?

Evet ülkemizde mimari ile de mizah yapılabiliyor, hem de kalıcı bir mizah malesef. Ülkemiz ciddi anlamda mizah potansiyeli yüksek bir ülke. Nasrettin Hoca, Keloğlan, Karagöz Hacivat'tan başlayan mizah Cemal Nadir'le Cumhuriyet dönemine damgasını vurmuş; 1950 kuşağı ve bu kuşağın ustaları ile kendini yenileyerek günümüze kadar ulaşmıştır. Ülkemizde mizahi açıdan

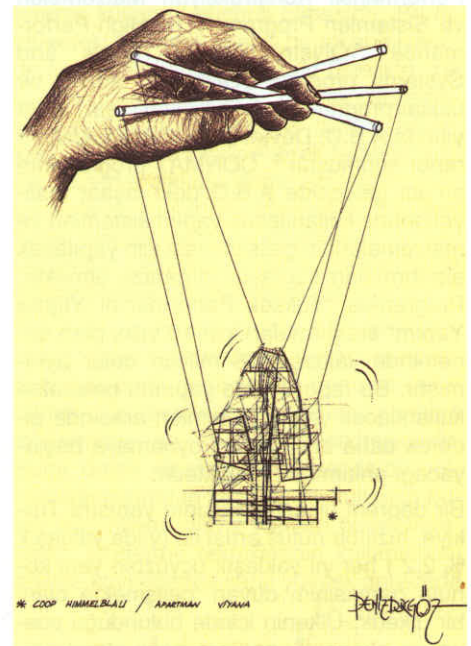
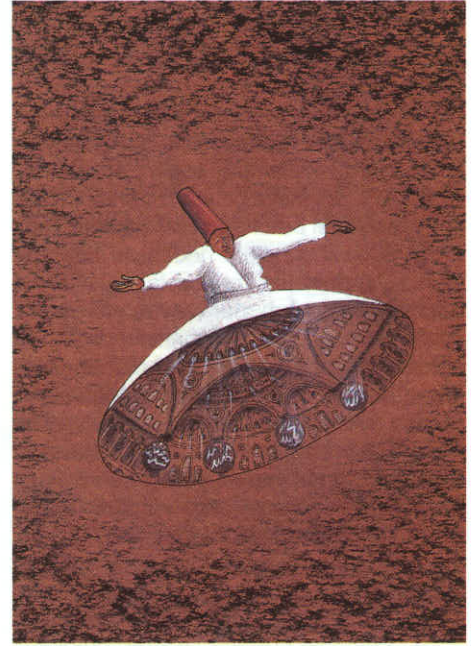
bir sıkıntı yok, çünkü etrafımızda düzgün işlemeyen, eleştirilmesi, rahatsız edilmesi gereken o kadar çok olay var ki bunlar mizahın potansiyel kaynakları. Ve kolay kolay da tükeneyeceği benzemiyor...

Sergilere, yarışmalara katılıyor musunuz? Daha önce çizgileriniz başka yerde yayınlandı mı?

1993'ten beri karikatür çizmekteyim. Çizgilerim Cumhuriyet, Evrensel, Yeni Asır, Gazete Ege, Karadeniz (Taka) gibi gazetelerde, Gırgır, Leman, Dinozor, Avni, Çafçaf, Ustura, Süzgeç, Makara, Gool Show, Sinek, Homur gibi mizah dergilerinde yurt içi ve dışındaki birçok karikatür albümünde, Karikatürk Bültenlerinde yer aldı. Karikatürcüler Derneği üyesiyim ve Dernek üyeleri ile birlikte 70'in üzerinde karma karikatür sergisine katıldım. KENT K(G)ÜLT(D)ÜRÜ konulu bir kişisel sergi açtım (2001 İYTE-İzmir). Sergiler ile birlikte ulusal ve uluslararası karikatür yarışmalarına da katılmaktayım. Biri uluslararası olmak üzere dört ödülüm bulunmakta. Bunlar:

- Fair Play Karikatür Yarışması Başarı ödülü (1999)
- İstanbul Tabip Odası Cumhuriyet'in 75. yılında Sağlık Karikatür Yarışması Karikatürcüler Derneği Özel Ödülü (1999)
- Çorum Çevre Vakfı Temiz Enerji Karikatür Yarışması Özel Ödülü (2001)
- 1. Azerbaycan Uluslararası Molla Nasreddin Karikatür Yarışması Başarı Ödülü (2002)

Karikatür 70-80'li yıllarda iyi bir dönem yaşadı. Siz, içinde olduğunuz dönemi, nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türk karikatürü 1950'lerde büyük bir sıçrayış gerçekleştirdi. Ve o meşhur kuşak oluştu...1950 kuşağı...Turhan Selçuk, Semih Balcıoğlu, Ali Ulvi, Ferruh Doğan... Tabi bu kuşağın oluşumu ve karikatürün yaptığı sıçrayış o yıllardaki sosyal değişimin ve çelişkilerin bir sonucu idi. 1960'larda sosyalleşen karikatür 1970'lerde ise politikleşti. 1970-1980'li yıllar kırsal kesimden büyük kentlere göçün ağırlıklarının

her alanda olduğu gibi karikatürde de hissedildiği bir dönemdi. Bu dönemin en önemli iki vurgusu Karikatürcüler Derneğinin kurulması (1969) ve Gırgır dergisinin yayın hayatına başlamasıydı (1972)...

Şu an içinde bulunduğumuz dönemi karikatürün iletişim teknolojisinin gelişimi ile yaygınlaştığı ama işlevini hala koruduğu bir dönem olarak görüyorum...

Karikatür kişiyle direk ilişkiye geçebiliyor, sayfalarca anlatılabilecek bir şeyi birkaç çizgi ile anlatabiliyorsunuz. Sözlü karikatürler hakkında neler düşünüyorsunuz?

Karikatür doğuşundan beri bir çok evreler geçirdi. Önceleri yazıyı süsleyen, güçlendiren bir desen oldu, daha sonra yazı, karikatürü açıklayan bir öge oldu ama karikatür asıl anlamını yazıdan arınıp salt çizgi ile kendini ifade ettiği zaman yani çizgi ile mizaha ulaştığı zaman elde etti. İlhan Selçuk'un karikatür üzerine bir tanımı sanırım bu olayı çok kısa ve net bir şekilde ortaya koyuyor. "Karikatür çizgilerin soyutlanmasında mizahın geometrisine varmaktadır." Yazılı ve sözlü karikatür olarak ele alabileceğimiz karikatür ise daha çok fast-food karikatür olarak adlandırabileceğimiz; tüketilmeye uygun, evrensel olmayan (öyle bir kaygı da zaten taşıyor), eğlendirmeye yönelik bir karikatür biçimi.

Sizin konularınız, daha çok mimari yapılarımız. Zaten karikatür aynı düşünceleri paylaşanlarca daha çok anlaşılıp, seviliyor insanı şöyle bir sarsıp, o konuyu yeniden düşünmesini sağlıyor. Karikatür kalıcı mesaj vermeli mi?

Aslında benim buradaki karikatürlerimin mimari konuları içermesi açmış olduğum KENT K(G)ÜLT(D)ÜRÜ karikatür sergisi için çizmiş olduğum karikatürlerden kaynaklanıyor. Salt bu konu ile ilgili karikatürler yapmıyorum. Zaten bir karikatürcü sa-

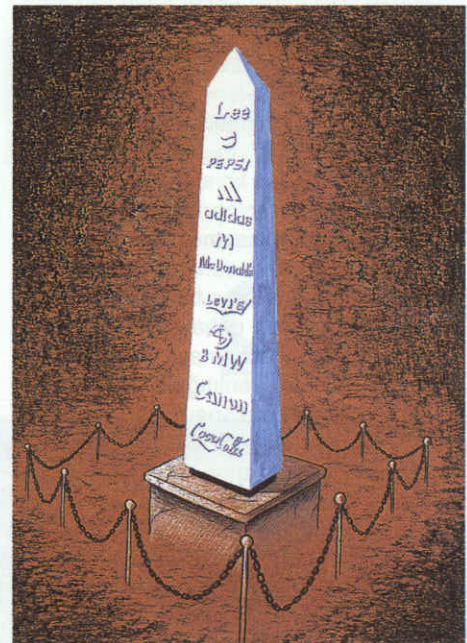
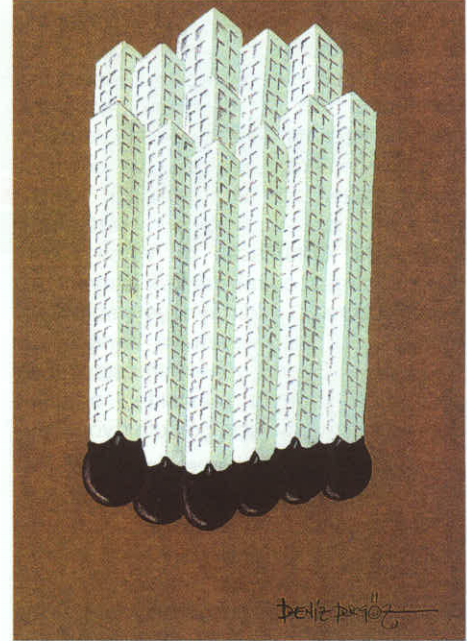
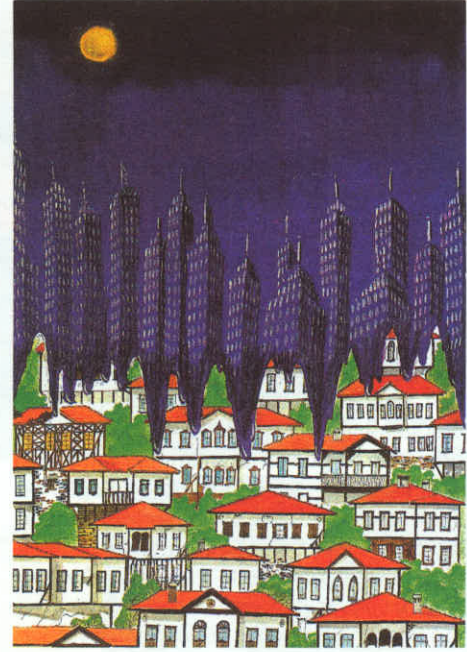
dece şu konu üstüne karikatür çiziyorum diyemez. Mizah ve onun çizgi sanatı karikatür bir eleştiri, başkaldırı biçimidir. Salt olumsuzluğu değil, çelişkiyi vurgulayan, gerçekliği insanlığın lehine dönüştürmeyi amaçlayan bunu da izleyiciyi sarsarak, düşündürerek yapan bir sanat kolu karikatür. Tüm bu ifade ettiğim eylemler aslında alınan mesajın bir sonucudur.

Karikatürcünün bir çizgi tarzı olmalı mı, felsefesi mi önemli, yoksa sanat kaygısı da taşınmalı mı? Bundan sonra neler planlıyorsunuz?

Bugün birçok karikatürcünün karikatürleri imzası olmaksızın izleyenleri tarafından tanınabilmektedir. Örneğin bir Turhan Selçuk'un karikatürünü imzası olmaksızın salt çizgisi ile tanıyabiliriz. Bu o karikatürcünün çizgi tarzının artık kabul edildiği ve benimsendiğinin bir ifadesidir. Tabi ki bir karikatürcünün bir çizgi tarzı olması ve o tarzı oluşturması çok kolay gerçekleşen bir süreç değil. Ve aslında farkında olmadan ilerleyen ve artık o karikatürcünün her çizdiği karikatürde pekişen çizgi anlayışını oluşturan bir süreç.

Karikatür yerleşik bir düşünceyi tekrarlayan aksine sorgulayan ve devamlı eleştiri silahını kullanan, başkaldıran bir sanat dalı kısaca aklın eleştirici tavrını çizgi ile kullanan sonuçta bir felsefesi olan bir sanat dalı.

Planlarım arasında yazın da gelmesi ile birlikte çıkılamayacak bir tatil (yüksek lisans tez teslimi nedeni ile), alınması gereken tişört ve yazlık pantolon gibi ciddi projeler yanında kişisel bir karikatür sergisi açmayı düşünüyorum. Ve fırsat yaratabilirim vitray-karikatür üzerine bir çalışma ve yağlıboya karikatür üzerine bir çalışma yapmayı düşünüyorum... □

Bir Genel Kurul'un Ardından İtirafılar

Kıvılcım Keskiner, Yük. Mimar

On yıldan beri üçü olağanüstü olmak üzere sekiz Mimarlar Odası Genel Kurulu'na katıldım. Kendi adıma en heyecanlısı Nevşehir'di. Mimarlık adına birşeyler yapabileceğimizi hissetmiş, umutlanmıştık. O yıllarda söylediklerimizi fazla idealist, hatta lüzumsuz bulan, yeniden yapılanma olmasın, Meslek Yasası çıkmasın diye merdiven altlarında kulis yapanlar ve "konu ne olursa olsun muhalefet"li kendilerine yol edinenler Ürgüp'te umutlarımızı tamamen yitirmemize neden olmuşlardı. Gidenler bilirler, genel kurullarda kürsüdeki simalar hiç değişmez. Bu Genel Kurul'da Ürgüp'ü sabote edenlerin sanki "Nevşehir Kararları" yokmuşçasına uyum sürecini savunmaları beni ve benim gibi düşünenleri hiç şaşırtmadı, çünkü alıştık.

İtiraf ediyorum; alıştığım için utanıyorum. Mimarlar Odası'nı 70'li yıllara duydukları özlemle siyasi bir arena olarak kullanmak isteyenlere, salt topluluk önünde konuşma ihtiyacını tatmin için saatlerce kürsüyü meşgul edenlere, "usul hakkında" söz isteyip gerçekten acil olan konuların tartışılması için zaman problemi yaratanlara, Türkiye'de kurtarılacak ne varsa Genel Kurul Bildirgesi olarak vermek isteyenlere, rivayete göre 30 yıldır aynı şeyi söyleyen, değişmeyen, gelişmeyen ve bununla da övünenlere, Odanın yönetimini İstanbul ve Ankara'da yaşayıp meslekleri odacılık olanlara alıştığımız için çok utanıyorum.

Bu Genel Kurul'a giderken olası yönetici kadro isimlerini duyduğumda hiç bir fark olmadan döneceğimizi iyi biliyordum. Ancak sürpriz bir gelişme beni hem şaşırttı, hem de geleceğe dair umutlarımı tekrar yeşertti. Bir liste çıktı; mimarca üretenler, odanın yönetim biçimine tepkilerini dile getirdiler ve bir dahaki genel kurul için yeni, doğru bir başlangıcın temelini attılar.

Başarılı olmak çok zordur. Herkes sizi taşlamaya kalkar. Söylenenin aksine, isim yapmış "meşhur mimarlar" meslektaşları arasında "kakılmış" muamelesi görürler, herkes arkalarından konuşur, gençlere onlarla dostluklarını anlatırken övünenler ilk fırsatta kuyularını kazmak için beklerler. Bir meslektaşının elinden işi oda fiyat listesini %70 kıvrarak almayı bir ahlaki suç kabul etmeyenler çok daha temiz bir süreç olan konkurları kazanmayı klanlaşmaya, torpillere, jürinin yanlılığına bağlayarak kendi kendilerine başarısızlıklarını affettirmeye çalışırlar. Sadece yarışmacı mimarlar değil, sözü dinlenen akademisyenler, eli kalem tutanlar, Ulusal Mimarlık Ödülü alanlar, kısaca "üretenler" de bu kiskançlıktan nasibini bol miktarda alır. Onlar bir de yönetime gelirse artık Odayı tamamen kendi çıkarları için kullanacaklardır. Bu

zihniyet yüzünden meşhurlar da çekinirler, dışanmaktan korkarlar, başarısızlık alışmadıkları birşey olduğu için de göreve talip olmazlar ve Nevzat Sayın'ın Genel Kurul'da söylediği gibi Mimarlarla Mimarlar Odası arasındaki uçurum gittikçe açılır. Bu Genel Kurul'a kadar bunu yaşadık. İtiraf ediyorum: 40 yaşındayım ve hala "meşhur mimar" olmak istiyorum, onları kiskanıyorum, bir gün ben de böyle bir liste için adaylardan biri olmayı bekliyorum. Listedeki isimleri duyduklarında inşallah kazanırlar da artık bizim de yarışmalarda şansımız olur diyenleri de şiddetle kınıyorum.

İtiraf ediyorum: İzmir'li bir mimar olmaktan gurur duyuyorum. Mimarlık Yasası'nı hazırlayan, her Genel Kurul'da denge unsuru olan, tüm Bizans oyunlarını farkedip herkesi uyandıran, hatta çoğu zaman bu Genel Kurul'daki gibi "ortalığı karıştıran", kendilerine "meşhur" bir başkan seçmekten korkmayan bir Şubeye kayıtlı olduğum için üstüne üstlük övünüyorum. Ancak listede yer alabilecek isimler tartışıldığında tanıdıklarımızın azlığı karşısında da çok üzüldüğümü itiraf etmeliyim.

Umarım bu Genel Kurul'da yeşeren umutlarımız iki sene sonra meyvesini verir. Türkiye'nin kaderi bizim kaderimiz olmaz, siyaset için yaş sınırı koymayan geleneklerden kurtulur, aynı isimleri zikretmeyi bir kenara bırakıp üretenleri yönetenlere çevirebiliriz. İzmir'li olarak da biraz daha fazla tanınmaya gayret gösterip üretimi çoğaltırsak, zaten çok farklı ve onurlu olan kimliğimizi saygıdeğer bir hale getirebiliriz. □

Konut Üzerine De(ne)meler

Abdi Güzer

Mimarlar Derneği
1927 Yayınları,
Ankara, 2002,
130 sf., 22x22 cm.

Yazarın geçtiğimiz yıl aynı isimle düzenlediği serginin devamı niteliğindeki kitabın metinlerin yer aldığı "demeler" adını taşıyan ilk kısmında "konut ve konut çevresinde oluşan kültürümüz" tartışılıyor.

Kitabın "Denemeler" başlıklı kısmında ise Abdi Güzer, "Apartman Üzerine", "Tek Konut Üzerine", "Üç Konut Üç Düş", "Mimarın Evi" ve "Gelecek Üzerine" alt başlıkları kapsamında gerçekleştirdiği konut projelerini öyküleri eşliğinde tanıtıyor.

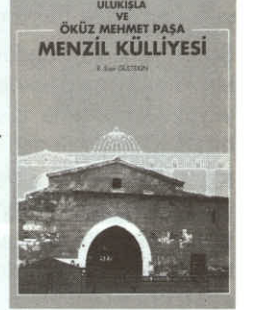
Yazar, zaman zaman kendi yaşamından da kesitlere yer verdiği bir akış içerisinde, konut üretim sürecindeki farklı aktör grupları öncelikle bir mimar, bir eleştirmen ve bir kullanıcı kimliği ile değerlendiriyor.

Mimarlar Derneği'nin 1927'nin yayını olan bu kitap, zengin bir kuramsal içeriği ve nitelikli proje-yapı örneklerini okuyucuya sunuyor.

Ulukışla ve Öküz Mehmet Paşa Menzil Külliyesi

R. Eser Gültekin

T.C. Kültür Bakanlığı
Yayınları,
Ankara, 2001,
XII+262 sf., 20x28 cm.

F. Nafiz Çamlıbel'in ünlü "Han Duvarları" şiirine de konu olan yapı, 17. yüzyılda inşa edilen önemli Osmanlı külliyelerinden biridir.

Külliye, dönemin ender Türk asıllı sadrazamlarından olan Ulukışlalı Öküz Mehmet Paşa tarafından, hac yolculuğunun güvenliğini sağlamak, bölgenin imarına ve gelişmesine katkıda bulunmak amacı ve stratejik gerekler ile yaptırılmış kapsamlı bir yapı topluluğudur.

Sayın Gültekin, bu değerli çalışmasında bu önemli yapının işlevsel, süsleme vb. özelliklerinin yanı sıra mimari ve politik açıdan tarihsel önemini seyyahların gözlemleri, yapı ile ilgili arşiv kaynaklarının detaylı incelenmesi ile okuyucuya sunuyor.

Türk Mimarlar Cemiyeti'nden Mimarlar Derneği 1927'ye

Çetin Ünalın

Mimarlar Derneği
1927 Yayınları,
Ankara, 2002,
297 sf., 16x22.5 cm.

Mimarlar Derneği'nin 1927'nin 75. kuruluş yıldönümü nedeniyle yayımlanan "Cumhuriyet Döneminde Mimarlığının Kuruluşu ve Kurumsallaşması Sürecinde Türk Mimarlar Cemiyeti'nden Mimarlar Derneği 1927'ye" adını taşıyan bu değerli çalışma, ülkemiz mimarlarının kurduğu ilk bağımsız meslek örgütünün öyküsünü çoğu zaman mimarlığımızın gelişme süreci ve mimarlarımızın yaşam öyküleri ile zenginleştirerek ve derinleştirerek okuyucuya aktarıyor.

Yazar, bu araştırma sırasında; dernek karar defterleri, çalışma raporları, genel kurul tutanakları, dergi koleksiyonları ve diğer yayınları tarayarak ve bu belgeleri dönemi yaşayan mimarların yazılı ve sözlü tanıklıkları ile harmanlayarak son derece detaylı bir "Cumhuriyet Mimarlığı" panoraması sunuyor.